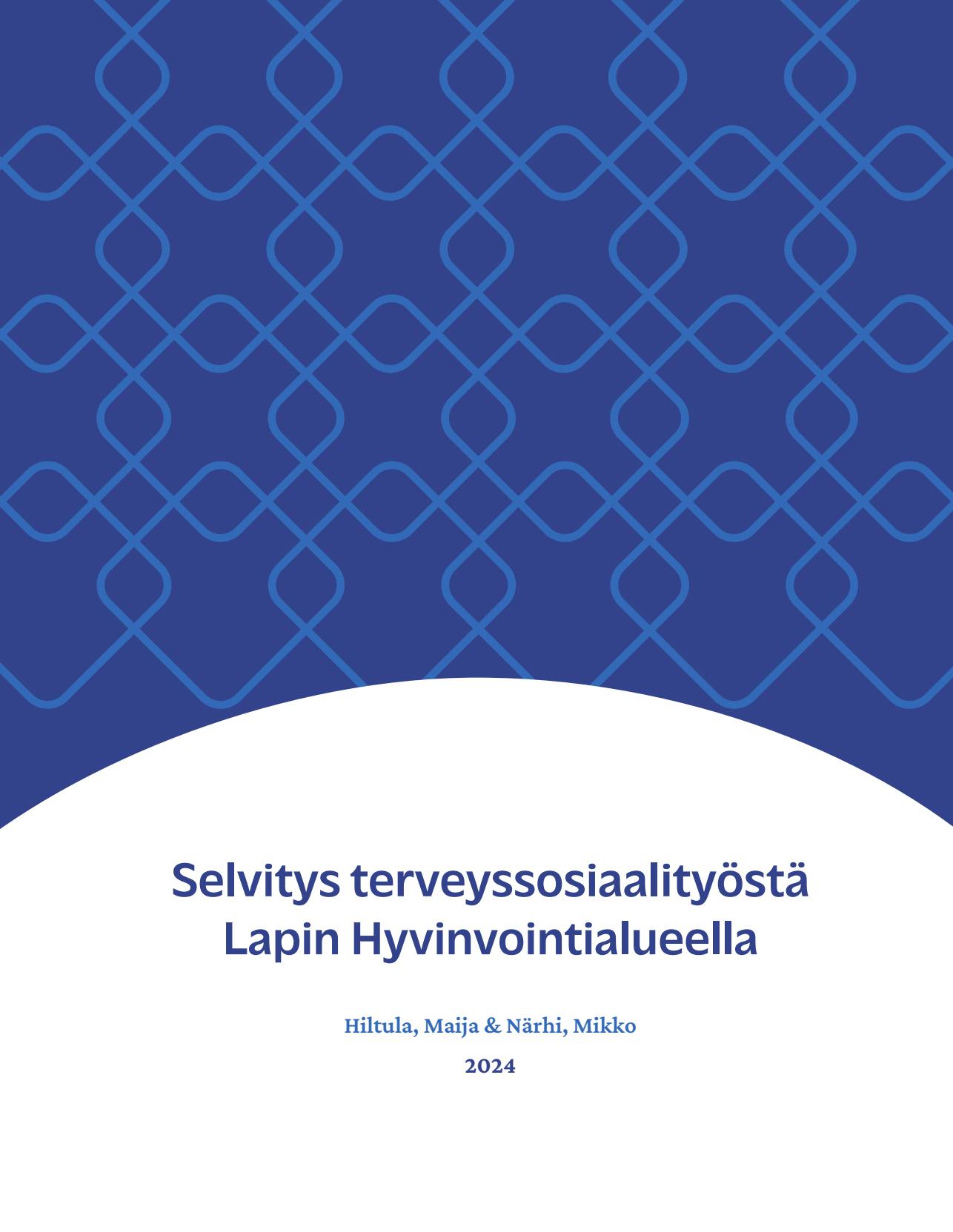

Selvitys terveyssosiaalityöstä Lapin Hyvinvointialueella

Hiltula, Maija & Närhi, Mikko

2024

Sisällysluettelo

1. Selvityksen tausta ja tarkoitus	6
2. Selvityksen toteuttaminen	7
Ohjausryhmä	7
Selvityksen kulku ja työtapa	8
Työpajatyöskentely	9
Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa	10
Kyselyt sosiaali- ja terveystalouteen	11
Kannanotot ja muut materiaalit	12
3. Terveystalouden sosiaalityö Lapin hyvinvointialueella	15
Terveystalouden sosiaalityön sijoittuminen eri palvelutehtäviin ja vastuualueille Lapin hyvinvointialueella	15
Terveystalouden sosiaalityön ammatillinen johtaminen	17
Terveystalouden sosiaalityön keskeiset tehtävät ja erityis- asiantuntemus	21
Lapin hyvinvointialueen terveystalouden sosiaalityön- tekijöiden keskeiset tehtävät eri vastuualueilla sosiaali- työn tekijöiden kuvaamana	24
Sosiaalityöntekijän tehtävät terveystaloudessa ja sosiaalihuollossa	28
Terveystalouden sosiaalityössä tehtävä yhteistyö eri toimijoiden kanssa	29
Yhteistyö terveystalouden sosiaalityön ja sosiaalipalveluiden välillä sosiaalipalveluiden näkökulmasta	31
Yhteistyö terveystalouden sosiaalityön ja terveystalouden toimijoiden välillä	33
Yhteistyö ja sen mahdollisuudet muiden toimijoiden kanssa	36

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 55.
Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2024.
Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Rovakatu 10 96100 Rovaniemi

ISBN 978-952-5441-54-3
ISSN 2736-819X

Euroopan unionin
rahoittama
NextGenerationEU

4. Koulutus ja osaamisvaatimukset terveysosiaalityössä	39
Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tehtävät ja työnjako terveydenhuollon sosiaalityössä eri alueilla	41
Terveysosiaalityöntekijän ja -ohjaajan tehtävien hahmottelua Lapin hyvinvointialueella	46
5. Palvelusuhteen merkitys ja viranomaistyön reunaehdot terveysosiaalityössä	51
Viranomaistyötä määrittävä lainsäädäntö	51
Kokemuksia ja pohdintaa viranomaistehtävistä terveyden- huollon sosiaalityössä eri alueilla	55
Viranomaistehtävien kokemuksia sekä niiden hahmottelua Lapin hyvinvointialueen terveysosiaalityöntekijöiden kuvaamana	60
Terveysosiaalityö ideaalitalanteessa sosiaalityöntekijöiden kuvaamana	64
6. Yhteenveto	65
Terveydenhuollon ja sosiaalityön organisoituminen ja ammattillinen johtaminen	66
Työnjako ja tehtävät terveysosiaalityössä	69
Viranomaistehtävät, päätökset ja palvelutarpeen arviointi terveydenhuollon sosiaalityössä	71
Terveysosiaalityön asiantuntijuuden hyödyntäminen perusterveydenhuollossa	72
Lopuksi	74
Lähteet	78

Liitteet	82
Liite 1 Terveysosiaalityöntekijän tehtäväkuva somatiikalla, psykiatrialla ja mielenterveyspalveluissa Lapin keskus- sairaalassa ja Länsi-Pohjan keskussairaalassa	82
Liite 2 Sosiaalityöntekijän tehtäväkuva riippuvuus- palveluissa Rovaniemellä	83
Liite 3 Sosiaalityöntekijän tehtäväkuva vammaispalveluissa	84
Liite 4 Sosiaalityöntekijän tehtäväkuva ikääntyneiden asiakas- ja palveluohjauksessa	86
Liite 5: Palveluohjaajan tehtäväkuva ikääntyneiden asiakas- ja palveluohjauksessa	87
Liite 6: Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tehtävät mielen- terveyspalveluissa sosiaalityöntekijöiden määrittelemänä	88
Liite 7: Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tehtävät somaattisessa erikoissairaanhoidossa sosiaalityöntekijöiden määrittelemänä	89
Liite 8: Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tehtävät riippuvuuspalveluissa sosiaalityöntekijöiden määrittelemänä	90

Kuvaluettelo

Kuva 1 Selvityksen aikataulu ja toteuttamistapa	8
Kuva 2 Terveydenhuollon sosiaalityön organisoituminen ja ammatillinen johtaminen Lapin hyvinvointialueella	18
Kuva 3 Terveydenhuollon sosiaalityön resurssi ja sijoittuminen palvelualueittain Lapin hyvinvointialueella	20

Kuvioluettelo

Kuvio 1 Sosiaalipalveluiden ja terveydenhuollon sosiaalityön yhteistyön toteutuminen sosiaalipalveluiden näkökulmasta	32
Kuvio 2 Yhteistyön kehittämisen tarpeet sosiaalipalveluiden näkökulmasta	32
Kuvio 3 Terveydenhuollon sosiaalityön sekä toiminta- ja työkyvyn tuen, mielenterveyden ja riippuvuuksien hoidon ja somaattisen erikoissairaanhoidon välinen yhteistyön terveydenhuollon toimijoiden näkökulmasta	33
Kuvio 4 Terveydenhuollon sosiaalityön sekä sairauksien ehkäisy- ja hoidon palveluiden välinen yhteistyö terveydenhuollon toimijoiden näkökulmasta	34
Kuvio 5 Yhteistyön kehittämisen tarpeet sairauksien ehkäisy- ja hoidon palveluiden näkökulmasta	34
Kuvio 6 Yhteistyön kehittämisen tarpeet toiminta- ja työkyvyn tuen, mielenterveys- ja riippuvuuspalveluiden sekä somaattisen erikoissairaanhoidon näkökulmista	35
Kuvio 7 Terveys- ja sosiaalityön asiantuntijuuden hyödyntämisen tarpeet perusterveydenhuollossa terveydenhuollon toimijoiden näkökulmasta	35

Taulukkoluetelo

Taulukko 1 Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan välinen tehtävänjako PäijätSotessa psykiatrialla	43

1. Selvityksen tausta ja kartoitus

Terveyssozialityötä koskeva selvitys on toteutettu Lapin hyvinvointialueen terveyspalveluiden ja sosiaalipalveluiden johdon tehtäväksi annosta. Selvityksen tavoitteena on tarkastella terveyssozialityön hallinnollisen sijoittumisen mahdollisuuksia, viranomaistyön reunaehdoja, terveyssozialityön tehtäväkennettä ja osaamisvaatimuksia sekä terveyssozialityön alueellista ja toimialakohtaista jakautumista erityisesti siitä näkökulmasta, olisiko terveyssozialityön asiantuntijuutta mahdollista hyödyntää aiempaa laajemmin. Selvitys koskee koko hyvinvointialueen terveyssozialityötä, ja terveydenhuollon toimialalla toteutettava päihdesoialityö huomioidaan omana kokonaisuutenaan.

Selvitys on ajankohtainen. Valtakunnallisesti terveyssozialityötä koskevia selvityksiä ja muutosprosesseja on ollut vastikään tai on parhaillaan käynnissä useita. Esimerkiksi HUS-alueella sekä Päijät-Hämeen, Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Savon hyvinvointialueilla on selvitetty tai uudelleen organisoitu terveydenhuollossa toteutuvaa soialityötä.

Selvitys on toteutettu Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Posken koordinoimassa Vasa 2-hankkeessa. Vasa 2 -hanke on osa Suomen kestävän kasvun ohjelmaa, jonka rahoitus tulee EU:n ker-taluontoisesta elpymisvälineestä (NextGeneration Eu). VASA 2-hankkeen investoinnit kuuluvat kestävän kasvun ohjelman pilari 4, jota koordinoi sosiaali- ja terveysministeriö (Sosiaali- ja terveysministeriö 2024). Vasa 2 -hankkeen tavoitteena on kehittää sote-palveluiden saatavuutta ja hoitoon pääsyä, mm. sopimalla, rakentamalla ja mallintamalla heikoimmassa ja haavoittuvassa asemassa olevien asiakas- ja potilasryhmien hoito- ja palveluketjut sekä ennaltaehkäisevät toimintamallit hyvinvointialueen strategian ja uuden organisaation toiminnan tueksi sekä kehittää heikoimmassa ja haavoittuvassa asemassa olevien asiakas- ja potilasryhmien palveluita niin, että hoitoon ja palvelun piiriin pääsy nopeutuu ja hoidon ja palveluiden jatkuvuus saadaan turvattua. (Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2024)

2. Selvityksen toteuttaminen

Ohjausryhmä

Selvityksen toteuttamisesta on vastannut Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (Poske). Selvitystä on tehty yhteistyössä selvitystyölle asetetun ohjausryhmän tuella. Ohjausryhmän kokoonpano vaihteli, ja se täydentyi selvityksen aikana. Ohjausryhmään nimettiin Lapin hyvinvointialueelta seuraavat henkilöt:

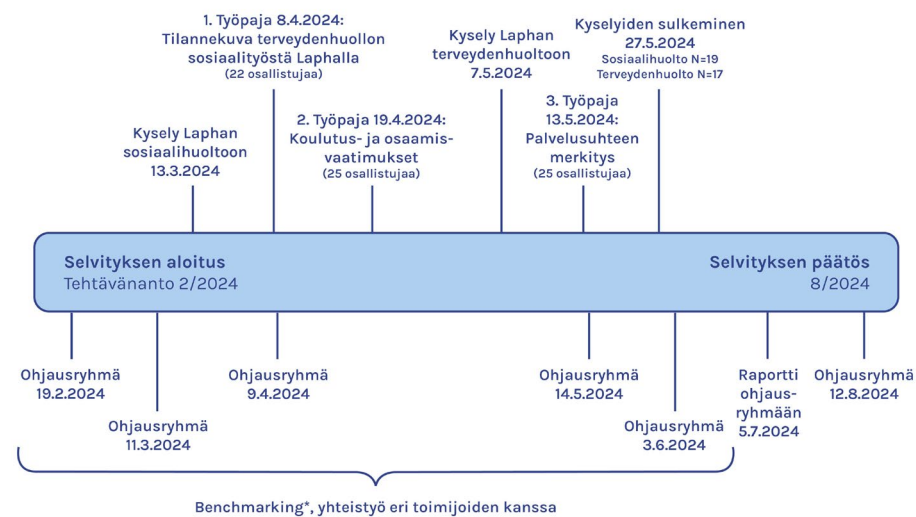
- Alaräisänen Antti, mielenterveyden ja riippuvuuksien hoidon johtaja, Lapin hyvinvointialue
- Bird Merja, vastaava soialityöntekijä, Lapin keskussairaala, Lapin hyvinvointialue
- Hämeenoja Katja, ylilääkäri, Lapin hyvinvointialue
- Kangas Mirja, Vammaisten palvelujen johtaja, Lapin hyvinvointialue
- Korteniemi Johanna, Perheiden ja työikäisten palvelujen vastuualuejohtaja, Lapin hyvinvointialue
- Kostamo-Pääkkö Kaisa, kehitysjohtaja, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
- Lehto Seppo, vastuuyksikköjohtaja, Medisiininen tulossyksikkö, Lapin hyvinvointialue
- Liimatainen Leena, vastaava soialityöntekijä, Keskitetyt kuntoutuspalvelut / Terveyssoialityö L-PKS, Lapin hyvinvointialue
- Lyttinen Emilia, pääluottamusmies JUKO, Lapin hyvinvointialue
- Maksimow Anu, somaattisen erikoissairaanhoidon johtaja, Lapin hyvinvointialue
- Niiranen Liisa, sosiaalijohtaja, Lapin hyvinvointialue
- Palo Miia, terveysjohtaja, Lapin hyvinvointialue
- Pekki Minna-Riitta, Toiminta- ja työkyvyn tuen vastuualuejohtaja, Lapin hyvinvointialue
- Reinikainen Satu, Johtava soialityöntekijä, riippuvuuksien poliklinikka, Lapin hyvinvointialue
- Riipi Maria, kuntoutuspäällikkö, Lapin hyvinvointialue
- Sipola Mari, Päihdetyön johtaja, soialityöntekijä, Riippuvuuksien hoito (Kemi), Lapin hyvinvointialue
- Veikanmaa Sari, vastaava soialityöntekijä, Mielenterveys ja riippuvuuksien hoito, Lapin hyvinvointialue
- Väänänen Kasper, soialityöntekijä, JUKO luottamusmies SOTETES/HYVTES, Lapin hyvinvointialue

Selvityksen kulku ja työtap

Selvityksen tekeminen käynnistettiin 19.2.2024 palaverissa, jossa läpikäytiin tehtäväksi anto sekä selvityksen toteuttamista ohjaavat työtavat. Ohjausryhmä on kokoontunut kuukausittain. Ohjausryhmässä on seurattu selvityksen etenemistä ja työsuunnitelman toteutumista sekä hyödynnetty ohjausryhmän asiantuntemusta esimerkiksi tarvittavan tiedon keräämiseksi.

Selvityksen työtapoiksi määriteltiin terveyssoaalityöntekijöille järjestettävät työpajat ja muiden hyvinvointialueiden benchmarking sekä ohjausryhmän asiantuntijatyö. Selvitystä varten päätettiin kerätä tietoa eri alueilta siitä, millaisia aihepiiriin liittyviä selvityksiä on tehty, millä tavoin terveyssoaalityötä on organisoitu ja mitä kokemuksia näistä on saatu. Lisäksi sovittiin, että Poske järjestää terveyssoaalityöntekijöille ja terveyssoaalityön esihenkilöille työpajat, joiden tarkoituksena on luoda yhteistä ymmärrystä ja tilannekuvaa terveyssoaalityöstä, sekä kuulla työntekijöitä selvityksen keskeisissä kysymyksissä.

Työsuunnitelmaksi muodostui pian selvityksen käynnistämisen jälkeen työpajojen ympärille rakennettu prosessi, joka myös täydentyi selvityksen edetessä:

Kuva 1: Selvityksen aikataulu ja toteuttamistapa

Työpajatyöskentely

Selvitystyön aikana terveydenhuollon toimialalla toimiville soaalityöntekijöille järjestettiin kolme työpajaa, joissa käsiteltiin yhdessä työntekijöiden kanssa selvitykselle annettuja keskeisiä kysymyksiä. Työpajat toteutettiin kolmena 3 tunnin lähitapaamisena Rovaniemellä huhti-toukokuun aikana. Työpajojen teemat olivat:

1. Yhteisen ymmärryksen rakentaminen, terveyssoaalityön keskeiset tehtävät, toteuttaminen ja organisoituminen Lapin hyvinvointialueella, monialainen yhteistyö terveydenhuollon soaalityössä.
2. Terveydenhuollon soaalityön osaamisvaatimukset, erityisosaaminen, tehtävänkuvaukset, soaalityöntekijä-soaalihoaja tehtävänjakokysymykset.
3. Palvelussuhteen merkitys ja viranomaistyön reunaehdot terveydenhuollon soaalityössä, terveyssoaalityön erityisyyden määrittely.

Työpajoihin osallistui 34 työntekijästä työpajakohtaisesti 22–25 työntekijää. Työpajatyöskentely toteutettiin pääasiassa ryhmätyöskentelynä, ja työntekijät jaettiin ryhmiin, joihin osallistuminen määräytyi työntekijän palvelutehtävän mukaan. Ryhmät olivat 1) somatiikka 2) aikuisten mielenterveyspalvelut 3) lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut sekä 4) riippuvuuspalvelut. Keskustelu ja työskentely oli aktiivista, vaikka työskentelyä paikoin varjosti työntekijöiden huoli terveydenhuollon soaalityön tulevaisuudesta hyvinvointialueella. Selvitykseen, työpajoihin ja omien työtehtävien mahdolliseen uudelleenorganisointiin liittyvien tunteiden, ajatusten ja huolten läpikäymiseen käytettiin aikaa jokaisessa työpajassa. Työntekijöiden osallisuus selvitysprosessissa koettiin kokonaisuutena hyvin tarpeelliseksi ja antoisaksi, ja työpajat toteutuivat rakentavassa hengessä avoimuuden ja neutraaliuden periaatteiden mukaisesti. Työntekijöiden näkökulmasta keskustelu ja yhdessä työskentely koettiin myös mahdollisuutena pysähtyä reflektomaan ja kehittämään omaa työtään. Työpajoihin osallistuneiden tuottamia materiaaleja ja työn sisällönkuvauksia on koostettu, tiivistetty ja jäsenneilty uudelleen niiden hyödyntämiseksi tässä selvityksessä.

*Benchmarking eli esikuva-analyysi; tiedon kerääminen muilta alueilta

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa

Terveysosiaalityöntekijöiden lisäksi selvitystä varten on kontaktoitu useita eri tahoja:

- Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Socca, projektipäällikkö Heidi Jansson, HUS:n terveysosiaalityötä koskeva selvitys
- Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue Pohde, projektisuunnittelija Katri Turunen
- Pirkanmaan hyvinvointialue Pirha, vastaava sosiaalityön johtaja Minna Kuusela ja Pirkanmaan sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos, kehittämispäällikkö Anna Pekkarinen
- Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue Soite, vastuualuejohtaja, johtava sosiaalityöntekijä Magdalena Snellman
- Kela, Kehittämisen asiantuntija Sari Mikkola
- Talentia Ry, erityisasiantuntija Kristiina Ruuskanen
- Terveysosiaalityöntekijät ry, hallitus
- Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, vastuuyksikköjohtaja Tarja Seppälä
- Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy, juristi Annika Korpela
- Lapin hyvinvointialue, Lounaisen Lapin ikääntyneiden sosiaalityö ja palveluohjaus, sosiaalityöntekijä Marja Palmgren
- Lapin hyvinvointialue, Kaakkoisen Lapin työikäisten palvelut ja päihdehuolto, sosiaalityöntekijä Heli Ansala
- Lapin hyvinvointialue, useat terveydenhuollon sosiaalityön sekä sosiaalihuollon esihenkilöt

Yhteistyö ja tiedon kerääminen on toteutunut useimmin kokouksina, puhelin-keskusteluina ja sähköpostitse. Kontaktoidut tahot ovat toimittaneet tehtävän-kuvauksia, prosessikuvauksia ja raportteja terveydenhuollon sosiaalityön organisoitumisesta eri alueilla. Yhteistä muiden hyvinvointialueiden ja toimijoiden kuvauksissa on, että terveydenhuollon sosiaalityö vaikuttaa olevan murroksessa, ja valtaosalla alueista terveydenhuollon sosiaalityötä on organisoitu tai ollaan organisoimassa uudelleen. Usein uudelleenorganisointi on tarkoittanut terveysosiaalityön hallinnollista organisoitumista sosiaali-huollon toimialueelle, terveysosiaalityön ammattilaisten työskennellessä edelleen fyysisesti sairaaloissa ja muualla terveydenhuollon palveluissa. Terveysosiaalityötä on koottu usein yhdeksi terveysosiaalityön yksiköksi. Tehtävärakennetta ja palvelussuhteita on jäsennelty usein siten, että terveys-

sosiaalityössä tapahtuvaa ohjausta ja neuvontaa on ryhdytty toteuttamaan sosiaalityöntekijän sijaan tai rinnalla sosiaaliohjaajan työpanoksella, ja työsuhteina olevia toimia on muutettu virkasuhteiksi. Osassa hyvinvointi-alueita on päädytty siirtämään terveydenhuollon sosiaalityöntekijät myös fyysisesti pois sairaaloista, jolloin sosiaalihuollon ammattilaiset jalkautuvat tarvittaessa sairaaloihin.

Kyselyt sosiaali- ja terveyspalveluihin

Monialaisen yhteistyön toteutumista ja tarpeita selvitettiin Lapin hyvinvointialueen sosiaalihuollon palvelupäälliköiltä, vastuuyksikköjohtolta sekä terveydenhuollon vastuuyksikköjohtajilta Webropol-kyselyllä. Lisäksi kysely toimitettiin Länsi-Pohjan ja Lapin keskussairaaloihin osastonhoitajille. Sosiaalipalveluista vastaavia pyydettiin taustakysymysten (palvelutehtävä, palvelualue) lisäksi kuvailemaan sosiaalipalvelujen ja terveydenhuollon sosiaalityön välisen yhteistyön toteutumista sekä mahdollisia tarpeita yhteistyön kehittämiseksi kahdella kysymyksellä:

1. Kuvaile terveysosiaalityön kanssa tehtävää yhteistyötä edustamasi palvelun näkökulmasta. Kuvaile lyhyesti yhteistyön toimivuutta. Jos yhteistyötä tehdään, millä tavoin ja minkä verran? Mikä toimii hyvin? Jos yhteistyötä ei tehdä tai se on vähäistä, mistä se käsityksesi mukaan johtuu?
2. Millä tavoin mielestäsi yhteistyötä tulisi mahdollisesti kehittää?

Terveydenhuollon toimialalle osoitetussa kyselyssä terveydenhuollon vastuuyksikköjohtajia ja osastonhoitajia pyydettiin taustakysymysten (palvelutehtävä) lisäksi kuvailemaan yhteistyön toteutumista edustamansa yksikön näkökulmasta:

1. Kuvaile terveysosiaalityön (sairaalan sosiaalityö, mielenterveys ja riippuvuuspalveluiden sosiaalityö) kanssa tehtävää yhteistyötä edustamasi palvelun näkökulmasta. Kuvaile lyhyesti yhteistyön toimivuutta. Jos yhteistyötä tehdään, millä tavoin, minkä verran ja minkä toimijatahon kanssa? Mikä toimii hyvin? Jos yhteistyötä ei tehdä tai se on vähäistä, mistä se käsityksesi mukaan johtuu?

2. Millä tavoin yhteistyötä tulisi mahdollisesti kehittää?
3. Millä tavoin terveysosiaalityön asiantuntemusta voisi tai tulisi hyödyntää aiempaa enemmän perusterveydenhuollossa tai alueellisesti laajemmin, esimerkiksi terveyskeskuksissa?

Kysely toimitettiin Lapin hyvinvointialueen sosiaalipalveluiden toimialalla palvelutehtäväkohtaisesti vastuuyksikköjohtajille ja palvelupäälliköille 13.3.2024. Vastauksia pyydettiin 16.5.2024 vielä palveluiden johtavilta sosiaalityöntekijöiltä, yhteensä lähes 40 vastaajalta. Sosiaalipalveluihin osoitettuun kyselyyn vastasi yhteensä 19 vastuuyksikköjohtajaa, palvelupäällikköä tai johtavaa sosiaalityöntekijää perhesosiaalityöstä, lastensuojelusta, iäkkäiden palveluista, työikäisten palveluista, vammaisten palveluista ja sosiaalipäivystyksestä. Terveidenhuoltoon kysely toimitettiin 7.5.2024. Se toimitettiin yhteensä yli 40 esihenkilölle tai sijaiselle, lisäksi kyselyä pyydettiin tarvittaessa lähettämään edelleen Lapin keskussairaalan osastonhoitajille. Terveidenhuollon toimialalta kyselyyn vastanneita oli sairauksien ehkäisyn ja hoidon, toiminta- ja työkyvyn tuen, mielenterveys- ja riippuvuuksien hoidon sekä somaattisen erikoissairaanhoidon palveluista yhteensä 17 henkilöä. Kumpaakin kyselyä pidettiin auki 27.5.2024 saakka.

Kyselyiden avoimet vastaukset käsiteltiin teemoittelemalla. Vaikka vastausmäärä on kummankin kyselyn osalta melko pieni, aineisto edustaa tasaisesti eri palveluita sosiaali- ja terveydenhuollon toimialoilta. Tuloksia käsitellään tarkemmin luvun 3 monialaista yhteistyötä käsittelevissä kappaleissa.

Kannanotot ja muut materiaalit

Useat tahot ja toimijat ovat toimittaneet terveydenhuollon sosiaalityötä koskevia kannanottoja:

- Lapin hyvinvointialue, Lapin keskussairaalan lastenyksikkö
- Lapin hyvinvointialue, Lapin keskussairaalan neurologia
- Lapin hyvinvointialue, Lapin keskussairaalan kuntoutuspoliklinikka (useita kannanottoja)
- Lapin hyvinvointialue, Lapin keskussairaalan palliatiivinen hoito
- Lapin hyvinvointialue, pääluottamusmies (JUKO, SOTETES)

- Mehiläinen Länsi-Pohja, Länsi-Pohjan keskussairaala, Lasten neurologia
- Mehiläinen Länsi-Pohja, Länsi-Pohjan keskussairaala, Palliatiivinen hoitoyksikkö
- Mehiläinen Länsi-Pohja, Länsi-Pohjan keskussairaala, kuntoutusyksikkö
- Balanssi Ry

Kannanottoja yhdistää huoli terveydenhuollon sosiaalityön tulevaisuudesta ja siitä, että terveydenhuollon sosiaalityötä oltaisiin lakkauttamassa. Terveidenhuollon sosiaalityö nähdään merkittävänä yhteistyökumppanina, ja työntekijät keskeisinä jäseninä yksiköiden moniammatillisissa tiimeissä ja päivittäisessä arjessa. Kannanotoissa on tuotu esille mm. terveysosiaalityön asiantuntijuuden merkitystä potilaiden hoitopoluissa sekä terveydenhuollon ammattilaisten osaamisen ja resurssien puutteita asiakkaiden sosiaalihuollon tuen tarpeiden tunnistamisessa ja ohjaamisessa sosiaalihuollon palveluihin. Kannanotoissa on usein tuotu esiin huoli siitä, että sosiaalityöntekijän työ jäisi hoitamatta tai siirtyisi tehtäväksi yksikön muille, terveydenhuollon koulutuksen saaneille työntekijöille, joilla ei ole mahdollista hoitaa sosiaalityöntekijältä siirtyviä tehtäviä. Kannanottojen mukaan terveysosiaalityöntekijällä on usein erityisosaamista ja tietoa esimerkiksi eri elämänvaiheiden, sairauksien ja tilanteiden mukaisista palveluista ja etuuksista. Osastoilla ja yksiköissä korostuu erilaiset substanssiosaamiset ja niiden tarpeet.

Erikoissairaanhoidosta on tuotu esiin kokemus myös siitä, että terveysosiaalityön lääkärijohtoisuus nähdään edellytyksenä saumattomalle monialaiselle hoitotyölle, jossa sosiaalityö nähdään laajemmin, kuin sosiaalihuollon piiriin kuuluvien asioiden ja palveluiden koordinoimisena. Kannanotoissa on tuotu esiin, että erikoissairaanhoidossa pidetään tärkeänä, että sairaalassa työskennellessä sosiaalityöntekijä voi nojata potilasohjauksessa tiimityössä muodostuvaan yhteiseen tietoon ja terveydenhuollon potilaskertomukseen, jota hyödyntää työskentelyssä. Terveysosiaalityön kirjaamisen toteutuessa potilaskertomukseen kertyvää tietoa on näin mahdollista hyödyntää potilaiden diagnostiikassa, hoidon suunnittelussa ja organisoimisessa sekä vaikuttavuuden seurannassa.

Kannanotoissa terveysosiaalityöntekijän roolia kuvataan yhteiskunnallista ja sosiaalista tietoa hallitsevaksi erityisasiantuntijuudeksi, jonka asema ja tarpeellisuus on tunnustettu muiden erikoissairaanhoidossa toimivien ammattiryhmien taholta. Esimerkiksi lääkärille terveysosiaalityöntekijän

rooli näyttäytyy merkittävänä ja moninaisena, sosiaalityöntekijän toimiessa esimerkiksi ammatillisen kuntoutuksen, päihdekuntoutuksen sekä vakuutus-oikeudellisissa prosesseissa ja etuusasioissa: Sosiaalityöntekijän tehdessä selvitykset esimerkiksi lausuntoja ja kuntoutusta varten, mahdollistuu lääkärin keskittyminen omaan työhönsä. Tästä syystä nykyinen terveysosiaalityön järjestämistapa näyttäytyy toimivana, vaikkakin kehittämisen tarpeena nähdään lääkärin näkökulmasta palvelutarpeen arvioinnin ja osittain viran-omaispäätösten tekeminen sekä näiden tekemiseksi vaadittava sosiaalihuollon tietojärjestelmän käyttöönotto. Erikoissairaanhoidosta somatiikalta on tuotu esiin myös, että terveysosiaalityön kokoaminen yhdeksi yksiköksi voisi olla tarpeen, samaan tapaan, kuin esimerkiksi fysioterapeutit Lapin hyvinvointialueen toiminta- ja työkyvyn tuen vastuualueella.

Kannanotoissa ja muissa selvitystä koskevissa palautteissa on tuotu usein esiin, että sosiaalityö merkitsee terveydenhuollon yksiköissä mm. oikea-aikaista, potilaan arkeen integroituvaa tukea, joka osaltaan ehkäisee muun tuen tarvetta:

”Terveysosiaalityöntekijät tuottavat osana terveydenhuollon palvelua tärkeää ja keskeistä potilaiden arkeen integroituvaa, oikea-aikaista, korjaavaa ja ennaltaehkäisevää työtä, joka tukee potilaiden kykyä selvitä sairauden tai vamman tai terveydentilaan liittyvän epävarmuuden mukanaan tuomista haasteista arjessaan. Tämä osaltaan ehkäisee merkittävällä tavoin raskaampiin sosiaalihuollon palveluiden tarpeisiin tai etuustarpeisiin ajautumista.”

Kannanottojen lisäksi selvitystä varten toimitettiin oma-aloitteisesti ja/tai pyydettyä suuri määrä erilaista materiaalia, joiden toimijat katsoivat olevan merkityksellisiä terveysosiaalityötä koskevan kokonaiskuvan luomiseksi. Näitä tiedostoja ja erilaisia tekstejä toimitettiin selvityksen aikana noin 40 kappaletta. Kaikki oma-aloitteisesti toimitetut materiaalit kuvailevat terveysosiaalityön merkitystä ja roolia osana terveydenhuollon moniammatillista työtä, ja niitä toimitettiin niin kontaktoitujen tahojen, terveysosiaalityöntekijöiden kuin terveydenhuollon toimijoidenkin toimesta.

Selvitystä varten myös pyydettiin sosiaali- ja terveydenhuollon esihenkilöiltä palveluissa toimivien sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien tehtävänkuvia sekä erilaisia tarkennuksia nykytilan kuvaukseen. Lisäksi tilannekuvaa ja

organisaatiokuvausta rakennettiin yhdessä hyvinvointialueen terveysosiaalityön johtavan ja vastaavien sosiaalityöntekijöiden kanssa esimerkiksi Teams-kokouksissa. Näiden lisäksi ohjausryhmän jäsenet ovat kommentoineet selvityksen etenemistä ja selvityksen raporttia sen työstövaiheessa, ja ohjausryhmältä saatu palaute on huomioitu raportissa.

3. Terveydenhuollon sosiaalityö Lapin hyvinvointialueella

Terveydenhuollon sosiaalityöllä ja terveysosiaalityöllä tarkoitetaan tässä selvityksessä terveydenhuollon toimialalla tehtävää sosiaalityötä, jossa hallinnollinen organisoituminen on toteutunut terveydenhuollon toimialalle. Näitä vastuualueita Lapin hyvinvointialueella ovat somaattinen erikoissairaanhoito, toiminta- ja työkyvyn tuki sekä mielenterveys – ja riippuvuuksien palvelut.

Terveydenhuollon kontekstissa tehtävällä sosiaalityöllä tarkoitetaan yllä kuvattujen vastuualueiden lisäksi sosiaalipalveluiden toimialalla toimivia sosiaalihuollon palveluita, jotka ovat integroituneet tai jalkautuneet terveydenhuollon yksiköihin.

Terveydenhuollon sosiaalityön sijoittuminen eri palvelutehtäviin ja vastuualueille Lapin hyvinvointialueella

Terveydenhuollossa ja terveydenhuollon kontekstissa sosiaalityötä tehdään tällä hetkellä Lapin hyvinvointialueella pääasiassa terveydenhuollon toimialalla (kuva 1). Terveydenhuollon sosiaalityön resurssi on 34 työntekijää (8 virkaa, 26 tointa): 1 sosiaalityöntekijä työskentelee johtavana sosiaalityöntekijänä, 3 vastaavana sosiaalityöntekijänä, 29 sosiaalityöntekijänä ja 1 kuntoutussuunnittelijana.

Lapin hyvinvointialueella toimet ja virat ovat jakautuneet seuraavasti:

- mielenterveys ja riippuvuuksien hoidon vastuualueella 23 virkaa / tointa, joissa 14 sosiaalityöntekijää työskentelee mielenterveyspalveluissa (psykiatria) ja 9 riippuvuuspalveluissa (päihdetyö). Johtava sosiaalityöntekijä ja 6 sosiaalityöntekijää ovat virkasuhteisia työntekijöitä, 1 vastaava sosiaalityöntekijä ja 15 sosiaalityöntekijää työskentelevät työsuhteisina työntekijöinä eli toimessa.
- somaattisessa erikoissairaanhoidossa yhteensä 6 tointa, joissa kaikki työntekijät työskentelevät sairaalan sosiaalityössä. Sosiaalityöntekijöistä 1 työskentelee vastaavana sosiaalityöntekijänä ja 5 sosiaalityöntekijän tehtävissä.
- toiminta- ja työkyvyn tuen vastuualueella 5 virkaa/ tointa, joissa 3 työskentelee sairaalan sosiaalityössä ja 2 kuntoutuspalveluissa. Vastaava sosiaalityöntekijä työskentelee virkasuhteisena, kuntoutuksen ohjaaja ja sosiaalityöntekijät työsuhteisina.

Terveystieteiden sosiaalityötä toteutetaan maantieteellisesti pääasiassa niillä alueilla, joihin aiempien sairaanhoitopiirien toimipaikat ovat aiemmin sijoittuneet: Rovaniemellä, Kemissä ja Torniossa. Perusterveydenhuollon kontekstissa terveydenhuollon sosiaalityötä on toteutettu Lapissa ennen hyvinvointialuetta Kemissä ja Rovaniemellä. Rovaniemellä toimintamalli on jatkunut ns. jalkautuvana työnä, jossa sosiaalityöntekijä on terveydenhuollon ammattilaisten konsultoitavissa sosiaalityöhön liittyvissä kysymyksissä. Kemin Sauvosaaren sairaalassa työskentelee sosiaaliohjaaja/palveluohjaaja, joka tekee myös asiakastyötä potilaana olevien henkilöiden kanssa. Nämä työntekijät työskentelevät sosiaalipalveluiden toimialalla (kuva 3):

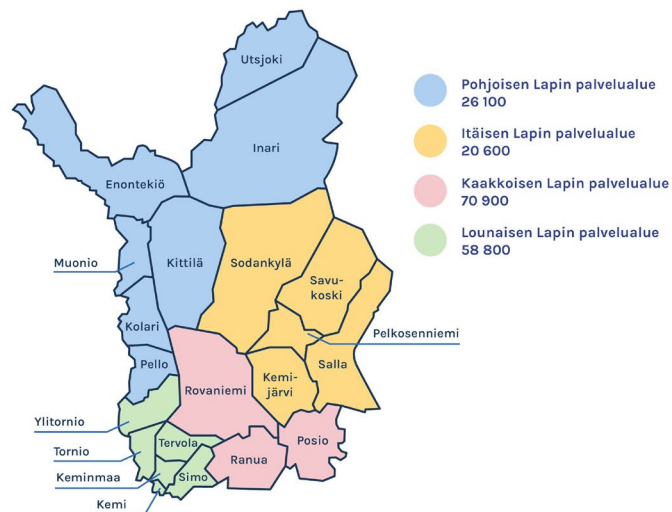
- Perhe- ja työikäisten palveluiden vastuualueella Kaakkoisen Lapin työikäisten ja päihdehuollon palveluissa 1 sosiaalityöntekijä ns. jalkautuvana sosiaalityöntekijänä. Virkasuhteinen jalkautuva sosiaalityöntekijä työskentelee osan työaikaan Rovaniemen terveysasemilla.
- Ikääntyneiden palveluiden vastuualueelle Lounaisen Lapin sosiaalityössä ja asiakasohjauksessa 1 sosiaaliohjaaja. Sosiaaliohjaaja työskentelee kokoaikaisesti virkasuhteessa Kemissä Sauvosaaren sairaalassa.

Terveystieteiden sosiaalityön ammatillinen johtaminen

Terveystieteiden sosiaalityön organisoituminen pitkälti terveyspalveluihin haastaa sosiaalityön ammatillisen johtamisen toteutumisen lähiesihenkilön ollessa terveydenhuollon ammattilaisia. Ammatillisella johtamisella tarkoitetaan mm. ammattihenkilön asiantuntijuuden ja osaamisen vahvistamista, työn sisältöihin liittyvien käytäntöjen kehittämistä sekä työarjen ja työprosessien sisällön ohjausta. Sosiaalityön ammatillisesta johtamisesta tulee vastata sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa määritelty sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaava, laillistettu sosiaalityöntekijä. Hallinnollisissa johtotehtävissä voi toimia myös henkilö, jolla on soveltuva tutkinto, alan tuntemus sekä riittävä johtamistaito. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015; Sosiaalihuoltolaki 1301/2015) Ammatillisella johtamisella varmistetaan sosiaalityön laatua, asiakasturvallisuutta sekä varmistetaan sosiaalityön asiantuntijuutta ja roolia moniammatillisissa työyhteisöissä.

Lapissa terveydenhuollon sosiaalityössä sosiaalityön ammatillinen johtaminen toteutuu yllä tarkoitetulla tavalla sosiaalipalveluiden toimialalla, mielenterveyden ja riippuvuuksien hoidossa riippuvuuksien poliklinikalla, Lapin keskussairaalan psykiatrian poliklinikalla sekä Länsi-Pohjan keskussairaalassa, joissa työskentelevillä sosiaalihuollon ammattihenkilöillä on lähiesihenkilönä sosiaalityöntekijän koulutuksen saanut ammattihenkilö. Ammatillista koordinaatiota ja työn tukea on keskitetty Rovaniemellä Lapin keskussairaalassa, jossa vastaava sosiaalityöntekijä koordinoi sosiaalityötä sekä mielenterveyspalveluissa, jossa työn koordinaatiovastuu on niin ikään vastaavalla sosiaalityöntekijällä. Esihenkilövastuu on ainoastaan johtavilla sosiaalityöntekijöillä, jotka toimivat virkasuhteisina työntekijöinä (Länsi-Pohjan keskussairaala ja riippuvuuksien poliklinikka). Länsi-Pohjan alueella mielenterveyspalveluissa toteutettavaa sosiaalityötä ei koordinoi yhteisesti, vaan työntekijät toimivat muista erillään, jokainen omassa yksikössään (Kuva 2). Osa terveys- ja sosiaalityöntekijöistä toi työpajatyöskentelyssä esiin, ettei heidän käsityksensä mukaan organisoitumisella tai esihenkilöllä sinänsä ole merkitystä, jos asiakas saa tarvitsemansa avun ja tuen kuten aiemminkin. Kuitenkin lääkärijohtoisuus nähtiin osassa yksiköitä toivottuna, moniammatillista työtä jäsentävänä organisoitumisen tapana ja jopa sen edellytyksenä.

Pohjoinen palvelualue Ei sosiaalihuollon ammattilaisia terveydenhuollon sosiaalityössä	Itäinen palvelualue Ei sosiaalihuollon ammattilaisia terveydenhuollon sosiaalityössä
Kaakkoinen palvelualue Terveyspalveluiden toimiala Lapin keskussairaala 1 vastaavan sosiaalityöntekijän virka, 6 sosiaalityöntekijän toimea, 1 kuntoutussuunnittelijan toimi Alueelliset mielen- terveyspalvelut 1 vastaavan sosiaalityöntekijän toimi, 2 sosiaalityöntekijän toimea Aikuisten keskitetyt mielen-terveyspalvelut 2 sosiaalityöntekijän toimea Lasten ja nuorten keskitetyt mielen-terveyspalvelut 1 sosiaalityöntekijän virka, 4 sosiaalityöntekijän toimea Riippuvuuspalvelut 1 johtavan sosiaalityöntekijän virka, 4 sosiaalityöntekijän virkaa, 2 sosiaalityöntekijän toimea Sosiaalipalveluiden toimiala Työikäisten palvelut, (työajan hyvitys Rovaniemen terveys- asemille) 1 sosiaalityöntekijän virka	Lounainen palvelualue Terveyspalveluiden toimiala Länsi-Pohjan keskussairaala 1 vastaavan sosiaalityöntekijän virka, 2 sosiaalityöntekijän toimea Alueelliset mielen-terveyspalvelut 2 sosiaalityöntekijän toimea Aikuisten keskitetyt mielen- terveyspalvelut 1 sosiaalityöntekijän toimi Lasten ja nuorten keskitetyt mielen-terveyspalvelut 1 sosiaalityöntekijän toimi Riippuvuuspalvelut 1 sosiaalityöntekijän/päihde- työn johtajan virka, 1 sosiaalityöntekijän toimi Sosiaalipalveluiden toimiala Iäkkäiden palveluohjaus, Sauvosaaren sairaala 1 sosiaalityöntekijän virka

Terveydenhuollon sosiaalityön keskeiset tehtävät ja erityisasiantuntijuus

Terveyssosiaalityöllä on yli 100 vuotinen perinne osana suomalaista sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukokonaisuutta. Terveyssosiaalityötä toteutetaan perinteisesti erikoissairaanhoidossa, mutta myös muissa terveydenhuollon palveluissa, joissa asiakkaan elämäntilanteessa tarvitaan terveydenhuollon palveluiden lisäksi sosiaalityön asiantuntijuutta. Terveyssosiaalityötä pidetään usein keskeisenä sosiaalihuollon ja terveydenhuollon yhdyspintana tai linkkinä palveluiden välillä. Terveyssosiaalityön rooli on olla osa lääkärin johtamia terveydenhuollon moniammatillisia tiimejä, joihin sosiaalityöntekijä tuo asiantuntijuutensa sosiaalityön erityiskysymyksissä. Terveydenhuollon sosiaalityöntekijän tehtävänä on tuoda tiimeissä myös tietoa siitä, millaisissa tilanteissa ja hoidon vaiheessa sosiaalityöntekijän on tarpeen tavata potilas, jotta terveydenhuollossa kyetään varmistamaan oikea-aikainen sosiaalityön tuki. (Yliruka ym. 2019, 1; Ahonen 2020, 11)

Pirkanmaan hyvinvointialueella terveyssosiaalityön selvityksessä terveydenhuollon sosiaalityön erityisasiantuntijuudeksi tunnistettiin työote, jossa integroiva, monialainen työskentely sekä ymmärrys sairauksien yksilökohtaisista vaikutuksista kytketään potilaan elämäntilanteeseen ja sosiaalisiin olosuhteisiin. (Pirha 2024, 98) Keskeistä terveyssosiaalityön orientaatiossa onkin asiakkaan tilanteen tarkastelu kokonaisvaltaisesti siten, että syntyy näkemys sairauden ja sosiaalisten tekijöiden yhteyksistä, eli sosiaalinen diagnoosi. Terveyssosiaalityössä on tunnistettu, että usein terveyssosiaalityön asiakkaat eivät ole tai tule aina sosiaalihuollon asiakkaiksi, vaan sosiaalityöntekijän työskentely terveydenhuollossa on riittävä interventio asiakkaan tilanteeseen nähden. (Yliruka ym. 2019, 1) Selvitystä varten toimitetuissa kannanotoissa tuotiin usein esiin terveyssosiaalityön ennaltaehkäisevää, varhaisen tuen merkitystä.

Keskeisiä terveyssosiaalityön sisältöjä ovat Ahosen (2020, 15) mukaan sosiaaliturva- ja palvelujärjestelmän tunteminen, hallinnollisoikeudellinen asiantuntemus sekä psykososiaalinen tuki erilaisia elämäntilanteita kohdattaessa. Yliruka ym. (2019) ovat selvittäneet terveyssosiaalityön keskeisiä tehtäviä, interventioita ja ajankäyttöä selvityksessä, jonka pyrkimyksenä on ollut tuoda näkyville terveys-sosiaalityön sisältöä ja roolia monialaisissa

Kuva 3 Terveydenhuollon sosiaalityön sijoittuminen ja resurssit Lapin hyvinvointialueen palvelualueilla

hoito- ja palveluketjuissa. Selvityksessä HUS:n, Tays:n ja Helsingin kaupungin terveysosiaalityöntekijät koodasivat sovittuja muuttujia ja suoritteita 5 minuutin välein yhden päivän aikana somatiikalla, mielenterveyspalveluissa ja psykiatrialla. Selvityksen mukaan terveysosiaalityöntekijä työskentelee useimmiten tilanteissa, joissa 1) on tarve tarkastella terveydenhuollossa olevan asiakkaan taloudellista tilannetta, 2) asiakas tarvitsee ohjausta tai neuvontaa 3) on tarve selvittää työkyvyttömyyteen ja kuntoutusmahdollisuuksiin liittyviä seikkoja. Usein terveysosiaalityön asiakkaiden elämäntilanteet liittyvät näiden lisäksi perheeseen, mielenterveyden haasteisiin, päihteisiin ja mm. neuropsykiatriisiin haasteisiin. (Yliruka ym. 2019, 10) Työtä tehdään siis eri ikäisten, eri taustaisten ja eri elämäntilanteissa olevien ihmisten ja heidän verkostojensa kanssa.

Ylirukan ym. (2019, 10–12) selvityksen mukaan terveysosiaalityössä potilas- ja asiakaskohtainen työ on useimmiten asiakkaan ohjaamista ja neuvontaa sosiaalipalveluita ja sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä, dokumentointia ja potilaskertomuksen lukemista sekä psykososiaalista tukea, ohjausta ja keskustelua. Työssä tehdään usein myös sosiaalisen tilanteen arviointia, osallistutaan hoito- ja palvelusuunnitelman laatimiseen sekä avustetaan asiakkaita asiakirjojen kanssa. Psykososiaalisella tuella tarkoitetaan esimerkiksi tukea sairauden käsittelyssä ja siihen sopeutumisessa sekä potilaan tai asiakkaan lähiverkoston tukemista sairauden tai kuoleman kohdatessa.

HUSin Sisätaudit ja Kuntoutus -tulosityksikössä aikuissomatiikalla (HUS Sisu) vuonna 2020 tehdyssä tutkimuksessa terveysosiaalityöntekijän työaika jakautui eri tehtäviin seuraavasti: Potilaan (asiakkaan) kanssa vuorovaikutuksessa tehty työ (28 %), kirjalliset työt ja perehtyminen (23 %), moniammatillinen työ ilman potilasta (12 %), läheisen kanssa työskentely ilman potilasta (5 %). Muuhun kuin potilastyöhön kului 32 % työajasta. Asiakastyöhön kuuluvaa työaikaä käytettiin eniten dokumentointiin (25 %), sosiaalipalveluja ja sosiaaliturvaa koskevaan neuvontaan ja ohjaukseen (25 %), ohjaukseen, neuvontaan ja psykososiaaliseen työhön (18 %), potilaskertomuksen lukemiseen (17 %), laajaan sosiaalisen tilanteen arviointiin (15 %) ja psykososiaaliseen keskusteluun (11 %). (Ahonen 2020, 20, 35)

Osana terveydenhuollon palvelua ja hoitoketjua terveysosiaalityöntekijät työskentelevät tilanteissa, joissa potilaiden ja heidän läheistensä hyvinvointia

tulee varmistaa eri palveluiden avulla. Ylirukan ym. (2019) terveysosiaalityötä koskevasta selvityksestä käy ilmi, että useimmin terveysosiaalityön asiakkaan tarvitsemat palvelut olivat Kelan sosiaaliturvaetuudet (23 %), lastensuojelu ja perhe-palvelut (23 %), vammaispalvelut (7 %), palveluohjaus (7 %), taloudellinen ohjaus (7 %), toimeentulotuki (6 %) ja aikuisten sosiaalipalvelut (6 %). Muu -koodia (6 %) käytettiin mm. ammatillisen kuntoutuksen, lääkinnällisen kuntoutuksen, koulun tukitoimien, päihdepalvelujen, vakuutuspalvelujen ja kansainvälisten terveyspalvelujen kohdalla (mt., 14). Ahosen tutkimuksessa (2020, 49) muiden järjestämistä palveluista eniten potilaita tuettiin Kelan sosiaaliturvaetuuksiin (23 % potilastyöajasta), vammaispalveluihin (8 %), aikuissosiaalityöhön (7 %) lastensuojeluun ja perheiden palveluihin (5 %) ja iäkkäiden palveluihin (4 %).

Vaikka terveysosiaalityössä kohdataan tuen tarpeita, terveysosiaalityössä ei järjestetä tai koordinoita sosiaalihuollon ja Kelan palveluita (vrt. Yliruka ym. 2019, 14; Ahonen 2020, 41), vaikka sosiaaliturvaetuudet ja sosiaalihuollon palvelut ovat keskeisimpiä silloin, kun asiakas tai hänen lähipiirinsä tarvitsevat muiden järjestämiä palveluita. Asiakasta voidaan ohjata ja tukea etuuksien sekä palveluiden piiriin, selvittää edellytyksiä palvelun tai etuuden hakemiselle, tehdä yhteydenottoja ja ilmoituksia sosiaalihuoltoon asiakkaan tuen tai suojelun tarpeesta palveluiden järjestämiseksi. Lisäksi terveysosiaalityöstä voidaan arvioida ja yhteensovittaa palveluiden ja etuuksien oikea-aikaista vireillepanoa, seurata kuntoutumista tai kutsua asiakkaan verkostoa koolle tilanteissa, joissa tarvitaan muita palveluita ja toimijoita. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sosiaalihuollon tai Kelan palveluiden koordinoimista tai järjestämistä, vaan kyse on ohjauksesta ja neuvonnasta sekä esimerkiksi sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaisen ilmoitusvelvollisuuden täyttämisestä.

Sen lisäksi, että työhön kuuluu asiakkaan tukeminen ja ohjaaminen etuuksien ja palveluiden hakemisessa, tehtäviin kuuluu asiakkaan tukeminen muutoksenhakuprosessissa silloin, kun haettua etuutta tai palvelua ei ole myönnetty. Terveydenhuollon sosiaalityössä tarvitaankin useiden lakien tuntemusta: sosiaalihuoltolain tuntemuksen lisäksi työssä on tarpeen ymmärtää esimerkiksi vammaispalveluiden, lastensuojelun, potilaan asemaa ja oikeuksia sekä tapaturma- ja ammattitauteja koskevaa lainsäädäntöä. (esim. Ahonen 2020, 15)

Sosiaalityön asiantuntijuus ja rooli nostetaan esille myös joissakin terveydenhuollon Käypä hoito- ja laatusuosituksissa. Käypä hoito -suosituksesta mm. insuliinipuutosdiabeteksen, tyypin 2 diabeteksen, skitsofrenian, aivovamman, epilepsian ja AVH (aivoverenkiertohäiriö)-potilaan hoitoa koskevissa suosituksissa mainitaan sosiaalityöntekijä yhtenä moniammatillisen työryhmän jäsenenä tai asiantuntijuutena, jota tulisi hyödyntää. Lisäksi esimerkiksi raskaudenkeskeytystä koskevassa suosituksessa mainitaan, että potilaalle tulisi aktiivisesti tarjota keskustelua esimerkiksi sosiaalityöntekijän kanssa. (Käypä hoito -suositukset). Käypä hoito -suosituksiin viitattiin terveysosiaalityöntekijöille järjes-tetyissä työpajoissa sekä materiaaleissa, joita selvitystä varten toimitettiin eri yksiköistä ja työntekijöiltä. Niin ikään palliatiivista hoitoa koskeva kansallinen laatusuositus nostaa esille sosiaalityöntekijän roolin osana potilaan hoitoa. Lapin keskussairaalan palliatiivisesta hoidosta saadun jäsentelyn mukaan palliatiivisen tiimin sosiaalityöntekijä työskentelee myös kotisairaalan hoitohenkilökunnan kanssa niiden potilaiden osalta, jotka ovat ainakin hetkellisesti olleet erikoissairaanhoidossa palliatiivisen poliklinikan potilaina. Tässä yhteistyössä on huomattu, että myös perusterveydenhuoltoon tarvittaisiin terveysosiaalityön resurssia.

Lapin hyvinvointialueen terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiden keskeiset tehtävät eri vastuualueilla sosiaalityöntekijöiden kuvaamana

Terveydenhuollon sosiaalityön sisällöt ja työnkuvat määräytyvät palvelun ja erikoisalan mukaisesti sen mukaan, missä palveluissa toimitaan. Lapin hyvinvointialueen terveysosiaalityön selvityksen yhtenä lähtökohtana on ollut tarkastella riippuvuuksien hoidon palveluissa toteutettavaa sosiaalityötä omana kokonaisuutenaan, sillä on katsottu, että riippuvuuksien palveluissa sosiaalityö poikkeaa sisällöllisesti ja organisatorisesti merkittävästi mielen-terveyspalveluissa ja somaattisessa erikoissairaanhoidossa tehtävästä terveysosiaalityöstä. Selvityksen liittyvien työpajojen aikana työskentely toteutettiin pääasiassa ryhmissä, jotta eri vastuualueiden erityiset piirteet ja työn sisällöt saatiin kuvattua. Terveydenhuollon sosiaalityöntekijöitä pyydettiin työpajasarjan päätteeksi kuvaamaan tiiviisti yhdellä lauseella se, mitä on *sosiaalityön erityisyys* omassa palvelutehtävässä.

Aikuisten mielenterveyspalveluissa terveysosiaalityön keskeiset tehtävät liittyvät terveysosiaalityöntekijöiden itsensä kuvaamana kuntoutumisen suunnitteluun asiakkaan työhön palaamisen mahdollistamiseksi. Työskentely aikuisten mielenterveyspalveluissa on yksilöä ja läheisverkostoa tukevaa muutostyötä, ja sitä toteutetaan esimerkiksi terapeuttisin menetelmin tai terapiatyön avulla. Psykiatrian osastolla terveysosiaalityöntekijän keskeisenä tehtävänä on työskennellä asiakkaan turvallisen kotiutumisen mahdollistamiseksi. Työskentelyssä huomioidaan asuminen, taloudellinen tilanne ja asiakkaan tarvitsema tuki. Terveysosiaalityön keinoin pyritään ehkäisemään myös asunnottomuutta.

Terveysosiaalityöntekijät lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa kuvaavat keskeisten tehtävien koostuvan terapiatyöstä lasten, nuorten ja perheiden kanssa, kriisityöstä yksilön, perheen ja verkoston kanssa sekä psykososiaalisesta tuesta erityisosaamista vaativissa tilanteissa, kuten itsemurhatilanteissa ja seksuaalirikosasioissa. Terveysosiaalityöntekijät kuvaavat työskentelevänsä haastavissa ja vaativissa vuorovaikutustilanteissa. Työhön kuuluu verkostotyötä, kuntoutuksen suunnittelua ja arviointia, asiakkaan oikeuksien ajamista ja vaativaa vuorovaikutustyötä. Sosiaalityöntekijä toimii usein sillanrakentajana ja sanoittajana eri toimijoiden välillä.

Sosiaalityön erityisyys tarkoittaa aikuisten sekä lasten ja nuorten mielen-terveyspalveluissa työntekijöiden kuvaamana:

”Hoidamme kaiken lonkan ulkopuolelta.”

Somaattisessa erikoissairaanhoidossa sosiaalityöntekijällä on ymmärrys sairauden tai vamman aiheuttamista haasteista arkeen. Keskeisenä tehtävänä terveysosiaalityöntekijöiden itsensä kuvaamana on tämän ymmärryksen tuottaminen eri tahoille. Työhön kuuluu mm. työkykyprosessien koordinaointia, ja se edellyttää laajaa sosiaalityön ja vakuutusasioiden tuntemusta. Keskeistä on ymmärrys hoitoprosessien kulusta, jotta asiantuntijuutta on mahdollisuus kohdentaa oikea-aikaisesti. Somaattisella kohdataan haastavia tilanteita, kuten seksuaalirikosasioita, kätkeytyviä, pahoinpitelyitä, Halso -asioita ja palliatiivista hoitoa, joissa vaaditaan erityisosaamista. Työtä kuvataan ennakoimattomaksi ja laaja-alaiseksi. Sosiaalityö somaattisessa erikoissairaanhoidossa on osa asiakkaan hoitopolkua ja sosiaalityöntekijä toimii ajoittain linkkinä hoitohenkilökunnan suuntaan. Terveysosiaali-

työntekijöillä on erityisosaamista eri sairauksiin ja niiden vaikutuksiin. Erityisosaamista vaaditaan työskentelyssä onnettomuus-, tapaturma- ja ammattitautitilanteissa sekä vakuutusyhtiöiden kanssa toimiessa. Lisäksi Lapin hyvinvointialueella erityisosaamista vaativat työskentely turistien ja kausityöntekijöiden asioissa sekä aluetuntemus. Turistisosaalityön resurssi koetaan erityisesti Lapin keskussairaалassa merkittävänä erityisasiantuntijuutena, jonka avulla on voitu varmistaa potilaan kotiutumista ja turistien hoitojaksoista aiheutuvien kustannusten oikeinkohdentumista kotimaahan ja vakuutuslaitoksiin. Turistisosaalityöntekijä toimii usein linkkinä eri suurlähetystöjen, viranomaisten, vakuutusyhtiöiden, potilaan omaisten ja hoitohenkilökunnan välillä, ja vaatii sosiaalityöntekijältä paineensieto-, organisointi- ja priorisointikykyä sekä kriisiosaamista. Turistisosaalityöntekijällä tulee LKS:n terveystieteiden sosiaalityöntekijöiden kuvauksen mukaan olla sosiaalityöntekijän pätevyys.

Sosiaalityön erityisyys somaattisessa erikoissairaanhoidossa työntekijöiden kuvaamana:

”Sairaudesta tai vammasta huolimatta yksilön ja lähipiirin laaja-alaista tukemista kokonaisvaltaisesti ja oikea-aikaisesti, jotta yksilö pystyisi toimimaan itsenäisenä, mahdollisimman tuottavana yhteiskunnan jäsenenä.”

Riippuvuuspalveluiden sosiaalityöntekijät ovat selvitysprosessin aikana tuoneet usein esiin työn luonteen ja sisällön eroavaisuuksia. Riippuvuuspalveluissa sosiaalityöntekijän työnkuva ja keskeiset tehtävät koostuvat päihdeterapeuttisesta työskentelystä, psykososiaalisesta tuesta ja muutokseen tähtäävästä työskentelystä. Keskeistä on asiantuntemus riippuvuusilmiöistä, itsenäinen vastuu asiakasprosesseista sekä yhteistyö asiakkaan verkostojen ja yhteistyökumppanien kanssa. Riippuvuuspalveluissa sosiaalityöntekijä tekee päihde- ja opioidikorvausarvioita, lausuntoja ja yhteistyötä mm. Rikosseuraamusviraston kanssa yhdyskuntapalvelussa olevien asiakkaiden päihdetyöskentelyn osalta. Sosiaalityöntekijä toimii sosiaalialan asiantuntemuksen edustajana moniammatillisissa työryhmissä, ja yhteistyötä tehdään eri viranomaisten, viranomaisverkostojen ja asiakkaan sosiaalisen verkoston kanssa sosiaalialan asiantuntemuksen edustajana.

Sosiaalityön erityisyys riippuvuuspalveluissa työntekijöiden kuvaamana:

”Laaja-alainen muutostyöskentely ja kuntouttava työote riippuvuuksien hoidossa, yhteiskunnallinen ulottuvuus ja sote-integraatio toteutuu toiminnassa. Haittoja vähentävä työskentely, riippuvuusilmiön tunnistaminen, asiakas kohdataan tilanteessaan.”

Keskeisten tehtävien kuvaamisen lisäksi selvitystä varten tarkasteltiin terveys- sosiaalityöntekijöiden pyynnöstä myös tilastoja terveystieteiden sosiaalityön suoritteista Lapin hyvinvointialueella. Näiden kuvaaminen yksityiskohtaisesti tai tasalaatuisesti ei kuitenkaan ole mahdollista, koska luotettavaa ja yhteneväistä tilastotietoa tietojärjestelmistä ei saada, vaan ne poikkeavat toisistaan merkittävästi. Saatavilla olevia tilastotietoja toimitettiin selvitystä varten Länsi-Pohjan keskussairaalan sosiaalityöstä, mielenterveyspalveluista Rovaniemeltä sekä Lapin keskussairaalaan.

Länsi-Pohjan keskussairaalan sosiaalityöhön kirjautui vuoden 2023 aikana yhteensä 1182 asiakastapahtumaa. Näistä asiakastapahtumista tilastoon kirjautuu ensisijainen suorite (RS-koodi), jota asiakastapahtuma tai tapaaminen on sisältänyt. Yleisimmin kirjattuja tapahtumia olivat RS230 asiakkaan avustaminen (238 kertaa), RS110 alustava tilannearviointi (237 kertaa), RS224 yleinen ohjaus ja neuvonta (118 kertaa), RS221 toimeentuloa ja sosiaalivakuutusta koskeva ohjaus ja neuvonta (101 kertaa) sekä RS313 yhteistyö perheen ja kanssa (84 kertaa). On mahdollista, että asiakastapahtuman yhteydessä kirjatun RS-koodin lisäksi asiakastapahtuma on sisältänyt myös muita toimintoja, jotka eivät toissijaisuutensa vuoksi kirjaudu potilastietojärjestelmään RS-koodina.

Rovaniemellä psykiatrian palveluissa ja somaattisessa erikoissairaanhoidossa toimenpideluokitusta ei ole mahdollista esittää tehtäväkohtaisesti, eikä RS-koodistoa käytetä Länsi-Pohjan tapaan. Lapin keskussairaalan alueella psykiatrian palveluissa ja somaattisessa erikoissairaanhoidossa sosiaalityön suoritteet kirjautuvat käynneiksi, joita seurataan lukumääräisesti. Käynneillä tarkoitetaan tapaamista tai puhelua asiakkaan kanssa, mutta muita asiakkaan asian hoitamiseen liittyviä tehtäviä ei kirjata. Vuonna 2023 käyntimäärät mielenterveyspalveluissa olivat: Lastenpsykiatrian osastolla 420 käyntiä, lastenpsykiatrian poliklinikalla 466 käyntiä, nuorisopsykiatrialla (poliklinikka + osasto) 1135 käyntiä, psykiatrian akuutti- ja konsultaatiopoliiklinikalla 356 käyntiä ja psykiatrian poliklinikalla 1064 käyntiä. Psykiatrian

osastoilla (3 kpl) ei ollut tilaston mukaan käyntejä. Somaattisessa erikoissairaanhoidossa Lapin keskussairaalassa sosiaalityön käyntejä oli vuonna 2023 yhteensä 4810. Näistä lasten somatiikalla oli 852 käyntiä, aikuissomatiikalla 3497 käyntiä ja kuntoutuspoliklinikalla 461 käyntiä. Psykiatrian tapaan Lapin keskussairaalasta ei ole saatavilla RS-koodin mukaista toimenpideluokitusta, mutta Lapin terveyssosiaalityössä tehdyn kartoituksen mukaan (2023) kahden viikon seurannassa terveyssosiaalityöntekijän suorittamasta työstä ja asiakkaan tuen tarpeista 30 % kytkeytyi talousasioihin, 27 % työhön tai koulutukseen ja 21 % perheeseen (n=603). Näissä tuen tarpeissa yhteistyötä tehtiin useimmin Kelan kanssa (69 %) ja työeläkeyhtiöiden kanssa (16 %). Huomionarvoista on, että yhteistyö hyvinvointialueelle on vähäistä (7 %; 24 kertaa) ja pitää sisällään kaiken hyvinvointialueen muiden toimijoiden kanssa tehtävän yhteistyön. (Henkilökohtainen tiedonanto 22.5.2024, 27.5.2024, 29.5.2024, 13.3.2024; aamupaloja sosiaalityöstä 21.9.2023).

Sosiaalityöntekijän tehtävät terveydenhuollossa ja sosiaalihuollossa

Lapin hyvinvointialueella terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiden tehtävät poikkeavat toisistaan paitsi terveydenhuollon toimialan sisällä, merkittäviä eroja on nähtävillä myös työnkuvia verrattaessa sosiaalihuollon toimialan sosiaalityöntekijän tehtäviin. Tehtävänkuvien vertailemiseksi hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalveluista pyydettiin sosiaalityöntekijöiden ja sosiaali-ohjaajien työkuvia. Raporttiin liitettiin ne tehtävänkuvat, jotka toimitettiin määräaikaan mennessä, ja jotka olivat laadittu ja vahvistettu Lapin hyvinvointialueen aikana. Osassa palveluita tehtävänkuvien laatiminen oli kesken, niitä ei löytynyt tai ole laadittu lainkaan. Tehtävänkuvaukset löytyvät raportin liitteistä 1–5:

- Liite 1: Terveys sosiaalityöntekijän tehtävänkuva somatiikalla, psykiatrialla ja mielenterveyspalveluissa Lapin keskussairaalassa ja Länsi-Pohjan keskussairaalassa
- Liite 2: Sosiaalityöntekijän tehtävänkuva riippuvuuspalveluissa Rovaniemellä
- Liite 3: Sosiaalityöntekijän tehtävänkuva vammais- ja palveluissa

- Liite 4: Sosiaalityöntekijän tehtävänkuva ikääntyneiden asiakas- ja palveluohjauksessa
- Liite 5: Palveluohjaajan tehtävänkuva ikääntyneiden asiakas- ja palveluohjauksessa

Lapin hyvinvointialueella tehtyjen sosiaalityöntekijöiden tehtävänkuvausten mukaan suurimmat eroavaisuudet konkretisoituvat sosiaalihuoltolain mukaisen asiakasprosessissa, viranomaistyössä ja lakisääteisten palveluiden järjestämisessä. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaisia palvelutarpeen arviointia, päätöksentekoa, erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden kanssa työskentelyä, omatyöntekijyyttä sekä asiakas-suunnitelmaan perustuvaa sosiaalityötä. Sosiaalihuollon sosiaalityöntekijät vastaavat asiakasprosesseista kokonaisvaltaisesti, koordinoien asiakkaana olevien henkilön tarpeita vastaavia sosiaalipalveluita. Työtä ohjaa sosiaalihuoltolain lisäksi useat erityislait sekä niitä raamittavat määräajat. Terveystieteiden huollon sosiaalityötä ei säädellä sosiaalihuollon työn tapaan lakisääteisesti, vaan tehtävänkuva rakentuu ohjauksen, neuvonnan, hoidon ja kuntoutuksen prosessien ympärille. Riippuvuuksien poliklinikalla asiakaskohtaisessa päihdetyössä sosiaalityöntekijä vastaa asiakkaan yhdessä määritellyistä palveluprosesseista. Somatiikalla ja psykiatrialla sosiaalityöntekijä toimii osana moniammatillista työryhmää sosiaalihuollon asiantuntijan roolissa. Kaikki palvelutehtävät vaativat oman palvelutehtävänsä substanssisuosituksen lisäksi vahvoja yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja.

Terveydenhuollon sosiaalityössä tehtävä yhteistyö eri toimijoiden kanssa

Terveys sosiaalityöllä on pitkät perinteet suomalaisen terveydenhuollon osana ja monialaisen yhteistyön toimijana. Tämä käy ilmi selvitystä varten niin toteutetuissa yhteistyötapaamisissa, kannanotoissa, kuin terveys sosiaalityöntekijöiden esiin nostamissa työn sisällöllisissä teemoissa. Terveys sosiaalityön viitekehykseen kuuluu vahva rooli terveydenhuollon moniammatillisissa tiimeissä. Monialaisten tiimien jäsenenä terveys sosiaalityöntekijä tekee ennaltaehkäisevää ja etsivää sosiaalityötä. Tavoitteena on tunnistaa ja ratkaista asiakkaan tuen tarpeita etupainotteisesti, jolloin

koetaan, ettei terveyssoseaalityön asiakkaiden ole tarpeen hakeutua sosiaali-
huollon tai raskaampien palveluiden piiriin. Terveystenhuollon sosiaalityössä
koetaan, ettei terveydenhuollon moniammatillisissa tiimeissä välttämättä
ilman sosiaalityöntekijää tunnistettaisi sosiaalityön tarvetta, vaan sosiaali-
työntyöntekijä tarkastelee myös itse aktiivisesti niitä asiakastilanteita, joissa
sosiaalityötä tarvitaan. Moniammatillisissa tiimeissä tehdään arvioita, missä
tilanteissa sosiaalityön asiantuntemusta tarvitaan.

Yhteistyö eri toimijoiden kanssa on terveyssosiaalityön keskeinen työskentelytapa. Tavoitteena on luoda laaja verkosto eri yhteistyötoimijoista, jotta saadaan varmistettua asiakkaan sekä hänen läheistensä turvallisuus, tiedonkulku sekä oikea-aikainen palvelu ja hoito. Erikoissairaanhoidon keskeisiä ulkopuolisia yhteistyötoimijoita ovat esimerkiksi Kela, vakuutusyhtiöt, potilasjärjestöt sekä kuntoutuksen järjestäjät. Lisäksi yhteistyötä tehdään sosiaalipalveluiden kuten lastensuojelun, perheiden palveluiden, vammaispalveluiden sekä aikuissosiaalityön kanssa. (Yliruka ym. 2019, 17)

Selvityksessä pyydettiin eri toimijoita arvioimaan ja kuvaamaan terveydenhuollon sosiaalityön sekä eri toimijoiden välistä yhteistyötä Lapin hyvinvointialueella (s. 8). Yhteistyötä arvioitiin niin sosiaalihuollon, terveydenhuollon kuin terveyssosiaalityöntekijöiden näkökulmista. Kaikkia toimijoita pyydettiin arvioimaan yhteistyötä samoilla kysymyksillä, joita olivat:

1. Millä tavoin yhteistyötä tehdään, mikä toimii hyvin?
2. Jos yhteistyötä ei tehdä tai se on vähäistä, mistä se johtuu?
3. Millä tavoin yhteistyötä tulisi mahdollisesti kehittää?

Lisäksi terveydenhuollon sosiaalityöntekijöitä ja terveydenhuollon muita palveluita pyydettiin arvioimaan

4. Millä tavoin terveyssoseaalityön asiantunemusta voisi tai tulisi hyödyntää aiempaa enemmän perusterveydenhuollossa tai alueellisesti laajemmin?

Myös terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiltä pyydettiin työpajassa arvioimaan yhteistyön toteutumista sosiaalipalveluiden kanssa, terveydenhuollon sosiaalityön sisällä sekä yhteistyötä muiden kumppanien kanssa.

Terveystieteiden tutkimuskeskus

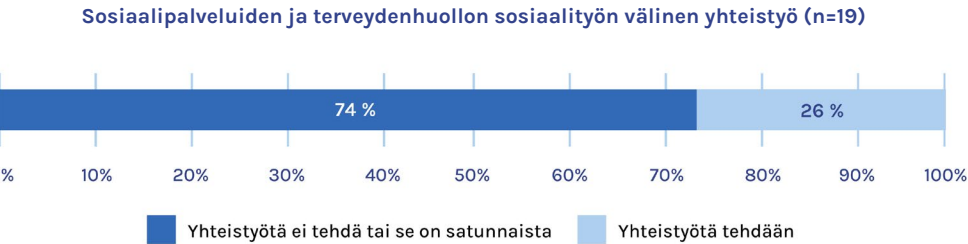
aalityön ja lastensuojelun kanssa. Työikäisten palveluiden asumisen tiimin kanssa yhteistyö koetaan hyvin toimivana ja vastavuoroisena: asiakkaita tavataan tarvittaessa yhdessä ja tehdään yhteisiä suunnitelmia esimerkiksi kuntoutusjaksoon ja kuntouttavaan työtoimintaan liittyen. Vammaisten palveluiden kanssa tehtävässä yhteistyössä koetaan vaihtelua ja myös haasteita. Terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiden mukaan kokemus on, että olemassa olevat kontaktit kantavat yhteistyötä. Aloite yhteistyöhön tulee usein terveys­sosiaalityöntekijöiltä, eikä tämän jälkeen asiakasprosessin etenemisestä sen jälkeen tiedetä terveys­sosiaalityössä. Yhteistyön kehittämisen tarpeina nähdäänkin mm. vastavuoroisuus ja todellisen yhteistyön tekeminen. Yhteistyökanavista tulisi sopia, jotta yhteisiä toimintatapoja ja saumattomia palvelupolkuja olisi mahdollista kehittää päällekkäisen työn välttämiseksi esimerkiksi palvelutarpeen arvioinneissa. Terveys­sosiaalityöstä toivotaan, että heidän tekemäänsä arvioita asiakkaan tilanteesta hyödynnetäisiin sosiaalipalveluissa aiempaa enemmän. Terveys­sosiaalityöntekijöiden käsityksen mukaan yhteistyön tekemistä haastavat mm. työntekijöiden vaihtuvuus, kiire, vaikeus tavoittaa yhteistyökumppaneita sekä asiakkaan pallottelu eri toimijoiden välillä.

Yhteistyö terveydenhuollon sosiaalityön ja sosiaali- palveluiden välillä sosiaalipalveluiden näkökulmasta

Sosiaalipalveluihin terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiden kanssa tehtävä yhteistyö näyttäytyy useimmiten toimimattomalta tai satunnaiselta. Sosiaalihuollon toimijoista 14 (74 %) kokee, että yhteistyötä terveysosiaalityön kanssa ei tehdä lainkaan, tai se on hyvin satunnaista. Viisi vastaajaa kokee (26 %), että yhteistyötä tehdään, ja heille terveysosiaalityö näyttäytyykin keskeisenä toimijana sosiaali- ja terveydenhuollon välillä.

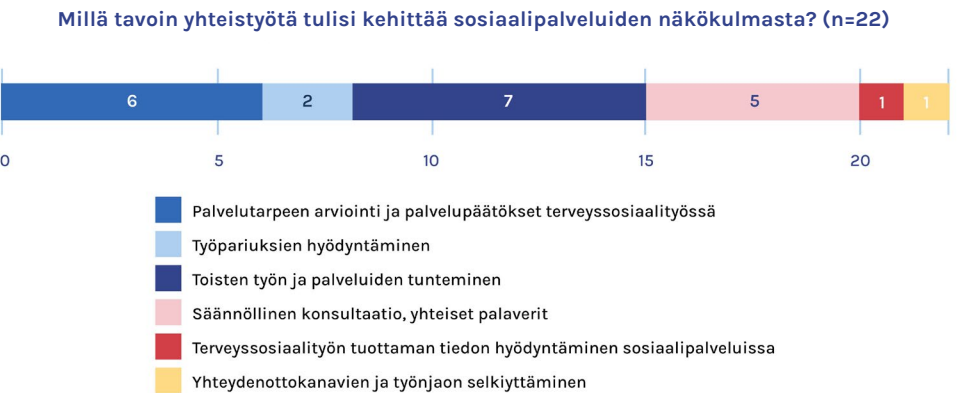
Yhteistyön määrä ja tarve näyttää kytkeytyvän palveluiden yhdyspintaan ja asiakaskuntaan, jonka kanssa työskennellään. Esimerkiksi työikäisten palveluissa yhteistyötä tehdään kuntoutuspoliklinikan kanssa, lasten ja perheiden palveluissa yhteistyö toteutuu lähinnä lasten ja nuorisopsykiatrian kanssa. Sosiaalihuollon näkökulmasta terveysosiaalityöstä tehdään yksittäisiä yhteydenottoja tai ilmoituksia sosiaalihuollon palveluihin, ja yhteistyön on

koettu vähentyneen entisestään. Osa vastaajista kokee, ettei sosiaalihuollon tai asiakkaiden erityisen tuen tarpeita tunnisteta riittävästi, eikä rakenteita yhteistyöhön ole.

Kuvio 1 Sosiaalipalveluiden ja terveydenhuollon sosiaalityön yhteistyön toteutuminen sosiaalipalveluiden näkökulmasta

Vastaajilta kysyttiin, millaisia tarpeita palveluissa on terveydenhuollon sosiaalityön ja eri palveluiden yhteistyön kehittämiseksi. Sosiaalipalveluissa kehittämisen tarpeiksi nostettiin useimmin tarve toisten työn tuntemiselle, palvelutarpeen arvioinnin ja viranomaispäätösten tekemiselle terveydenhuollon sosiaalityössä sekä säännölliset konsultaatiomahdollisuudet ja yhteistyöpalaverit.

Kuvio 2 Yhteistyön kehittämisen tarpeet sosiaalipalveluiden näkökulmasta

Yhteistyö terveydenhuollon sosiaalityön ja terveydenhuollon toimijoiden välillä

Lapissa yhteistyötä terveydenhuollon sosiaalityön sisällä tehdään tarpeen mukaan ja joustavasti. Yhteistyörakenteina on mm. palaverikäytännöt, somatiikan aamukahvit, työparityöskentely ja työnjako yhteisasiakkuuksissa, konsultointikäytännöt, kehittämispäivät ja yhteinen työnohjaus. Terveydenhuollon sosiaalityöntekijät kokevat, että työparityöskentelyä tulisi edelleen kehittää ja lisätä. Yhteistyötä haastaa heidän mukaansa se, että keskussairaaloissa on eri potilastietojärjestelmät.

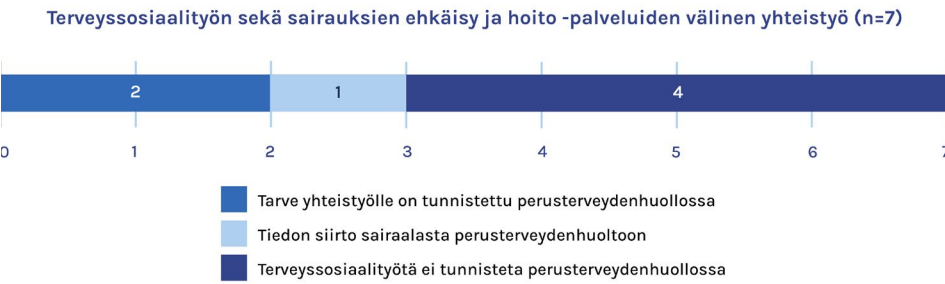
Muiden toimijoiden näkökulmasta terveydenhuollon toimialalla niissä palveluissa, joissa terveydenhuollon sosiaalityöntekijät työskentelevät, yhteistyön tarvetta ja toimivuutta korostetaan. Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta kaikki vastaajat toivat esiin yhteistyön tärkeyden ja saumattomuuden.

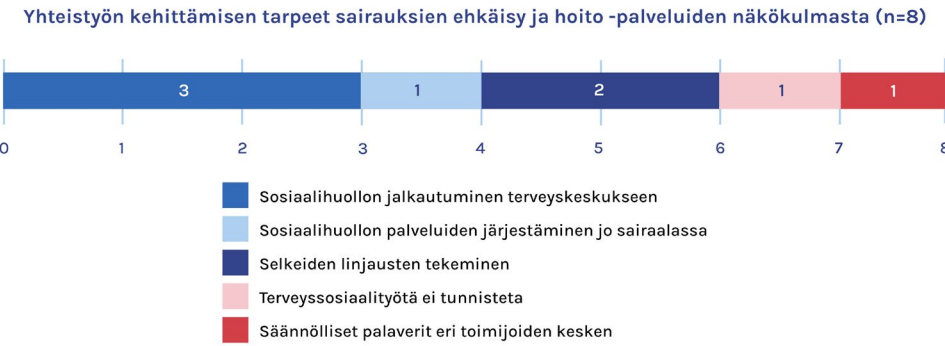
Kuvio 3 Terveydenhuollon sosiaalityön sekä toiminta- ja työkyvyn tuen, mielenterveys ja riippuvuuskäsien hoidon ja somaattisen erikoissairaanhoidon välinen yhteistyö terveydenhuollon toimijoiden näkökulmasta.

Vaikka palveluissa, joissa terveydenhuollon toimialan sosiaalityöntekijät työskentelevät ja yhteistyö näyttäytyy toimivana, se ei konkretisoidu perusterveydenhuollon toimijoille. Vaikuttaa siltä, että terveydenhuollon sosiaalityötä ei tunnisteta perusterveydenhuollon palveluissa nykyisenkaltaisena toimijana tai linkkinä terveydenhuollon ja sosiaalihuollon välillä: terveydenhuollon sosiaalityötä kuvatessa vastauksissa viitattiin usein sosiaalihuollon sosiaalityöhön ja sen tarpeisiin esimerkiksi terveyskeskuksissa tai terveys-

keskussairaaloissa. Yksi vastaaja kuvasi yhteistyön olevan sosiaalityöntekijän tiedon siirtämistä perusterveydenhuollon toimijalle. Sairauksien ehkäisy ja hoidon toimijoiden näkökulmasta sosiaalihuollon ammattilaisia kaivataan terveyskeskuksiin. Yhteistyölle kaivataan myös selkeitä linjauksia, ohjeita ja toimintakäytäntöjä toimijoiden roolien tunnistamiseksi ja selkiyttämiseksi.

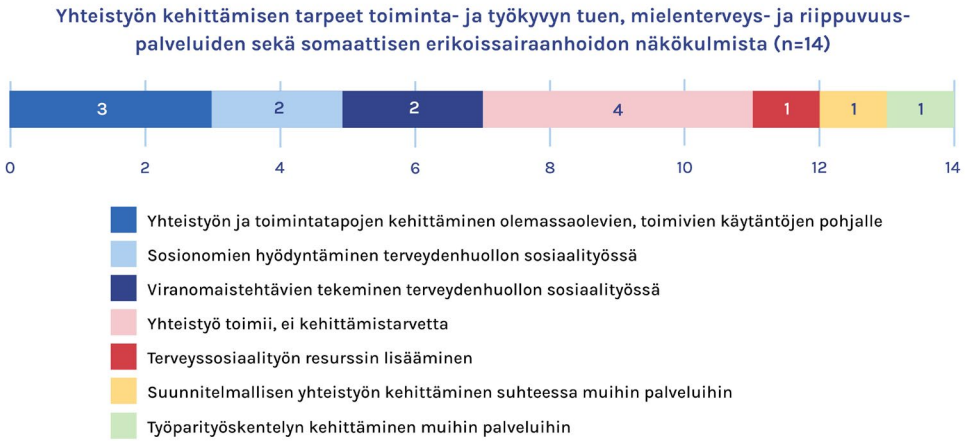
Kuvio 4 Terveydenhuollon sosiaalityön sekä sairauksien ehkäisy- ja hoidon palveluiden välinen yhteistyö terveydenhuollon toimijoiden arvioimana.

Kuvio 5 Yhteistyön kehittämisen tarpeet sairauksien ehkäisy ja hoidon palveluiden näkökulmasta

Toiminta- ja työkyvyn tuen, mielenterveys- ja riippuvuuspalveluiden sekä somaattisen erikoissairaanhoidon näkemyksen mukaan yhteistyö palveluiden sisällä on jo toimivaa, eikä kehittämisen tarvetta nähdä, kuin korkeintaan

terveysosiaalityön resurssin lisäämisestä tai olemassa olevan toimivan yhteistyön vahvistamisena.

Kuvio 6 Terveysosiaalityön asiantuntijuuden hyödyntämisen tarpeet perusterveydenhuollossa terveydenhuollon toimijoiden näkökulmasta

Terveydenhuollon sosiaalityön asiantuntijuutta tulisi hyödyntää perusterveydenhuollon palveluissa monin tavoin. Kehittämisen tarpeina näytettyivät niin sosiaalihuollon palveluiden jalkautuminen terveyskeskuksiin, kuin terveysosiaalityön asiantuntijoiden konsultoinnin kehittäminenkin. Vastauksia tarkastellessa palvelukohtaisesti käy ilmi, että sairauksien ehkäisy ja hoito -palveluiden vastaajat perusterveydenhuollossa näkevät kehittämistarpeena mahdollisuuden hyödyntää sosiaalihuollon asiantuntijuutta terveydenhuollon yksiköissä. Myös konkreettisille sosiaalihuollon toimipisteille nähdään tarvetta. Somaattisen erityissairaanhoidon, toiminta- ja työkyvyn tuen palveluiden sekä mielenterveyden ja riippuvuussien hoidon toimijat puolestaan nostavat esiin koulutuksellisen yhteistyön, konsultointimahdollisuuden ja työpariusten hyödyntämisen.

Kuvio 7 Terveyssozialityön asiantuntijuuden hyödyntämisen tarpeet perusterveydenhuollossa terveydenhuollon toimijoiden näkökulmasta

Terveydenhuollon sosialityöntekijöiden mukaan terveyssozialityön asiantuntijuutta ja osaamista olisi mahdollisuus hyödyntää palveluissa ja alueellisesti laajemmin esimerkiksi jalkautumalla asiakastyöhön ja verkostoihin asiakkaan kotipaikkakunnille terveyskeskuksiin ja kotisairaaloimintaan, sekä konsultaatiopoliklinikan toiminnan kautta.

Yhteistyö ja sen mahdollisuudet muiden toimijoiden kanssa

Terveyssoialityöntekijät listasivat työpajoissa yhteistyökumppaneikseen yli 40 eri toimijaa julkiselta, yksityiseltä ja kolmannelta sektorilta. Yhteistyökumppaneiksi mainittiin mm. sosiaali- ja terveydenhuolto, Kela, vakuutusyhtiöt, eläkeyhtiöt, työttömyyskassa, Rikosseuraamuslaitos, seurakunta, poliisi, eri hankkeet, Nordlab, Lapin ensi- ja turvakoti, velkaneuvonta jne. Työpajoissa tuotiin laajasti esiin, että terveyssoialityössä edellytyksenä on vahva ja laaja tuntemus eri palveluista, ja että asiakkaan tilanne määrittää yhteistyötapoja ja tarvittavaa verkostoa.

Monialaista yhteistyötä ja esimerkiksi yhdessä rakennettuja asiakaspolkuja, yhteisiä kuntoutussuunnitelmia sekä työnjakoja asiakkaiden asioissa on kehitetty jo pitkään mm. riippuvuuksien poliklinikalla. Yhteistyö on mahdollistanut esimerkiksi asiakkaan yhteisen (kuntoutus)suunnitelman laatimisen. Riippuvuuksien poliklinikan sekä lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden näkökulmasta yhteistyön kehittämisen tulisi olla verkostotyöskentelyn lisäämistä ja säännöllisten yhteistyöpalaverien järjestämistä. Myös Terveyssoialityöntekijät ry nosti asiantuntijuuden jakamisen esiin mahdollisuutena lisätä yhteistyötä; terveyssoialityöntekijä voisi olla mukana sosiaalipalveluiden tiimeissä tuottamassa tietoa eri sairauksien ja vammojen vaikutuksista ihmisten arkeen ja toimintakykyyn. (Henkilökohtainen tiedonanto 28.5.2024)

Osana selvitystä keväällä 2024 järjestetyissä työpajoissa aikuisten mielen-terveyspalveluiden ja somatiikan sosialityöntekijät toivat esiin, että heidän näkemyksensä mukaan yhteistyötä muihin toimijoihin on haastanut esimerkiksi Kelan ja TE-palveluiden heikko tavoitettavuus. Kuitenkin 1.7.2024 alkaen terveydenhuollossa työskentelevien sosiaalihuollon ammattihenkilöiden on ollut mahdollista saada tietoja potilaiden Kela-etuuksista tilanteissa, joissa tietojensaanti on välttämätöntä potilaan ohjauksen ja neuvonnan varmistamiseksi. Tiedonsaantioikeus on tärkeää erityisesti tilanteissa, jossa potilaan psyykinen tai fyysinen toimintakyky on kokonaan tai väliaikaisesti alentunut. Tietoja voi saada vain potilaan ohjaukseen ja neuvontaan, ja niitä voidaan pyytää puhelimitse tai sähköpostitse. Terveyssoialityöntekijöillä ole tällä hetkellä mahdollisuutta Keltu (Kelan etuustietopalvelu) -tunnuksiin. (Kela 1.7.2024; Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta 703/2024). Muiden viranomaisten tietoihin terveyssoialityössä ei ole pääsääntöisesti oikeutta ilman asiakasta. 1.1.2024 voimaantulleessa laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (Asiakastietolaki) todetaan, että terveydenhuollon palvelunantajalla on oikeus saada ja käyttää välttämättömiä sosiaalihuollon asiakastietoja asiakkaan terveyspalvelun järjestämiseksi tai toteuttamiseksi tilanteissa, jossa asiakkaalla ei ole edellytyksiä arvioida asiakastietojen luovutuslupan merkitystä eikä hänellä ole laillista edustajaa. Näitä tilanteita ovat muistisairaus, mielenterveyden häiriö, kehitysvammaisuus tai vastaava syy. (Asiakastietolaki 307/2024, 53§). 1.7.2024 alkaen lakia on tarkennettu mm. siten, että säädöksessä palvelunantajalla tarkoitetaan mm. viranomaista

ja julkisoikeudellista yhteisöä. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta 307/2024, 3 §).

Työntekijöiden näkökulmasta Kela -yhteistyötä tulisi kehittää mm. tiedonvaihdamisen ja yhteisten palaverien tavoin. Yksittäisenä yhteistyötahona Kelan rooli onkin terveyssosiaalityön osalta merkittävä, ja etuuksia koskeva ohjaus ja neuvonta on yksi keskeisistä työtehtävistä erityisesti somaattisessa erikoissairaanhoidossa ja mielenterveyspalveluissa (mm. Yliruka 2019, 10–12).

Kela Sairaalassa -hankkeessa (2020–2022) kehitettiin Kelan ja erikoissairaanhoidon yhteistyötä tiivistämällä toimijoiden välistä yhteistyötä. Hankkeessa kokeiltiin mallia, jossa Kelan asiantuntija työskenteli erikoissairaanhoidossa moniammatillisen tiimin rinnalla: asiantuntija oli suoraan konsultoitavissa, osallistui hoito- ja verkostoneuvotteluihin, asiantuntijakokoonpanoihin ja työryhmiin. Kelan asiantuntija myös haastatteli ja ohjasi asiakasta sekä koulutti ammattilaisia Kelan etuuksiin ja palveluihin liittyvissä asioissa. Vastinparina Kelan asiantuntijalle erikoissairaanhoidossa toimi mm. sosiaalityöntekijä, lääkäri, sairaanhoitaja tai kuntoutusohjaaja. (Tuomisto & Miettinen 2023, 37.) Kela Sairaalassa -hanke toi esille, että erikoissairaanhoidon ja Kelan välinen tiiviimpi yhteistyö tehosti terveydenhuollossa ammattilaisten ajankäyttöä, helpotti työtä ja toi kustannussäästöjä. Myös asiakkaan prosessiin kului vähemmän aikaa varhaisen yhteistyön jäsentäessä kuntoutusprosessin toteutumista. Työtehtävien oikeinkohdentumisen, ammattilaisten osaamisen lisääntymisen ja asiakasnäkökulman lisäksi esille nostettiin erikoissairaanhoidossa muodostuvat kustannussäästöt asiakkaan saadessa kuntoutuksen Kelan kustantamana. Asiakkaiden koettiin hyötynneen hankkeesta pääsemällä nopeammin ja sujuvammin kuntoutukseen ja ohjautumalla helpommin erityispalveluihin. Kelan asiantuntijan parempi saavutettavuus lisäsi myös osallisuutta oman kuntoutusprosessiin. Asiakkaiden koettiin arvostavan mahdollisuutta kysyä omaan tilanteeseensa ja kuntoutuksen tarpeeseen liittyviä asioita, ja kokemus kuulluksi tulemisesta paransi luottamusta viranomastoimijoihin. Kelan asiantuntijan tarjoama konkreettinen apu, esimerkiksi suullisen hakemuksen tekeminen oli asiakkailla merkityksellinen. (Tuomisto & Miettinen 2023, 21, 37)

Kelan etuusasiantuntijan tehokkaampi saavutettavuus ja konsultointimahdollisuus erikoissairaanhoidossa tarkoittaisi Kelan olemassa olevien resurs-

sien suunnitelmallista kohdentamista palveluita tarvitseviin asiakkaisiin sekä erityisesti tiedonkulun parantamiseen. Hankkeen mukaan tiivistämällä yhteistyötä Kelan asiantuntijoiden kanssa voidaan mahdollistaa asiakkaiden polku Kelan tarjoamiin erityispalveluihin ja oikeiden etuuksien piiriin. Olennaista on, että suunnittelussa on mukana asiakas, Kela ja erikoissairaanhoido. Tällöin voitaisiin varmistua siitä, että asiakkaan hakemat palvelut ja etuudet soveltuvat hänen tilanteeseensa, ja etuuden hakemiseen ja saamiseen tarvittavat kriteerit, hakemukset ja liitteet kohdentuvat oikein. Tämä vähentää tarpeettomien hylkäävien kuntoutuspäätösten määrää. (Tuomisto & Miettinen 2023, 10)

4. Koulutus ja osaamisvaatimukset terveyssosiaalityössä

Terveyssosiaalityöntekijöiden tehtäväkenttää ja erilaisia palvelutehtäviä voi luonnehtia laajaksi ja moniulotteiseksi. Tämä käy ilmi niin terveyssosiaalityön aihealuetta käsittelevistä tutkimuksista ja kartoituksista, kevään 2024 aikana järjestetyistä terveyssosiaalityön työpajoista kuin kannanotoistakin, joita on toimitettu selvityksen teon tueksi. Terveydenhuollon sosiaalityötä ja sen sisällä olevia erilaisia tehtäviä ei siis voida hahmottaa yhdenlaiseksi, vaan keskeisten tehtävien kirjo on laaja, ja niissä tarvittava osaaminen kytkeytyy niin asiakaskuntaan ja palveluun kuin kontekstiin, jossa työskennellään. Yhteiskunnallinen sosiaalityön viitekehys on palvelutehtäviä ja osaamista yhdistävä tekijä, kuten sosiaalityössä ylipäänsä. Suomessa sosiaalityötä on määriteltä Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnetin toimesta (2004) seuraavasti:

”Sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalityöntekijän yliopistokoulutuksen saaneen ammattihenkilön toimintaa, joka perustuu tieteellisesti tutkittuun tietoon, ammatillis-tieteelliseen osaamiseen ja sosiaalityön eettisiin periaatteisiin. Sosiaalityöllä vahvistetaan hyvinvointia edistäviä olosuhteita, yhteisöjen

toimivuutta sekä yksilöiden toimintakykyisyyttä. Työ on yksilöiden, perheiden, ryhmien ja yhteisöjen sosiaalisten ongelmien tilannearviointiin ja ratkaisuprosesseihin perustuvaa kokonaisvaltaista muutostyötä, joka tukee ihmisten selviytymistä.”

Sosiaalityön ja sosiaalihjauksen sisältöjä avataan myös sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) ja Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa (2024). Sosiaalihuoltolain 15 §: mukaan

”Sosiaalityöllä tarkoitetaan yksilö- ja perhekohtaista asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön tai perheen tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta. Sosiaalityö on luonteeltaan muutosta tukevaa työtä, jonka tavoitteena on yhdessä yksilöiden, perheiden ja heidän yhteisöjensä kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä.”

Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan mukaan laillistetun sosiaalityöntekijän työssä korostuu kokonaisvaltainen yhteiskunnallinen osaaminen. Tämä mahdollistaa erilaisten ongelmatilanteiden analyttisen jäsentämisen ja niihin soveltuvien ratkaisujen hakemisen. Sosiaalityöntekijän koulutuksen kautta saatu osaaminen mahdollistaa vaikuttavan sosiaalisen raportoinnin ja sosiaalialan tutkivan kehittämisen. Työssä koordinoidaan ja sovitetaan yhteen eri toimijoiden tarjoamaa tukea ja palveluja, jotta erillispalvelujen sijaan asiakkaan tarpeisiin vastaamiseksi rakentuu toimivia kokonaisuuksia. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024, 67–68.) Sosiaalityöntekijän erityisiä velvollisuuksia ja tehtäviä määrittellään sosiaalihuoltolain lisäksi laissa sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) sekä erityislainsäädännössä, kuten lastensuojelulaissa (417/2007).

Sosiaalihjauksen sisältöjä määrittellään niin ikään sosiaalihuoltolaissa. Lain 16 §:n mukaan:

”Sosiaalihjauksella tarkoitetaan yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämäntilannetta ja toimintakykyä.”

Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan sosiaalihjauksessa korostuvat ohjaus ja neuvonta käytettävissä olevista palveluista, niiden saamisen ehdoista, tuki palveluiden ja etuuksien hakemiselle ja käyttämiselle. Sosiaalihjauksessa olennaista on tunnistaa asiakkaan elämäntilanne sekä hänen voimavarojensa ja toimintamahdollisuuksiensa osa-alueet. Keskeistä on asiakkaan joustava kohtaaminen, tuki ja motivointi itsenäiseen suoriutumiseen. Työ on yksilöiden, perheiden, ryhmien ja yhteisöjen osallisuuden, elämäntilannan ja sosiaalisen toimintakyvyn tukemista, ja se perustuu hyvään vuorovaikutusosaamiseen. Palveluohjauksessa korostuu sosiaalityökalujen ja palvelujärjestelmän hallinta. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024, 68–69.)

Sosiaalityöntekijän ja sosiaalihjaajan tehtävät ja työnjako terveydenhuollon sosiaalityössä eri alueilla

Sosiaalityöntekijän ja sosiaalihjaajan ammatit pohjautuvat erilaisiin korkeakoulututkintoihin. Sen lisäksi, että koulutustausta tuottaa työntekijälle osaamista, se myös asettaa reunaehdot tehtävänkuvien määrittämiselle. Asiakkaan kannalta merkityksellistä on se, että hän saa tarvitsemaansa palvelua ja apua, ja että asiakasturvallisuus ja asiakkaan oikeudet toteutuvat.

Terveyssosiaalityöntekijät ry² on työntekijöiden etujärjestönä laatinut työnjakoa koskevan esityksen terveyssosiaalityöhön ja -ohjaukseen. Esitys lähtee siitä, että työnjakoa tehdään työpaikkakohtaisesti ja huomioiden palvelutehtävä, johon sosiaalihuollon ammattilainen kytkeytyy. Tehtäväjakoon vaikuttavat mm. se, millaisissa moniammatillisissa tiimirakenteissa työskennellään, kuinka itsenäinen työnkuva on, mistä asioista työntekijä vastaa sekä tarvittaessa sosiaalityöntekijä-sosionomi-työpariuden muodostamisen mahdollisuudet. Lisäksi työnjakokysymyksissä tulee huomioida sairaus- ja vammaisuus sekä erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden kanssa työskentely. Työnjaossa voidaan arvioida esimerkiksi sitä, painottuuko työssä ohjauksellinen työskentely vai vaativien kokonaisuuksien hallinta, arviointi ja suunnittelu. (Henkilökohtainen tiedonanto 27.3.2024.)

²Terveyssosiaalityöntekijät ry on terveydenhuollossa toimivien sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalihjaajien valtakunnallinen ammatillinen yhdistys, joka kuuluu Talentiaan ja Akavaan

Terveyssozialityöntekijät ry:n mukaan sosiaalityöntekijän tehtävänä on ottaa vastuu monimuotoisemmista ja haastavammista asiakastilanteista. Sosiaalityöntekijä vastaa kompleksisissa elämäntilanteissa olevista asiakkaista. Erityisen tuen tarpeessa olevat asiakkaat ovat sosiaalityöntekijän asiakkaita (ks. myös SHL 1301/2014, 42 §). Sosiaalityöntekijän tehtäviin kuuluu Terveyssozialityöntekijät ry:n mukaan prosessit, joissa on kyse monen eri palvelun tai sosiaaliturvaetuuden yhtäaikaista koordinoinnista. Näiden prosessien ja yhteistyön käynnistäminen kuuluvat sosiaalityöntekijän tehtäviin. Sosiaalityöntekijän tehtäväkenttään kuuluvat myös laaja-alaiset elämäntilanteen arvioinnit, siihen pohjautuvan suunnitelman teko ja muutostyöskentely, kuten työ- ja toimintakykyarviot sekä kuntoutussuunnitelma ja siihen liittyvät etuudet tai perheiden kanssa tehtävä muutostyö. Näiden lisäksi terveydenhuollon sosiaalityöntekijän työhön kuuluvat lakimuutosten seuraaminen, erilaiset kannanottojen ja valitusten, sosiaalisen raportoinnin, kuulemisten ja asiantuntijalausuntojen tekeminen sekä verkostotyössä laaja-alaisen verkostojen koordinointi.

Sosiaaliohjaajan vastuulle puolestaan kuuluvat Terveyssozialityöntekijät ry:n näkemyksen mukaan asiakkaat, joiden haasteet ovat rajatumpia. Näitä asiakkaita ovat esimerkiksi yksilökohtaista ohjausta ja neuvontaa tarvitsevat asiakkaat sekä asiakkaat, joita tuetaan ja ohjataan arkielämässä selviytymisessä sekä palvelujen ja etuuksien hakemisessa. Sosiaaliohjaajan työ sisältää rajatumpaa asiakkaan sosiaalisen tilanteen arvioita ja asiakkaan toimintakyvyn tukemista. Asiakkuudet ovat usein lyhytaikaisia ja työskentelyä määrittävät selkeät kokonaisuudet. Sosiaalityöntekijä voi toimia sosiaaliohjaajan työparina tai taustatukena tukimuotojen ja palveluiden yhteensovittamisessa. Sosiaaliohjaaja työskentelee yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa. Verkostotyö perustuu rajatumpaan, asiakaskohtaiseen yhteistyöverkostoon, joissa työntekijöiden toimenkuvat ovat selkeitä eikä toimenkuvaan liity verkostojen vetämisvastuuta. (Henkilökohtainen tiedonanto 27.3.2024) Terveyssozialityöntekijän ja -ohjaajan välistä työnjakoa on hahmoteltu ja määritelty vastikään myös ainakin Helsingissä, Pirkanmaan hyvinvointialueella Pirhassa, Päijät-Hämeen hyvinvointialueella PäijätSotessa ja Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella.

PäijätSoten terveyssozialityössä sosiaaliohjaajien työnkuvia on määritelty toimintayksikkö- ja palvelutehtäväkohtaisesti. Määrittelyssä on huomioitu

pääasiallinen työn sisältö ja asiakkuudet arvioiden muun muassa sitä, minkä verran työhön sisältyy sosiaaliohjausta, ja minkä verran vastaavasti laaja-alaisempaa sosiaalityötä. Työnjakoa tuetaan mahdollisuudella hyödyntää sosiaalityöntekijä -sosiaaliohjaaja -työpariutta sekä sosiaalityöntekijän konsulttoimista tilanteissa, joissa tarvitaan sosiaalityöntekijän osaamista ja pätevyyttä. Keskeistä on asiakasturvallisuuden varmistaminen. (Henkilökohtainen tiedonanto 28.5.2024) PäijätSoten työnjako malli vaikuttaa noudattelevan Terveyssozialityöntekijät ry:n esitystä sosiaalityöntekijän ja -ohjaajan työnjaosta:

Sosiaalityöntekijä	Sosiaaliohjaaja
- Sosiaalisen tilanteen arvio- ja suunnitelma tai sosiaalisen tilanteen tutkimus: • laaja-alainen sosiaalisen tilanteen arvio, -tutkimus ja suunnitelma • työhön ja koulutukseen liittyvät selvitykset ja prosessi, johon liittyy harkintaa ja yhtäaikaisten palveluiden yhteensovittamista ja jatkosuunnitelmaa • palveluiden kartoitus ja koordinointi (jos ei nimettyä omatyöntekijää), muuten yhteistyössä omatyöntekijän kanssa • psykososiaalisen kuntoutuksen arviointi, suunnitelma ja seuranta (kotiin vietävät palvelut ja mt-ryhmätoiminta) • sosiaalioikeudelliset asiat - Kuntoutussuunnitelma ja työ- ja toimintakykyarviointi yhteistyössä hoitotiimin kanssa - Verkosto- ja yhteistyö palvelutarpeiden eteenpäin saattamiseksi muiden viranomaisten kanssa - Yhteistyö läheisten kanssa - Sosiaalityön kannanotot, selvitykset jne. - Päätökset - Konsultointi - Asiantuntija- ja koulutustehtävät	- Sosiaalisen tilanteen arvio- ja suunnitelma: • suppea arviointi, mikä keskittyy rajattuun tehtävänantoon • selkeät kuntoutusprosessit ja niiden käynnistäminen ja seuranta - Toimintakyvyn tukeminen - Verkosto- ja yhteistyö palvelutarpeiden eteenpäin saattamiseksi muiden viranomaisten kanssa - Yhteistyö läheisten kanssa - Konsultointi - Asiantuntija- ja koulutustehtävät

Taulukko 1 Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan välinen tehtävänjako PäijätSotessa psykiatrialla

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen sosiaaliohjausta pilotoitiin terveys-sosiaalityössä vuonna 2023. Pilotin tarkoituksena oli helpottaa henkilöstön saatavuutta, keventää henkilöstörakennetta terveyssosiaalityön- sekä ohjauksen yksikössä, sekä selvittää sosiaaliohjauksen soveltumista terveys-sosiaalityöhön. Pilotissa sosiaaliohjaajien työnkuva määritettiin yhdessä terveyssosiaalityöntekijöiden kanssa. Määrittelyn lisäksi sosiaaliohjaajilla oli mahdollisuus konsultoida sosiaalityöntekijää tarvittaessa. Kokemuksen mukaan sosiaaliohjaajan työtehtävien selkeä rajausta ja etukäteen sovitut toimintakäytännöt selkiyttivät ja helpottivat työskentelyä. (Sosiaaliohjaus terveys-sosiaalityössä -pilotin loppuraportti 2023, 7–8.)

Etelä-Pohjanmaan pilotissa todettiin, että sosiaaliohjaajan työskentely potilaan (asiakkaan) tilanteessa tuki sosiaalityöntekijän työtä. Sosiaaliohjaajan luoma kokonaiskuva auttoi jäsentämään asiakkaan tilannetta ja arvioimaan sitä, edellyttääkö työskentely sosiaalityöntekijän osaamista ja kelpoisuutta. Mikäli asiakkaan asioiden hoitaminen ohjautui myöhemmin sosiaalityöntekijälle, sosiaaliohjaajan laatima toimintakyvyn arviointi ja sosiaalisen tilanteen kartoitus loivat pohjaa jatkotyöskentelylle. Mikäli sosiaalityöntekijälle ohjaututtiin, perusteina olivat esimerkiksi oikeudelliset (valitus)asiat tai eläkehakemuksen laatiminen. Sosiaaliohjaajat hoitivat pilotissa sosiaalisen tilanteen arviointia, taloudellisen tilanteen selvittelyä, psykososiaalista tukea, etuuksia koskevaa ohjausta ja neuvontaa sekä tapaturmiin ja vakuutuksiin liittyviä tehtäviä. Sosiaalityöntekijää tarvittiin työpariksi harvoin, ja yhteistyötä tehtiin lähinnä hoitohenkilökunnan ja osastonsihteerien kanssa. Keskeisinä yhteistyökumppaneina näyttäytyivät mm. ikäihmisten palvelut, aikuissosiaalityö, Kela, asiakkaan sosiaalinen verkosto, terveyskeskuksen palveluneuvoja sekä asiakasohjausyksikkö. Osaamisen vahvistamiseksi konsultoitiin tapauskohtaisesti myös mm. Liikennevakuutuskeskusta, Tapaturmavakuutuskeskusta ja vakuutusyhtiöitä. (mt., 7–8.) Pilotin mukaista työtä on Etelä-Pohjamaalla jatkettu, ja työhön haettiin sosiaaliohjaaja Kuntarekryssä helmikuussa 2024. Hakuilmoituksen mukaan sosiaaliohjaajan tehtäviin kuuluu potilaiden ohjaus ja neuvonta, avustaminen palveluiden ja etuuksien saamisessa, psykososiaalinen tuki ja sosiaalisten tilanteiden kartoitukset. Sosiaaliohjaajat työskentelevät osastoilla ja poliklinikoilla osana terveys-sosiaalityön ja ohjauksen tiimiä ja työyhteisöä, jossa sosiaalityöntekijät, vastuuyksikköjohtaja ja toimistosihteerit tarjoavat kollegiaalista

tukea ja laajan perehdytyksen. (Kuntarekry, luettu 23.2.2024.)

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysviraston sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen tehtävänjakoa koskevassa selvityksessä todettiin puolestaan, että sairaalapäivystyksissä palveluohjaus ja -neuvonta sekä jatkopalvelujen koordinointi muodostivat suuren osan työtehtävistä. Päivystyksen asiakkaat ohjautuivat usein lyhyiden hoitojaksojen jälkeen muihin palveluihin. Selvityksessä esitettiin, että sairaalapäivystysten yhteyteen olisi tarkoituksenmukaista sijoittaa sosiaaliohjaajia, jotka hoitaisivat ohjauksen, neuvonnan ja palveluiden hakemiseen liittyviä tehtäviä hoitojakson aikana sekä ohjaavat asiakkaita tarvittaessa suunnitelmalliseen sosiaalityöhön. Selvityksen mukaan myös psykiatrian poliklinikoilla ja psykiatrisessa sairaalahoidossa tulisi lisätä sosiaaliohjausta ja kehittää sosiaalipalveluiden kanssa tehtävää yhteistyötä sen sijaan, että yhteisten asiakkaiden tarvitsemia sosiaalityön palveluita tarjotaan useassa eri yksikössä. Sosiaalityön erityistehtävät, kuten SAS- (selvitys, arviointi, sijoitus) tai muiden lausuntojen laatiminen olisi tulisi kuulua psykiatrian poliklinikoilla ja sairaalassa työskentelevien vastaavien tai konsultoitavien sosiaalityöntekijöiden työnkuvaan. Sosiaalityöntekijöiden työnkuvaan tulisi selvityksen mukaan kuulua myös esimerkiksi useamman työryhmän tai osaston sosiaalityön tehtäviä ja asiantuntijana toimimista, jolloin sosiaalityöntekijöiden ammatillinen osaaminen tulisi paremmin hyödynnettyä. (Isokuortti ym. 2016, 32.) Selvityksen mukaan sosiaalityön ammatillista osaamista ei aina hyödynnetä sosiaalipalveluissa-kaan parhaalla mahdollisella tavalla osan työtehtävistä ollessa ohjausta ja neuvontaa tai erilaisten kriisi- ja ongelmatilanteiden selvittämistä. Tehtävänjakoa jäsentämällä sosiaalityöntekijän resurssia voitaisiin kohdentaa ohjauksen ja neuvonnan sekä arjen asioiden hoitamisesta muihin tehtäviin. (Isokuortti ym. 2016, 32–33.) Erityisesti niissä sosiaalityön tehtävissä, joissa työ painottuu sisällöllisesti ohjaukseen, neuvontaa ja psykososiaaliseen tukeen, tehtävänjaon tarkastelu näyttäytyy välttämättömänä. Useamman terveys-sosiaalityötä koskevassa selvityksen valossa näyttää siltä, että terveys-sosiaalityö kuuluu ainakin osittain tähän joukkoon.

Terveyssozialityöntekijän ja -ohjaajan tehtävien hahmottelua Lapin hyvinvointialueella

Selvityksen aikana Lapin hyvinvointialueen terveydenhuollon sosiaalityöntekijöitä pyydettiin määrittelemään palvelutehtäväkohtaisesti keskeisimmät työtehtävänsä. Keskeisten tehtävien määrittelyn lisäksi työntekijöiltä pyydettiin laatimaan arvionsa siitä, mitä sosiaaliohjaajan tehtävät voisivat palvelussa olla, sekä kuuluuko työtehtäviin sellaista, jonka joku muu ammatilainen voisi hoitaa. Osa työntekijöistä koki, että terveyssozialityössä kaikki tehtävät edellyttävät sosiaalityöntekijän pätevyyttä. Osa sosiaalityöntekijöistä taas koki, että käytännössä kaikki tai suurin osa tehtävistä ovat myös sosiaaliohjaajan (sosionomin) hoidettavissa. Näissä vastauksissa korostui toive ja tarve sosiaalityöntekijä-sosiaaliohjaaja-työpariudelle sekä sille, että sosiaaliohjaaja voisi jakaa terveyssozialityöntekijän tehtäväkenttää.

Keskeisiä tehtäviä kartoitettiin lomakkeella, johon oli koottu

1. ”Terveyssozialityö Länsi-Pohjan keskussairaalassa osana keskitettyjä kuntoutuspalveluita Lapin hyvinvointialueella” – powerpoint -esityksen määrittelyä terveyssozialityön keskeisistä tehtävistä (Aamupaloja sosiaalityöstä -webinaari 21.9.2023)
2. Terveyssozialityön 1.työpajassa (8.4.2024) terveyssozialityöntekijöiden kuvaamia palvelutehtäväkohtaisia määrittelyjä keskeisistä työtehtävistä
3. Terveyssozialityön nimikkeistöä, joka on tarkoitettu terveyssozialityöntekijöiden palvelujen dokumentointiin ja rakenteisen kirjaamisen työvälineeksi (Rs-koodit) (Savolainen 2017).

Vastaukset koostettiin siten, että niistä ilmenee palvelutehtäväkohtaisesti keskeisimmät työtehtävät. Näiden lisäksi eri palveluissa ja eri alueilla (Rovaniemi, Kemi, Tornio) sosiaalityöntekijällä voi olla työtehtäviä, joka ei toistu muissa palveluissa tai muilla sosiaalityöntekijöillä.

Terveyssozialityöntekijöiden tehtävänkuvat Lapin hyvinvointialueella somaattisessa erikoissairaanhoidossa, mielenterveys palveluissa sekä riippuvuuspalveluissa (riippuvuuksien poliklinikalla) on sisällytetty raporttiin liitteiksi 1–2. Terveydenhuollon sosiaalityön keskeisiä tehtäviä on kuvattu tässä raportissa myös luvussa 3. Palvelukohtaisesti kuvatut tarkemmat tehtävien määrittelyt terveyssozialityöntekijän ja -ohjaajan useimmin mainituista

tehtävistä löytyvät selvityksen liitteistä. (Liite 6: sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tehtävät mielenterveyspalveluissa, Liite 7: sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tehtävät somaattisessa erikoissairaanhoidossa, liite 8: sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tehtävät riippuvuuspalveluissa).

Lapin hyvinvointialueen terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiden nostot mahdollisista sosiaaliohjaajien tehtävistä noudattelevat pääpiirteissään samankaltaista linjaa, joihin myös edellä tarkastelluilla PäijätHämeen ja Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueilla on päädytty.

Työntekijän, organisaation ja asiakkaan näkökulmia sosiaaliohjaajien työskentelyyn osana terveydenhuollon sosiaalityön kenttää tarkasteltiin työpajassa 13.5.2024 Swot -analyysin keinoin. Asiakkaan näkökulmasta tarkasteltuna sosiaaliohjaajien työskentely terveydenhuollossa näyttäytyi mm. jalkautuvan työn mahdollisuutena sekä nopeampana palveluna. Työnjakokysymykset näyttäytyivät työntekijän näkökulmasta niin haasteina, kuin mahdollisuuksinakin. Riskeinä näyttäytyivät mm. kokonaiskuvan pirstaloituminen eri työntekijöiden välille sekä osaamistason laskeminen. Työntekijät kokivat haasteeksi perehdytyksen toteuttamisen sekä mahdollisesti syntyvät lisäkustannukset, kun asiakas ei saa palvelua oikea-aikaisesti ja tämän seurauksena ongelmat kumuloituvat.

Lapin hyvinvointialueen terveyssozialityön työpajoissa osallistujilta kysyttiin, mitä muita tehtäviä terveyssozialityössä voitaisiin tehdä tämänhetkisten keskeisten työtehtävien lisäksi. Työntekijät nostivat useimmin esiin mahdollisten viranomaispäätösten tekemisen ja sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin. Esimerkiksi riippuvuuksien poliklinikalla viranomaispäätöksiä on tehty osittain jo aiemmin, ennen hyvinvointialueen aloittamista. Näitä päätöksiä olivat sosiaalihuoltolain mukaisen päihdekuntoutuksen laitospäätökset, ja kokemus on, että näiden päätösten tekemistä voitaisiin riippuvuuksien poliklinikalla jatkaa. Muita riippuvuuksien palveluiden työtehtäviä voisivat työntekijöiden mukaan olla jalkautuvan työn kehittäminen sekä päihdeiden käytön haittoja vähentävä työskentely sosiaaliohjaajien tekemänä työnä. Riippuvuuksien palveluiden viesti on, että työn luonteen ja asiakaskunnan vuoksi riippuvuuksien palveluissa ei koeta voivan tehdä mitään taloudelliseen tukeen liittyviä päätöksiä. Sosiaalityöntekijöiden kokemus on, että niiden tekeminen asettaisi ammattilaisen ja asiakkaan väliseen suhteeseen

sellaista jännitettä, joka vaarantaisi luottamuksellista ja avointa muutostyöskentelyä.

Psykiatrian palveluissa sosiaalityöntekijät kokevat, että heidän olisi mahdollisuus toteuttaa työssään sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointia sekä sosiaalihuoltolain mukaisia päätöksistä esimerkiksi sosiaalisen kuntoutuksen päätöksiä omille asiakkailleen. Perhetutkimusta ja kuntoutussuunnitelmia voitaisiin edelleen tehdä. Kokemus on, että myös jalkautuva, ennalta ehkäisevä työ sekä aiempaa suurempi rooli esimerkiksi työkyvyttömyyttä koskevissa asiakasprosesseissa sopisi sosiaalityöntekijän työnkuvaan. Terveystenhuollon sosiaalityöntekijää voitaisiin hyödyntää aiempaa enemmän esimerkiksi erilaisten asiakkaan tilannetta koskevien lausuntojen kirjoittamisessa, koska kokemus on, että terveydenhuollon sosiaalityöntekijä tuntee asiakkaansa tilanteen. Palvelutarpeen arviointiin kohdistuu myös huolta: palvelutarpeen arvioinnin myötä sosiaalityöntekijälle tulisi delegoida myös päätösoikeus asiakkaalle myönnettävien palveluiden suhteen.

Somaattisessa erikoissairaanhoidossa koetaan, että sosiaalityöntekijät voisivat tehdä terveydenhuollon sosiaalityössä oleville asiakkaille maksusitoumuksia esimerkiksi lääkkeisiin, ruokaan ja taksiin. Sosiaalityöntekijät kokevat, että heidän olisi mahdollista aloittaa sairaalahoidossa olevien asiakkaiden kanssa palvelutarpeen arviointia, jota voitaisiin päällekkäisen työn vähentämiseksi hyödyntää ja tarpeen mukaan jatkaa sosiaalihuollossa asiakkaan kotiuduttua. Tällä selkiytettäisiin ja varmistettaisiin saumattomia, saattaen-vaihtaan toteutuvia palvelupolkuja. Somaattisella koetaan, että sosiaalityöntekijän työtä voitaisiin hyödyntää aiempaa enemmän lapsiasiakkaiden kanssa, ja että etäyhteyksin toteutuvaa konsultaatiota ja osaamisen jakamista perusterveydenhuoltoon olisi mahdollista kehittää. Somaattisella sosiaalityöntekijät nostavat esiin niin ikään terveydenhuollon sosiaalityön, työterveyshuollon ja Te-toimen yhteistyön vahvistamisen tarpeen.

Terveystenhuollon sosiaalityöntekijöiltä kysyttiin, kuuluuko heidän työtehtäviinsä sellaisia tehtäviä, joita joku muu ammattilainen voisi tehdä. Pääasiassa eri palveluissa oltiin sitä mieltä, että terveys- ja sosiaalityöntekijän tehtävät edellyttävät sosiaalityöntekijän koulutusta, ja työtehtäviin kuuluu vain vähän sellaista, mitä jokin muu ammattilainen voisi menestyksekkääksi hoitaa. Pääasiallinen näkemys oli, että kaikki somaattisen erikoissairaanhoidon

sosiaalityöntekijän tehtävät edellyttävät sosiaalityöntekijän koulutusta, vaikka paikallisesti somatikalta tuotiin esiin, että kaikki työtehtävät ovat sellaisia, joita sosiaaliohjaaja voi hoitaa.

Riippuvuuspalveluissa sosiaaliohjaajien mahdollisina tehtävinä nähdään asiakkaiden ohjaukseen ja neuvontaan liittyviä tehtäviä, asiakkaan verkostojen kanssa toimimista, asiakkaan psykososiaalista tukemista ja muutostyöskentelyä. Vastauksista välittyy kuva, että riippuvuuksien palveluissa sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijän mahdollista tehtävänjakoa voitaisiin toteuttaa jäsennellysti siten, että kummallekin asiantuntemukselle on määriteltävissä tehtävät tosiasiallisen osaaminen, asiantuntijuuden ja koulutuksen perusteella, ja että sosiaaliohjaaja nähdään tasavertaisena jäsenenä moniammatillisessa tiimissä.

Psykiatrialla sosiaaliohjaajien mahdollisia tehtäviä nähtiin palveluista vähiten. Mahdollisina sosiaaliohjaajan tehtävinä mainittiin lähinnä asiakkaiden ohjaukseen ja neuvontaan liittyviä tehtäviä, asiakkaan avustamista hakeusten ja valitusten teossa sekä esimerkiksi kuntoutuksen ja kotiutumisen suunnittelua. Toisaalta nämä nostettiin esiin myös tehtävinä, jotka edellyttävät sosiaalityöntekijän koulutusta. Huomionarvoista on, että asiakkaan ohjaus, neuvonta ja avustaminen vakuutusasioissa koettiin tehtäväksi, jota voisi psykiatrian palveluissa hoitaa sihteeri tai sosiaaliohjaaja, vaikka sekin kuului sosiaalityöntekijän keskeisiin työtehtäviin. Työntekijät eivät tarkentaneet, mitä vakuutusasioita tässä tarkoitettiin.

Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen välistä mahdollista tehtävänjakohahmottelua varjosti työpajoissa huoli siitä, että sosiaalityöntekijät tultaisiin korvaamaan sosiaaliohjaajilla, mikäli määrittelyä ryhdytään tekemään. Osa työntekijöistä koki tästä syystä, etteivät koe mahdolliseksi määritellä mitään tehtäviä sosiaaliohjaajan tai muun ammattilaisen tehtäväksi, ja määrittelyä pidettiin myös työnantajan, eikä työntekijän tehtävänä. Selvityksen tekijöille välittyy kuva, että osa työntekijöistä ilmaisi keskeisiksi työtehtävikseen kaiken mahdollisen, myös tehtäviä, jotka työn tehostamiseksi, osaamisen kohdentamiseksi ja päällekkäisen työn minimoimiseksi tulisi tehdä muissa palveluissa tai muiden ammattilaisten toimesta. Lisäksi sosiaalityöntekijän koulutusta edellyttäväksi työtehtäviksi mainittiin tehtäviä, jotka on esimerkiksi muussa laissa määritelty universaaleiksi, kuten lastensuojeluilmoituksen tai sosiaalihuoltolain mukaisen ilmoituksen tekeminen, joihin liittyvästä velvolli-

suudesta säädetään laissa ja jonka toisaalta voi tehdä kuka tahansa. Edellä mainittu työtehtävien ja osaamisenvaateiden optimointi korostui erityisesti somaattisessa erikoissairaanhoidossa ja psykiatrian palveluissa.

Somaattisessa erikoissairaanhoidossa tuotiin lisäksi esiin, että kaikki tehtävät edellyttävät sosiaalityöntekijän pätevyyttä myös siitä syystä, että kaikki erikoissairaanhoidon sosiaalityön asiakkaat ovat sosiaalihuoltolain tarkoittamia erityistä tukea tarvitsevia asiakkaita, jolloin asiakkaan omatyöntekijänä tulee työskennellä sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaava henkilö. Määritelmä siitä, että erikoissairaanhoidon sosiaalityön asiakkaat olisivat erityistä tukea tarvitsevia, ei kuitenkaan pidä paikkansa, vaikka osassa terveydenhuollon palveluita erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden määrä voi olla suhteellisesti suurikin. Terveys- ja sosiaalityön näkökulmasta näitä henkilöitä tai tilanteita voivat olla esimerkiksi neurologiset potilaat, kuolemaan johtavat sairaudet, päihiteitä käyttävät äidit, palliatiivisessa hoidossa olevat perheelliset, näkövammaiset, dialyysipotilaat, väkivaltaa kokeneet, vakavasti sairaat lapset, vaativat työkykyarviot jne. Erikoissairaanhoidon terveys- ja sosiaalityöstä tuotiin esiin, että useat yhtäaikaisten sairauksien ja niiden aiheuttamat moninaiset toimintakyvyn ja pärjäämisen haasteet aiheuttavat erityisen tuen tarpeita sekä erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluita.

Erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan määrittelyssä tulee kuitenkin huomioida, että kyseessä on sosiaalihuoltolakiin perustuva määritelmä erityistä tukea tarvitsevasta henkilöstä, eikä termi sinänsä liity terveydenhuollon palveluun tai määritä nykyisissä rakenteissa osaamis- tai pätevyysvaatimuksia, terveydenhuollon palveluita tai esimerkiksi omatyöntekijyyttä. Sosiaalihuollossa erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle tarkoitetaan henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja sekä muiden toimijoiden tarjoamaa tukea. Erityisen tuen tarvetta määrittäviä tekijöitä voivat olla niin asiakkaan tilanteeseen liittyvät tekijät (esim. useampi sairaus tai vamma, diagnosoimaton sairaus, useammasta eri syystä johtuva tuen tarve tai tilanteet, jossa suuri avun tarve aiheuttaa vaikeutta päästä tarvittavien palveluiden piiriin tai asiakkaalla on vaikeutta pysyä tarvitsemiensa palveluiden piirissä toimintakykynsä vuoksi) tai palvelujärjestelmään liittyvät tekijät, kuten palvelujärjestelmän toimimattomuus, asiakkaan tilanteeseen sopimattomat, riittämättömät tai väärät palvelut.

Erityistä tukea tarvitsevalle lapsella tarkoitetaan lasta, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä, kehitystä tai joka itse vaarantaa terveyttään tai kehitystään tai joka on edellä mainituista tilanteeseensa tai palvelujärjestelmään liittyvien tekijöiden vuoksi erityisen tuen tarpeessa. Asiakkaan tilanteeseen liittyvät tekijät, kuten vakava sairaus tai erikoissairaanhoidon asiakkuus ei välttämättä yksistään tuota erityisen tuen tarvetta. (SHL 1301/2014, 3 §).

5. Palvelussuhteen merkitys ja viranomaistyön reunaehdot terveys- ja sosiaalityössä

Viranomaistyötä määrittävä lainsäädäntö

Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) määritellään hyvinvointialueen vastuuta asiakkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisestä, suunnittelusta ja toteuttamisesta ja palveluiden yhteensovittamisesta kokonaisuuksiksi. Hyvinvointialueen on mm. huolehdittava yhteen sovitettuja palveluja tarvitsevien asiakasryhmien ja asiakkaiden tunnistamisesta, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteensovittamisesta, palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien määrittelemisestä, palvelujen yhteensovittamisesta hyvinvointialueen muiden palvelujen kanssa sekä asiakasta koskevan tiedon hyödyntämisestä eri tuottajien välillä. (4§, 10§)

Hyvinvointialueen velvollisuudesta huolehtia asiakkaan oikeuksista ja etuuksista tiedottamisesta, palvelujen käyttöön liittyvästä neuvonnasta, yksilöllisestä palvelutarpeen ja hoidon tarpeen arvioinnista ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas kohtaisten suunnitelmien laatimisesta sekä näihin liittyvästä ohjauksesta säädetään mm. laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), laissa potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992), sosiaalihuoltolaissa (1301/2014), terveydenhuoltolaissa (1326/2010) sekä

erityislaeissa. Niin sosiaalihuoltolaissa, kuin terveydenhuoltolaissa on viitteitä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiin palveluihin (TervHL 1326/2010, 8 a §; SHL 1301/2014, 2 a §).

Hyvinvointialueella sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämistä ohjaavat hyvinvointialueeseen kytkeytyvien lakien lisäksi oleellisin sosiaalihuoltolaki ja terveydenhuoltolaki, joka määrittävät lain soveltamisalat: sosiaalihuollossa sovelletaan sosiaalihuoltolakia (SHL 1301/2014; 2§), vastaavasti terveydenhuollossa sovelletaan terveydenhuoltolakia (TervHL 1326/2010, 1§). Sosiaalihuoltoon sisältyvät sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä yleis- ja erityislainsäädännön mukaiset sosiaalihuollon tehtävät ja palvelut. Terveydenhuoltoon kuuluvat terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoito. Terveysosasto kytkeytyy nykyisissä hyvinvointialueen toimialarakenteissa terveydenhuollon kokonaisuuteen asiantuntijuutena, mutta ei lakisääteisenä sosiaalihuollon palveluna.

Terveydenhuoltolaissa (1326/2010) sairaanhoitopalveluihin kuuluu muun muassa potilaan hoitoon sitoutumisen ja omahoidon ohjaus sekä erityistä tukea, tutkimusta ja hoitoa tarvitsevan potilaan terveysongelmien varhainen tunnistaminen, hoito ja jatkohoitoon ohjaaminen. Hoito tulee toteuttaa tarkoituksenmukaisella tavalla ja yhteistyössä, ja hoidon ja kuntoutuksen toteuttamiseksi terveydenhuollossa on tarvittaessa laadittava hoito- ja palvelusuunnitelma, joka voidaan erityistä tukea tarvitsevan henkilön kohdalla ottaa huomioon sosiaalihuollossa. (TervHL 24§; SHL 46§) Käytännössä tämä tarkoittaa hoito- ja palvelusuunnitelman huomioon ottamista sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnissa tai sosiaalihuollon asiakkaiden kohdalla asiakassuunnitelmassa.

Sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnilla tarkoitetaan henkilön tuen ja palveluiden tarpeen arvioimista tilanteessa, kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon palveluksessa oleva henkilö saa tietää tuen tarpeesta olevasta henkilöstä. Palvelutarpeen arviointi tehdään viipymättä, asiakkaan tilanteen edellyttämässä laajuudessa ja yhteistyössä tarvittavien toimijoiden ja verkoston kanssa. Palvelutarpeen selvittämisen perusteella arvioidaan, onko henkilöllä tuen tarvetta, ja millaista tuen tarve on luonteeltaan. Palvelutarpeen arviointi sisältää yhteenvedon asiakkaan tilanteesta, arvion

sosiaalipalveluiden ja erityisen tuen tarpeesta, johtopäätökset asiakkuuden edellytyksistä, asiakkaan mielipiteen ja näkemyksen palvelutarpeestaan sekä arvion omatyöntekijän tarpeesta. Palvelutarpeen arvioinnin perusteella henkilölle järjestetään hänen tarvitsemansa tuki ja palvelut. (SHL 36-38§.) Sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointia tai siihen perustuvia palveluita terveysosastossa ei nykyisissä rakenteissa tarjota, vaan palveluiden järjestäminen toteutuu sosiaalihuollon toimialalta, ja palveluista tehtävien päätösten tekeminen edellyttää työntekijältä virkasuhdetta. Palvelutarpeen arvioinnista vastaa sen tekemisen kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilö, mutta erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan kohdalla sen on oltava virkasuhteinen sosiaalityöntekijä. Lastensuojelutarpeen selvittämisestä palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä vastaa virkasuhteinen sosiaalityöntekijä. (SHL 36§.)

Terveydenhuollon sosiaalityössä tehtävällä arvioinnilla ja suunnittelulla tarkoitetaan arviointeja, joihin sosiaalityön interventiot perustuvat. Sosiaalinen arviointi tehdään asiakkaan, hoitotyön, lääkärin tai monialaisen työryhmän aloitteesta. Se on osa monialaista hoito- ja kuntoutusohjelmaa, ja sen tarkoituksena on selvittää potilaan sosiaalinen tilanne. Sosiaaliseen arviointiin ja suunnitteluun kuuluvat terveysosastossa a) alustava tilanne arviointi, b) sosiaalityöntekijän tekemä arviointi, c) sosiaalityöntekijän arvioi työ- ja toimintakyvystä sekä kuntoutuksen tarpeesta, d) sosiaalityöntekijän osallistuminen hoito-, palvelu- ja kuntoutussuunnitteluun, e) sosiaalityöntekijän lausunto ja f) muu sosiaalinen arviointi ja suunnittelu. Sisällöllisesti sosiaalisessa arvioinnissa selvitetään pitkälti palvelutarpeen arvioinnin kanssa yhteneväisiä asiakkaan elämäntilanteesta olevia arkeen ja toimintakykyyn vaikuttavia seikkoja, joita tulee ottaa huomioon kokonaisvaltaista kuntoutumista ja tukea suunnitellessa. Sosiaalisen tilanteen arviointi tehdään palvelutarpeen arvioinnin tapaan asiakkaan tilanteen edellyttämässä laajuudessa. (ks. Savolainen (toim.) 2017, 6–8.)

Hallintolaissa (434/2003, 2. luku), laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta (612/1999, 20§) ja mm. sosiaalihuoltolaissa (1301/2014, 6 §) säädetään ohjauksesta ja neuvonnasta. Niiden mukaan viranomaisella on velvollisuus tuottaa ja jakaa tietoa palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa, sekä ohjata asiakasta toimivaltaiseen viranomaiseen, mikäli palvelu ei kuulu viranomaisen toimi-

alaan. Näin ollen ensisijaisesti sen viranomaisen, joka palveluista vastaa, tulee tuottaa tietoa sekä tarjota ohjausta ja neuvontaa omista palveluistaan. Sosiaalihuollossa asia voi tulla vireille jo neuvontaa ja ohjausta antaessa, jos asiakkaan palvelutarve tulee tunnistetuksi. Sosiaalihuollon ohjaukseen ja neuvontaan voidaan katsoa liittyvän julkisen vallan käyttöä, vaikka neuvonnan ja ohjauksen vastaanottaminen ei automaattisesti käynnistä sosiaalihuollon asiakkuutta. Raja yleisluonteisen neuvonnan ja ohjauksen, asiakkaan yksilöllisiin oikeuksiin liittyvän neuvonnan ja ohjauksen sekä viranomaistyönä tehtävän palvelutarpeen arvioinnin välillä voikin käytännössä olla häilyvä. Neuvonnan ja ohjauksen yhteydessä työntekijä pyrkii tunnistamaan, mistä henkilön tilanteessa on kyse, millaista palvelua hän mahdollisesti hakee tai tarvitsee sekä antaa tietoa palveluista ja oikeuksista. Sen sijaan yksilölliseen tilanteeseen ei oteta kantaa. Jos työntekijä tarjoaa ratkaisuja ja ehdottaa soveltuvia palveluja, voidaan neuvonnan ja ohjauksen painopisteen katsoa siirtyneen palvelutarpeen arviointiin. On myös mahdollista, että ohjauksen ja neuvonnan antamiseksi työntekijän on tarpeen katsoa neuvoa ja ohjausta hakevan henkilötietoja ja tehdä merkintöjä, jolloin henkilö kirjautuu tietojärjestelmään. Jos asiaa ryhdytään käsittelemään, sosiaalihuollon asiakkuus alkaa jo neuvonnan ja ohjauksen yhteydessä. (SHL 34 §; Liukko & Nykänen 2019, 24.)

Asiakkaan tulee voida luottaa saamaansa ohjaukseen ja neuvontaan. Vaikka yleisellä neuvonnalla on mahdollisuus myös ehkäistä asiakkaan ohjautumista sosiaalihuollon asiakkuuteen tai raskaampiin palveluihin, sosiaalihuoltolain nojalla annettavaan neuvontaan ja ohjaukseen liittyvät julkisen vallan käytön piirteet korostuvat erityisesti tilanteissa, joissa asiakkaan saama ohjaus ja neuvonta liittyvät hänen oikeuksiensa toteutumiseen ja palvelun tai etuuden hakemiseen. Jos neuvontaa toteutetaan muiden, kuin palvelunjärjestäjän toimesta, tulee arvioitavaksi se, onko kyse neuvovan tahon oma-aloitteisesta toiminnasta, vai toimeksiantona tehtävästä neuvonnasta, jolloin kyse on hallintotehtävän siirtämisestä hallinnon ulkopuolelle. (Liukko & Nykänen 2019, 25.)

Pohdittaessa sitä, millä tavoin neuvonnassa ja ohjauksessa painottuvat yleinen neuvonta ja yksilökohtainen neuvonta, keskiöön nousee se, millä tavoin eri toimijoiden vastuut jakautuvat. Neuvonnan ja ohjauksen organisoiminen osaksi viranomaisprosessia mahdollistaa työntekijän antaman

yleisen neuvonnan ja ohjauksen lisäksi yksilökohtaisemman neuvonnan: asiakkaan tietojen käsittelyn, tilanteen kartoittamisen ja palvelutarpeen arvioinnin tekemisen sekä välttämättömien ja kiireellisten päätösten tekemisen. Ohjausta ja neuvontaa olisi tarkoituksenmukaista toteuttaa virkasuhteisen työn kautta, tai ainakin varmistaa neuvonnan ja ohjauksen välitön yhteys viranomaistyöhön. (Liukko & Nykänen 2019, 25.) Ohjauksen ja neuvonnan ollessa terveys- ja sosiaalityön yksi keskeisimmistä työtehtävistä, tulisi työtä arvioida myös siitä näkökulmasta, minkä verran siinä korostuvat yksilökohtaisen ohjauksen ja neuvonnan, palvelutarpeiden selvittämisen ja ylipäänsä julkisen vallan käytön piirteet.

Monialaisen yhteistyön kirjaamista määrittää työn luonne sekä toimipaikka. Kun sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö toteuttaa palvelua yhdessä yhteisessä toimipisteessä, asiakkaalle voidaan tehdä yhteinen palvelutarpeen arviointi, asiakassuunnitelma, kyseistä palvelua koskeva asiakaskertomus ja muita asiakirjoja. Nämä kirjataan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasrekistereihin. Tilanteessa, jossa palvelua toteutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyössä, asiakkaalle voidaan tehdä yhteinen palvelutarpeen arviointi, asiakassuunnitelma ja muita asiakirjoja, jotka kirjataan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasrekistereihin. Kun palvelua toteutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden toimijoiden kanssa, yhteistyössä saatu oleellinen tieto kirjataan oman organisaation järjestelmiin. Tämän lisäksi yhteistyön perusteella laadittu asianhoidon kannalta välttämätön asiakassuunnitelma voidaan tallettaa. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä 703/2023, 46§-48§)

Kokemuksia ja pohdintaa viranomaistehtävistä terveydenhuollon sosiaalityössä eri alueilla

Osassa hyvinvointialueita terveys- ja sosiaalityötä on organisoitu sosiaalihuollon toimialalle ja työsuhteita on muutettu toimista viroiksi, jolloin sosiaalihuoltolain mukaista palvelutarpeen arviointia ja siihen perustuvia päätöksiä on mahdollisuus tehdä. On tunnistettu, että viranomaisvastuu terveys- ja sosiaalityössä on vähentänyt päällekkäistä työtä ja asiakkaiden jatko-ohjautumista sosiaalihuoltoon sekä vahvistanut terveys- ja sosiaalityön roolia ja asiantunti-

juutta. (Keskikylä 2020, 14.) Esimerkiksi Päijät-Hämeessä on todettu, että sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin toteutuessa terveydenhuollossa asiakas saa tarvitsemansa avun sieltä, missä arviointi ja asiointi ensisijaisesti on tapahtunut, eikä asiasta tarvitse ohjata sosiaalihuoltoon, jossa palvelutarpeen arviointi tehdään erillisenä prosessina. Asiakkaan eteenpäin ohjaaminen pahimmillaan viivästyttää asiakkaan tarvitsemisen palveluiden käynnistymistä jopa useita viikkoja, heikentäen samalla asiakkaan tilannetta ja tuottaen tehottomuutta myös organisaation näkökulmasta (Keskikylä 2020, 9–11, 14.) Yhteistyö, roolien selkiyttäminen, yhteisen palvelutarpeen arvioinnin tekeminen ja eri palveluista tuotetun tiedon hyödyntäminen nähdään keskeisenä. Kokemuksen mukaan palvelutarpeen arvioinnin ja viranomais tehtävien tekeminen terveydenhuollon sosiaalityössä sujuvoittaa asiakkaan palveluprosessia esimerkiksi tilanteissa, joissa asiakas on kotiutuksessa ja tarvitaan taloudellisen tuen päätöksiä tai maksusitoumusta esimerkiksi lääkkeisiin tai ruokaan. Keskeisinä yhdyspintoina näyttäytyvät myös esimerkiksi palveluasumiseen siirtyminen, päihdekuntoutus sekä tarpeet tukihenkilölle, tukiperheelle ja perhetyölle. (mt., 10–11.)

Päijät-Hämeen terveyssosiaalityön selvitystä varten toteutettu kysely toi esiin, että esimerkiksi psykiatrisen erikoissairaanhoidon terveyssosiaalityössä sosiaalityöntekijöiden tehtävänkuvaan on kuulunut mm. palvelutarpeen arviointi, täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki, asumispalvelupäätökset, aktivointisuunnitelmat ja ohjaus kuntouttavaan työtoimintaan. Jos sosiaalihuollon asiakkuus on ollut terveyssosiaalityössä, työntekijällä on mahdollisuus toimia myös asiakkaan omatyöntekijänä. Viranomaisvastuu terveyssosiaalityössä on tuonut mukanaan hyötyjä, kuten päällekkäisen työn väheneminen, terveyssosiaalityön roolin vahvistuminen ja palvelun saaminen ensisijaisessa asiointipaikassa, mutta viranomaistyönä toteutettavalla terveyssosiaalityöllä on koettu olevan myös negatiivisia vaikutuksia. Työntekijät ovat kokeneet, terveyssosiaalityön luonne on muuttunut. Myös kahteen tietojärjestelmään kirjaaminen on koettu aikaa vieväksi ja osalla työntekijöistä työn määrä on lisääntynyt. (mt., 14.)

Helsingissä palvelutarpeen arviointia ja päätöksentekoa psykiatria – ja päihdepalveluiden terveyssosiaalityössä on toteutettu vuonna 2018 aloite- tussa kokeilussa, jossa osasto- ja vastaanottotyön lisäksi sosiaalityöntekijät aloittivat viranomaistyönä tehtävän työn. Muutosta edelsi tehtävärakenne-

uudistus, jossa toimet muutettiin viroiksi ja työntekijät koulutettiin sosiaali- huoltolain mukaiseen päätöksentekoon ja kirjaamiseen. Työskentelyä aikuis- sosiaalityön ja terveyssosiaalityön yhdyspinnalla kutsuttiin integroiduksi sosiaalityöksi, jossa asiakkaan tarve määritti, kummasta viitekehyksestä työskentely tapahtuu. Integroitu sosiaalityö aloitettiin asiakkaille, joilla ei ollut asiakkuutta aikuissosiaalityössä. Asiakkaalle kerrottiin palvelutarpeen arvioinnin ja palvelupäätösten mahdollisuudesta ja asiakas pystyi valitsemaan, käyttävätkö sosiaalihuollon palveluja vai terveyssosiaalityön palveluja, ja asiakkaiden, jotka olivat sairaalassa tai avohoidossa, oli mahdollista tulla terveyssosiaalityön asiakkaiksi. (Tiihonen ym. 2019, 217–218.)

Helsingin kokeilussa sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi ja päätökset kirjattiin sosiaalihuollon tietojärjestelmään, mutta tilanteen mukaan voitiin kirjata sekä sosiaalihuollon että terveydenhuollon järjestel- miin. Asiakkaalta pyydettiin lupa siirryttäessä toiseen tietojärjestelmään. Työskentely sisälsi psykiatria- ja päihdepalveluissa palvelutarpeen arviointia ja aikuissosiaalityön käyntejä sekä päätöksiä täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta, joita myönnettiin mm. lääkkeisiin, ruokaan, vaatteisiin, raivaussiivoukseen, vuokravelkaan ja terapiakuluihin. Lisäksi tehtiin kuntouttavan työtoiminnan, sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen päätöksiä. Asiakkaalla oli yksi sosiaalityön asiakasprosessi sosiaali- ja terveydenhuollossa, ja asiakas sai sosiaalityön palvelut ja tarvittavat päätökset siitä yksiköstä, joka parhaiten vastasi ensisijaiseen tuen tarpeeseen. Sekä asiakkaat että työntekijät kokivat mallin hyvänä: työntekijät kokivat saaneensa uusia työkaluja työhönsä ja asiakkaat olivat myönteisesti yllättyneitä. Terveys- sosiaalityön erityisasiantuntemuksen säilymistä ensisijaisena aikuissosiaali- työn asiantuntijuuteen nähden on kuitenkin pidetty oleellisenä. (Tiihonen ym. 2019, 217–218.)

Viranomaistyön tuomaa päätöksenteko-oikeutta ei ole Päijät-Hämeessä koettu ratkaisevana terveyssosiaalityön kehittymisen ja sujuvuuden kannalta. Huolena on ollut työn luonteen muuttuminen viranomaistyön myötä sekä resurssien riittävyys. (Keskikylä 2020, 11; myös Tiihonen ym. 2019, 218) Tiihonen ym. (2019, 218–219) nostavat esiin resursoinnin lisäksi myös moniammatillisen työskentelyn merkityksen nopeatempoisessa työskentelyssä. Nähdään tärkeänä, että terveydenhuollon sosiaalityön helppo tavoitettavuus säilyy, jotta esimerkiksi nopeisiin kotiutustilanteisiin

on mahdollisuus vastata. Lisäksi nähdään tarpeellisena pohtia, mihin terveyssosiaalityöhön päätöksenteko soveltuu ja minkä verran asiakkaiden sosiaalipalveluiden tarpeet korostuvat. Lisäksi tulee kiinnittää huomiota mahdollisiin sosiaalityöntekijän kaksoisrooliin liittyviin riskeihin asiakkaan toipumisen, hoidon ja kuntoutuksen tukijana ja toisaalta päätöksentekijänä. Myös kahteen järjestelmään kirjaamiseen liittyvät kysymykset tulee ottaa huomioon.

Pirkanmaan hyvinvointialueen toteuttama selvitys sosiaalityöstä ja sosiaali-ohjauksesta nostaa esille niin ikään näkökulmia sosiaalihuollon viranomais-tehtävien mahdollistamiseen terveydenhuollossa. Pirkanmaan terveys-sosiaalityöntekijöiden mukaan työssä voitaisiin tietyin edellytyksin toteuttaa asiakkaan suostumuksella sosiaalihuoltoa, esim. palvelutarpeen arviointia, päätöksiä asiakkuudesta, toimeentulotukipäätöksiä (esim. ruoka, Kelataksin omavastuuosuus, raivaussiiivoukset ja lääkkeet). Päätöksiä voitaisiin toteuttaa siellä, missä asiakkaan tai asiakasperheen tilanteesta on eniten tietoa. Sosiaalihuoltoa toteuttavan viranomaisena tehtävän terveyssosiaalityön etuna olisi myös mm. Kelan sähköisen tietojärjestelmän käyttö sekä pääsy sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmään. (Pekkarinen & Kuusela 2024, 109)

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella Pohteella terveyssosiaalityön muutosta on toteutettu kesäkuusta 2022 alkaen, jolloin Pohteen aluehallitus linjasi terveyssosiaalityön uudelleenorganisointia, ja jonka mukaisesti terveyssosiaalityö organisoituu osaksi sosiaalihuollon toimialueita, ja jossa toteutuu sosiaalityön ammatillinen johtaminen. Muutoksen tavoitteena oli mm. koota ja yhteensovittaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita siten, että organisaatiorajojen sijaan asiakkaan palvelukokonaisuutta määrittävät asiakkaan tarpeet. Tavoitteena oli myös vahvistaa ammattilaisten rinnakkaista työtä sekä vastata sujuvammin ja kokonaisvaltaisemmin palvelutarpeisiin mahdollistamalla katkeamattomat palveluketjut ja oikea-aikainen tuki asiakkaan tarpeiden mukaisesti. (Henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2024; Pohde.fi)

Pohteella toteutetun muutoksen aikana (2022–2024) terveyssosiaalityön toimet somatiikalta lakkautettiin ja vastaava määrä virkoja perustettiin sosiaalihuollon toimialueille siten, että sosiaalityöntekijät työskentelevät nyt Perhe- ja sosiaalipalvelut ja OYS-psykiatria-toimialueella, ikäihmisten palve-

luissa sekä OYS Konstissa vammaispalveluiden toimialueella. Somatiikalla työskennelleet terveyssosiaalityöntekijät työskentelevät fyysisesti sosiaali-huollon toimipisteissä, mutta jalkautuvat tarvittaessa sairaalaan. Psykiatrian ja Oys Konstin sosiaalityöntekijät työskentelevät sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa: Psykiatrian palveluihin on koottu uusi psykiatrian sosiaalityön tiimi, jossa työskennellään fyysisesti psykiatrian toimipisteissä, myös OYS Konstin terveyssosiaalityö työskentelee omassa toimipisteessään. Kaikki sosiaalityöntekijät tekevät virkatehtäviä. Sosiaalityöntekijät työskentelevät osana psykiatrian moniammatillista tiimiä, ja osallistuvat asiakkaan tutkimus-, arviointi- ja kuntoutustyöhön yhdessä terveydenhuollon kanssa. Työssä painottuu sosiaalityön ja psykiatrian asiantuntijuus, psykososiaalinen tuki, arviointityö ja yhteistyö verkoston kanssa. Uudelleenorganisointi psykiatrialla mahdollistaa niin omatyöntekijän toimimisen, kuin työpariuden muodostamisen muiden sosiaalihuollon palveluiden työntekijöiden kanssa. Sosiaalityöntekijän on mahdollista toteuttaa palvelutarpeen arviointia, tehdä päätöksiä palveluista sekä sovittaa yhteen asiakkaan tarvitsemia sosiaali- ja terveydenhuollon tukea ja palveluita. Dokumentointi tapahtuu sekä sosiaali- että terveydenhuollon järjestelmiin asiakkaan luvalla. (Henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2024, julkaisematon; Pohde.fi)

Pohteella on katsottu, että palveluiden yhteensovittamisella vähennetään päällekkäistä työtä ja luodaan jatkuvuutta. Näin toimimalla on mahdollisuus vaikuttaa kustannuksiin, tarvittaviin resursseihin sekä palvelun laatuun ja asiakastyytyväisyyteen. Resurssien käyttäminen vaikuttavammin edellyttää esimerkiksi asianmukaista hoito- ja asiakassuunnitelmien hyödyntämistä yli organisaatiorajojen sekä paljon tai monialaisia palveluita tarvitsevien varhaista tunnistamista sekä heidän tarpeisiinsa vastaamista yhteistyössä yli sektori- ja professorirajojen. Pohteen mukaan muutoksella turvataan sitä, että asiakkaat saavat lakisääteiset sosiaalityön palvelut oikeaan aikaan, jolloin myös sosiaalihuollon palveluja tarvitsevan asiakkaan oikeusturva toteutuu. (henkilökohtainen tiedonanto 11.6.2024; ks. myös Pohde.fi)

Pohteen terveyssosiaalityön uudistuksesta on usein julkisuudessa puhuttu uudelleenorganisoinnin sijaan terveyssosiaalityö lakkauttamisena tai alasajona. Uudelleenorganisoinnin on pelätty kuormittavan sairaalassa terveydenhuollon henkilöstöä ja hankaloittavan asiakkaan ohjautumista oikeisiin sosiaalipalveluihin, kun sairaalassa ei ole saatavilla asiantuntevaa ohjausta.

Lisäksi esimerkiksi dokumentointiin liittyvät käytännöt on koettu ainakin osittain haastaviksi, kun asiakkaalta pyydetään kirjallinen lupa terveydenhuollon kirjausten lukemiseen ja potilaan prosessiin osallistumiseen. Pohteen mukaan käytäntöjen hioutuminen vaatii dokumentoinnin osalta paitsi lainsäädännön tarkentumista, myös aikaa ja tahtotilaa. Uudistuksen odotetaan parantavan palveluiden saamista ja vähentävän ihmisten luukuttamista, kun asiakkaita ei tarvitse ohjata erilliseen palvelutarpeen arviointiin sosiaalihuollon palveluihin. On myös huomattu, että sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyön mahdollisuudet ja yhteistyötä ohjaava lainsäädäntö tunnetaan vielä paikoin huonosti. (ks. esim. Kaleva 2.10.2023, 25.6.2024; pohde.fi). Lapin terveysosastoja koskevan selvityksen aikana useat tahot ovat ilmaisseet selvityksentekijöille huolensa siitä, että Pohteen toteuttamassa muutosta oltaisiin toteuttamassa myös Lapin hyvinvointialueella. Nämä huolenilmaisut ovat liittyneet näkemyksiin muutoksen aiheuttamista ei-toivotuista vaikutuksista, jotka näkyvät erityisesti sairaalassa.

Viranomaistehtävien kokemuksia sekä niiden hahmottelua Lapin hyvinvointialueella terveysosastojen toimintakuvana

Lounaisella palvelualueella Sauvosaaren sairaalassa työskentelee virkasuhteinen sosiaaliohjaaja, jonka työpiste on kokonaisuudessaan sairaala. Sosiaaliohjaajan työ on sijoittunut organisaatiossa sosiaalipalveluiden toimialalle, Ikäntyneiden palveluiden vastuualueelle asiakas- ja palveluohjausyksikköön. Sosiaaliohjaajan asiakkaita ovat Sauvosaaren sairaalassa olevat potilaat, joilla on sosiaalihuollon tuen tarpeita. Sosiaaliohjaajan työnkuvaan sisältyy mm. kotiutumisen suunnittelua, palvelutarpeen arviointia sekä delegointisäännön mukaiset viranomaispäätökset, joihin kuuluvat esimerkiksi kotihoidon päätökset, tukipalveluiden päätökset ja palveluasumisen päätökset. Työn organisoinnissa sosiaalihuoltoon sosiaalityön ammatillinen johtaminen sekä kollegiaalinen ja konsultatiivinen tuki tulee asiakas – ja palveluohjauksen tiimistä. Sosiaaliohjaaja tekee yhteistyötä muiden sosiaalihuollon palveluiden kanssa esimerkiksi tilanteissa, joissa asiakas on erityistä tukea tarvitseva, asiakkaalla on sosiaalihuollon asiakkuus muuhun palveluun sekä tilanteissa, joissa sosiaaliohjaaja arvioi asiakkaan hyötyvän sosiaalityöntekijän tekemästä

työstä. Asiakkaan palveluketjun sujuvuuden kannalta työn organisointi ja yhteistyö ovat näyttäytyneet toimivina, ja sosiaaliohjaajan asiantuntijuutta ja roolia sairaalan moniammatillisessa työtiimissä on hyödynnetty paljon. Asiakas- ja palveluohjausyksikön ja sosiaaliohjaajan työtä hyödynnetään usein myös suoraan Länsi-Pohjan keskussairaalan osastoilta esimerkiksi kotiutumis- ja jatkohoitotilanteissa. (Henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2024)

Rovaniemellä jalkautuva sosiaalityöntekijä työskentelee virkasuhteisena sosiaalityöntekijänä työikäisten palveluissa. Jalkautuvan sosiaalityöntekijän työnkuvaan sisältyy säännöllinen jalkautuminen Rovaniemellä sijaitseville terveysasemille. Työhön ei sisälly asiakastyötä, vaan keskeisenä tehtävänä on olla terveydenhuollon toimijoiden tavoitettavissa mahdollisissa konsultaatio-kysymyksissä. Mikäli esimerkiksi lääkäri tunnistaa mahdollisia sosiaalisen tuen tarpeita vastaanotolla olevalla potilaallaan, hänen on mahdollista konsultoida sosiaalityöntekijää, joka puolestaan voi ohjata ja neuvoa etenemään tilanteessa, kuten ottamaan yhteyttä sosiaalihuoltoon. (Henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2024)

Lapissa terveysosastojen sosiaalityöntekijät suhtautuvat terveydenhuollossa tehtävään viranomaistyöhön paikoin varauksella. Työpajoissa työntekijöiltä kysyttiin, mitä olisivat ne viranomaispäätökset, joiden tekemisestä heidän asiakkaansa hyötyisivät, mikäli terveysosastojen sosiaalityöntekijöillä olisi viranhaltijapäätösoikeudet. Osa toi esiin, ettei viranomaispäätösten tekeminen terveydenhuollossa olisi mahdollista tai järkevää työn luonteen poiketessa sosiaalihuollossa tehtävästä sosiaalityöstä. Myös kahteen tietojärjestelmään kirjaaminen koettiin haastavana, mikäli työskenneltäisiin terveydenhuollon kontekstissa, mutta osana sosiaalihuollon palvelua, jolloin asiakkaan terveydenhuollon tiedot haettaisiin terveydenhuollon järjestelmästä, mutta mahdollinen sosiaalihuollon työskentely kirjattaisiin sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmään.

Mahdollinen kaksoisrooli koettiin haastavana. Kaksoisroolilla tarkoitettiin tilannetta, joissa sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisen vuorovaikutussuhteen koettiin hankaloituvan päätöksentekoon oikeuden myötä. Näitä tilanteita tuotiin esiin esimerkiksi riippuvuuspalveluissa, joissa koettiin, että päihdepalveluihin tulevan asiakkaan tulee voida rakentaa luottamusta sekä kiinnittyä työskentelyyn ilman mahdollisuutta saada taloudellista tukea. Mahdolliset taloudellisen tuen päätökset rikkoisivat työntekijöiden mukaan

kuntoutusprosessia, sillä pahimmillaan taloudellisen tuen myöntäminen ylläpitäisi riippuvuutta ja asettaisi myös asiakkaan tilanteeseen, jossa työntekijällä olisi valta-asema ja asiakkaalla motivaatio epärehellisyyteen.

Aikuisten mielenterveyspalveluissa nostettiin paikoin esille, että luottamus-suhdetta asiakkaaseen rakennetaan usein asiakkaan oikeuksien puolustamisen kautta, esimerkiksi asiakkaan kanssa on mahdollista yhdessä valittaa sosiaalihuollossa tehdystä päätöksistä. Tämän näkökulman mukaan asiakkaan asiaa ei voitaisi ratkaista terveyssosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisessä työskentelysuhteesta, sillä sosiaalityöntekijä olisi roolissa, jossa joutuisi itse esimerkiksi hylkäämään asiakkaan hakemuksen. Terveys sosiaalityössä onkin tunnistettu, että potilaan etuuksien ja palveluiden hakemisessa tukemisen lisäksi tehtäviin kuuluu asiakkaan tukeminen muutoksenhakuprosessissa silloin, kun haettua etuutta tai palvelua ei ole myönnetty. (esim. Ahonen 2020, 15) Vaikka asiakkaan oikeuksien toteutumisesta huolehtiminen ja niiden puolustaminen sinänsä on tarpeellista ja eettistä, tulisi sosiaalihuollon ja terveys sosiaalityön paremminkin pyrkiä aktiivisesti hakemaan yhteisiä toimintamalleja ja yhteistä suunnitelmaa asiakkaan tilanteen eteenpäin viemiseksi.

Osa somaattisen erikoissairaanhoidon sosiaalityöntekijöistä toi esiin, että viranomaismvastuu ja päätöksenteko-oikeudet näyttäytyvät heille työturvallisuuskysymyksenä, sillä pelkona oli, että päätöksenteko-oikeuden myötä sairaalaan olisi mahdollista tulla myös muiden sosiaalihuollon asiakkaiden ”hakemaan päätöksiä” esimerkiksi taloudellisesta tuesta. Useampi työntekijä nosti esille, että isoimpana huolena on kuitenkin työn luonteen muuttuminen vuorovaikutustyöstä päätöksentekotyöksi. Työpajoissa ja yleisestä keskusteluilmapiiristä välittyi kuva, jossa suhdeperustaista, vuorovaikutukseen perustuvaa työtä ei tunnisteta sosiaalihuollon keskiöön, vaan viranomaistyötä kuvataan usein kylmäksi ja byrokraattiseksi. On tarpeen huomioda, että esimerkiksi palvelutarpeen arviointi ja siihen perustuva päätöksenteko kuitenkin perustuu yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen asiakkaan kanssa.

Vaikka päätöksenteko ja viranomaistyö terveydenhuollon sosiaalityössä koettiin paikoin ongelmalliseksi työn luonteen kannalta, osa työntekijöistä toi esille, että palvelutarpeen arviointia ja päätöksiä voitaisiin työssä hyvin tehdä, sillä päällekkäisen työn väheneminen ja sujuvoittaminen sekä asiakkaan

saaman tuen viivytyksettömyys nähtiin tärkeänä. Esiin nostettiin palvelutarpeen arvioinnin tekemisen lisäksi terveys sosiaalityössä keskeisen sosiaalisen tilanteen kartoituksen hyödyntämisen palvelutarpeen arvioinnissa, mikäli asiakas ohjautuu sosiaalipalveluihin. Riskinä terveydenhuollossa tehtävälle palvelutarpeen arvioinnille nähtiin viranomaispäätöksiä koskevan pohdinnan tapaan erityisesti työn luonteen muuttuminen, sosiaalityön kapeutuminen ja resurssien riittäminen lisääntyvän kirjaamisen, päätösten ja kahden asiakas-tietojärjestelmän käyttämisen vuoksi.

Somaattisen erikoissairaanhoidon sosiaalityöntekijät toivat esiin, että mikäli viranomaistehtäviä ja päätöksiä alettaisiin työssä tehdä, ne voisivat olla esimerkiksi maksusitoumuksia lääkkeisiin ja kotimatkoihin tai lapsiperheiden kotipalvelupäätöksiä. Riippuvuuspalveluissa palvelupäätökset voisivat olla aiemman käytännön tapaan sosiaalihuoltolain mukaiset laitospalvelupäätökset. Psykiatrian palveluissa mahdollisiksi päätöksiksi nostettiin mm. sosiaalisen kuntoutuksen päätökset, tukihenkilöpäätökset, harkinnanvarainen toimeentulotuki, omaishoidontuki, kotipalvelu, asumispalvelut, maksusitoumus ruokaan, vaatteisiin ja kotimatkoihin, kuljetuspalvelut, muuttopalvelu ja raivaussiivous, eläinten hoidon maksusitoumukset sekä psykoterapian maksusitoumukset.

Lisääntyvä vastuu tulisi terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta huomioda esimerkiksi palkkauksessa. Kaikissa palveluissa korostettiin, että päätöksiä tulisi voida tehdä vain omille asiakkaille. Terveys sosiaalityöntekijät nostivat esille, että mikäli päätösoikeus erilaisiin palveluihin tai maksusitoumuksiin tulisi osaksi työnkuvaa, pitäisi myöntämisen perusteena olla asiakkuuden ensisijaisuus terveydenhuollossa. Tällöin välttyttäisiin myös päällekkäiseltä työltä, mikäli etuuksien hakijalla olisi jo asiakkuus sosiaalihuollossa. Työpajoissa nousi esille myös Kelan päätösten joustava käsittely sairaalan kontekstissa. Näitä päätöksiä olivat mm. vammaistuet, hoitotuet ja kuntoutustuki.

Terveys sosiaalityö ideaalitalanteessa sosiaalityöntekijöiden kuvaamana

Terveys sosiaalityöntekijöiltä kysyttiin työpajassa, kuinka terveys sosiaalityön nähtäisiin parhaiten toteutuvan hyvinvointialueella työntekijöiden itsensä näkökulmasta.

Psykiatrian palveluiden sosiaalityöntekijät toivat esiin, että tehtävänjakoa tulisi toteuttaa siten, että työtä hoitaisivat niin sosiaalityöntekijät, kuin sosiaaliohjaajatkin. Työntekijöiden mukaan sosiaalityöntekijäresurssia ei kuitenkaan voida korvata sosiaaliohjauksella, vaan erityisesti aikuispsykiatrian palveluissa sosiaalihuollon ammattilaisten lisäresurssi ja sosiaaliohjaus nähdään tarpeellisenä. Palvelussuhde (virka/toimi) jakaa mielipidettä ja aiheuttaa myös huolta siitä, mitä virassa toimiminen toisi mukanaan. Mikäli työtä tehtäisiin virkasuhteisena, tulisi viranomaisvastuun heijastua palkkaan. Työntekijöistä suurin osa kannattaa palvelussuhteen säilymistä työsuhteisena. Psykiatrian palveluiden sosiaalityöntekijöiden mukaan sosiaalityön asiantuntijuuden tulisi näkyä perusterveydenhuollossa sosiaaliohjaajan lisäresurssina: terveyskeskuksissa tulisi työskennellä sosiaaliohjaajia, kun taas sosiaalityöntekijät työskentelisivät nykyiseen tapaan sairaalassa ja sairaalan poliklinikalla osana terveydenhuollon moniammatillista tiimiä.

Riippuvuuspalveluissa riippuvuuksien poliklinikalla hallinnollisen organisoitumisen koetaan olevan parhaillaan ihanteellisessä tilanteessa, jossa ylilääkäri vastaa lääketieteestä, vastaava sairaanhoitaja hoitotyöstä ja johtava sosiaalityöntekijä kokonaisuudesta, johon sisältyy poliklinikan palvelutehtävän mukainen toiminta henkilöstö- ja talousvastuineen. Toiminnan koetaan olevan sosiaalityöntekijävetoisesti tehokasta ja asiakaslähtöistä, kun toiminta organisoituu perusterveydenhuoltoon, eikä lähete- ja jonokäytäntöjä ole. Moniammatillinen työskentely toteutuu ihanteellisesti henkilökuntarakenteen (sosiaalityöntekijä, sairaanhoitaja, lääkäri) myötä. Riippuvuuksien poliklinikalla katsotaan, että ideaalitalanteessa sosiaalihuoltolain mukaiset viranomaispäätökset laitoskuntoutukseen tulisi toteutua yksiköstä, jotta laitoskuntoutuksella olisi mahdollisuus tukea avopäihdekuntoutusta oikea-aikaisesti ja joustavasti. Sosiaalihuoltolain mukaisten päätösten tekeminen tulisi riippuvuuksien palveluissa keskittää aiemman käytännön mukaisesti johtavalle sosiaalityöntekijälle, jolloin sosiaalityöntekijöiden olisi

mahdollisuus keskittyä terapeuttiseen työskentelyyn asiakkaan kanssa.

Somaattisessa erikoissairaanhoidossa koetaan terveys sosiaalityön olevan pitkäjänteisen kehittämistyön tulos, jossa sosiaalityön asiantuntijuus on vahvasti integroitu terveydenhuollon hoitopolkuihin. Terveys sosiaalityö nähdään tärkeänä osana erikoissairaanhoidon moniammatillista työtä. Tämän säilyttämiseksi somatiikalla nähdään, että terveys sosiaalityön tulisi jatkossakin olla fyysisesti ja hallinnollisesti terveydenhuollon alaisuudessa. Käsitys on, että ilman vahvaa sidettä ennaltaehkäisevä työ jää tekemättä, ja tällä nähdään olevan merkittäviä kustannusvaikutuksia. Ideaalitalanteessa terveys sosiaalityön asiantuntijuutta voitaisiin hyödyntää myös perusterveydenhuollossa ja sosiaalipalveluissa, joissa sosiaalisen tilanteen kartoitukset huomioitaisiin sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnissa. Palkkauksessa tulisi työntekijöiden näkemyksen mukaan huomioida työn vaativuus, erityisosaaminen ja päivystyksellinen (akuutit tilanteet) luonne.

6. Yhteenveto

Selvityksessä on keskitytty arvioimaan neljää keskeistä kysymystä: Missä määrin ja millä reunaehdoilla terveys sosiaalityöntekijät voisivat tehdä sosiaalihuoltolain mukaisia viranomaispäätöksiä, millaisia ovat koulutus- ja osaamisvaatimukset terveys sosiaalityössä ja mikä olisi sosiaalityöntekijöiden ja mahdollisten sosiaaliohjaajien välinen tehtävänjako, voisiko terveys sosiaalityön asiantuntijuudelle olla tarvetta myös muualla terveystalouksissa sekä mikä olisi terveys sosiaalityön hallinnollinen sijoittuminen hyvinvointialueella. Selvityksen tehtävänannon mukaisten keskeisten kysymysten arvioimiseksi oli tarpeen luoda tilannekuva tämänhetkisestä sijoittumisesta organisaatioon sekä terveys sosiaalityön keskeisistä tehtävistä eri palveluissa. Seuraavissa kappaleissa kootaan yhteen johtopäätöksiä ja ratkaisuvaihtoehtoja selvityksen keskeisiin kysymyksiin sekä tuodaan esiin seikkoja, joita on mahdollisesti tarpeen huomioida terveydenhuollon sosiaalityön kokonaisuudessa ja sitä koskevista ratkaisuista keskustellessa.

Terveysthuollon sosiaalityön organisoituminen ja ammatillinen johtaminen

Selvityksessä tarkasteltiin eri hyvinvointialueiden käytäntöjä terveys- ja sosiaalityön organisatorisesta sijoittumisesta ja sitä, mitkä reunaehdot määrittävät sosiaali- ja terveyshuollon mukaisten viranomaispäätösten tekemistä. Terveys- ja sosiaalityön organisoituu Lapin hyvinvointialueella terveyshuollon toimialalle, ja tällä hetkellä työtä ohjaavat terveyshuoltoa koskevat säännökset, toimintakäytännöt, ohjeet ja tietojärjestelmät. Tämänhetkinen organisoituminen ja järjestämistapa eivät syntyneen käsityksen mukaan tue koordinoitua ammatillista johtamista tai sosiaali- ja terveyshuollon mukaisen viranomaistyön tekemistä.

Hallituksen esityksessä (241/2020, 7.2 Sosiaali- ja terveyshuollon järjestäminen) todetaan hyvinvointialueiden laajan järjestämisvastuun mahdollistavan asiakkaille riittävät ja laadukkaat sekä oikea-aikaiset palvelut. Kun vastuu on yhdellä vastuutaholla (hyvinvointialueella), laaja integraatio turvaa toisaalta mahdollisuuden kantaa vastuuta palvelukokonaisuudesta, se myös poistaa kannusteen asiakkaiden siirtämiselle vastuutaholta toiselle. Yhteentoimivat palvelut edellyttävät esityksen mukaan myös asiakastason palveluintegraatiota, jonka lähtökohtana on parantaa sosiaali- ja terveyspalvelujen saumatonta yhteentoimimista. Tarkoituksena on, että asiakas saa palvelunsa oikea-aikaisesti, ja palvelutarpeisiin voidaan vastata mahdollisimman vaikuttavasti, laadukkaasti ja kustannustehokkaasti. Asiakastason palveluintegraatio koskisi sekä sosiaali- ja terveyshuollon ja terveyshuollon horisontaalista integraatiota että perustason ja erikoistason, kuten perusterveyshuollon ja erikoissairaanhoidon vertikaalista integraatiota. Lisäksi hallituksen esityksessä todetaan, että palvelujen kokoaminen laajasti samaan vastuu-organisaatioon, saman johdon ja yhteisen budjetoinnin alle ohjaa siihen, että palvelukokonaisuuden kaikkia osia kehitetään tasapuolisesti sekä toiminnallisesti että resursoinnin osalta. Myös käytössä olevien voimavarojen vaikuttava ja kustannustehokas hyödyntäminen sekä ammattitaitoisen henkilöstön saatavuus paranee. (HE 241/2020, 7.2)

Ammatillisesti johdetun, viranomaistyötä sisältävän terveys- ja sosiaalityön rakentuminen hyvinvointialueelle on siis mahdollista monin tavoin, ja hyvinvointialue voi hallintosäännössään määrittää miten se toteuttaa sosiaali- ja terveyshuoltoa (Henkilökohtainen tiedonanto 15.8.2024; HE 241/2020 7.2). Riippumatta

organisoitumisen tavasta, sosiaali- ja terveyshuollon toteuttaminen terveyshuollossa tarkoittaisi uutta jäsentelyä muun muassa työntekijöiden palvelussuhteisiin, delegointisääntöön ja johtamiseen (talous, resurssit, vaikuttavuus), jotta asiakkaiden saama sosiaali- ja terveyshuollon palvelu on yhdenmukaista, tasavertaista ja asiakasturvallista riippumatta siitä, mikä toimiala terveys- ja sosiaalityötä ja palveluita järjestää. Käytännössä tämä tarkoittaisi mm. sen pohtimista, mitä potilaan/asiakkaan palvelutarpeen arvioinnin ja palvelun tarpeiden toteuttamisen jälkeen tapahtuu; mihin sosiaali- ja terveyshuollon asiakkuus, palveluiden järjestämisen kustannukset ja esimerkiksi vaikutusten seurantavastuu muodostuvat, ja voiko terveyspalveluissa työskentelevä sosiaalityöntekijä myöntää palveluita, joiden järjestämisvastuu ja resurssi on käytännössä sosiaalipalveluissa. Muita huomioitavia asioita ovat sosiaalityön ammatillinen johtaminen, palvelutarpeen arvioinnin osaaminen ja päätöksenteko-osaaminen, pätevyysvaatimukset, pääsy asiakastietojärjestelmiin sekä yhdenmukaiset palveluprosessit ja -kriteerit.

Tällä hetkellä terveyshuollon sosiaalityön organisoituminen terveyspalveluihin haastaa sosiaalityön ammatillisen johtamisen toteutumista lähiesihenkilöiden ollessa suurelta osin terveyshuollon ammattilaisia. Ammatillisella johtamisella tarkoitetaan ammattihenkilön asiantuntijuuden ja osaamisen vahvistamista, työn sisältöihin liittyvien käytäntöjen kehittämistä sekä työarjen ja työprosessien sisällön ohjausta. Ammatillisella johtamisella varmistetaan sosiaalityön laatua, asiakasturvallisuutta sekä varmistetaan sosiaalityön asiantuntijuutta ja roolia moniammatillisissa työyhteisöissä. Sosiaali- ja terveyshuollon ammatillisesta johtamisesta sekä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen sosiaalisen tuen ja palvelujen tarpeeseen vastaavasta sosiaalityön asiakas- ja asiantuntijatyöstä sekä sen vaikutusten seurannasta ja arvioinnista tulee vastata sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaava, laillistettu sosiaalityöntekijä (Laki sosiaali- ja terveyshuollon ammattihenkilöistä 78; 98 817/2015). Sen sijaan hallinnollisissa johtotehtävissä voi toimia myös henkilö, jolla on soveltuva tutkinto, alan tuntemus sekä riittävä johtamistaito.

Organisoitumisen tapa ei määritä terveyshuollon sosiaalityön ja mahdollisen sosiaali- ja terveyshuollon fyysistä sijoittumista sosiaali- ja terveyshuollon toimintayksikköön: Vaikka terveys- ja sosiaalityö organisoituisi sosiaali- ja terveyshuollon toimialalle, on sosiaalityöntekijöiden ja mahdollisten sosiaali- ja terveyshuollon toimipaikkojen työsken- tely sairaaloissa ja muissa terveyshuollon toimipaikoissa edelleen

mahdollista. Tämä järjestely mahdollistaisi sosiaalityön asiantuntijuuden säilymisen terveydenhuollossa osana moniammatillisia tiimejä. Kumbasakin tapauksessa hallinnollinen uudelleen organisointi tulisi toteuttaa yhdessä työntekijöiden kanssa. Uudelleenorganisoinnissa tulee palvelusuhteen lisäksi tehdä virkapaikan määrittely, joka terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiden osalta voi olla terveydenhuollon toimipiste, kuten sairaala.

Terveyssosiaalityön ammatillisen johtamisen vaihtelevuuden lisäksi Lapissa terveydenhuollon sosiaalityössä ammattilaiset ovat hajautuneet eri yksiköihin. Rovaniemellä riippuvuuspalveluissa ja psykiatrian poliklinikalla työtä johdetaan sisällöllisesti, hallinnollisesti ja koordinoitusti ammatillisen johtamisen periaatteiden mukaisesti, saman esihenkilön alaisuudessa. Ammatillinen johtaminen toteutuu myös Länsi-Pohjan keskussairaalassa, jossa terveydenhuollon sosiaalityön yksikön esihenkilönä toimii sosiaalityöntekijä. Näiden yksiköiden osalta voisi olla hyödyllistä varmistaa yhteys sosiaalipalveluihin, mikäli jatkossakin organisoidutaan terveydenhuollon toimialalle. Toimivalla yhteistyöllä voitaisiin edistää sosiaalipalveluiden ja terveydenhuollon sosiaalityön yhteistyö, yhdenmukainen strateginen ja operatiivinen toiminta sosiaali ja terveydenhuollon yhdyspinnalla ja yhteisissä palveluissa.

Ammatillista johtamista voitaisiin myös varmistaa kokoamalla terveydenhuollon sosiaalityön asiantuntijuus terveyssosiaalityön yksikköön, jota johtaisi sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaava, laillistettu sosiaalityöntekijä. Osassa hyvinvointialueita terveyssosiaalityön tiimejä on koottu esimerkiksi aikuissosiaalityön palveluihin, omaksi kokonaisuudekseen. Tarpeen mukaan yksikössä voi olla yksi tai useampia tiimejä, ja terveydenhuollon sosiaalityöntekijät liittyvät tiimiin esimerkiksi palvelutehtävän mukaan. Tällä voitaisiin mahdollistaa myös palveluiden (terveydenhuollon ja sosiaalihuollon) välinen yhteistyö. Terveydenhuollon tiimirakenne voisi myös osaltaan varmistaa terveydenhuollon kontekstissa toteutettavan sosiaalityön yhdenmukaiset toimintatavat ja työntekijöiden kollegiaalinen tuki. Ammatillista johtamista, kuten organsioitumista ja tehtävärakennetta jäsentäessä tulee ottaa huomioon terveyssosiaalityön eriytyneet palvelutehtävät riippuvuuspalveluissa, mielenterveyspalveluissa ja somatiikalla. Ammatilliseen johtamiseen liittyvät kehittämistarpeet liittyvät muodostuneen käsityksen mukaan kaikkiin palveluihin, mutta erityisesti mielenterveyspal-

veluihin ja somatiikalle, jossa työntekijät toimivat kaikkein hajautuneimmin eri yksiköissä ja esihenkilöiden johtamina (ks. kuva 3).

Työnjako ja tehtävät terveyssosiaalityössä

Terveydenhuollon sosiaalityössä näyttäisi olevan paikka myös sosiaaliohjaajan työnkuvalle ja työtehtäville. Selvityksen mukaan, palvelutehtävästä riippuen terveyssosiaalityö sisältää paljon asiakkaan ohjausta ja neuvontaa, joka on keskeisintä sosiaaliohjaajan osaamis- ja tehtäväkenttää. Olennaista on, että tehtäväkuvaa määritettäessä tarkastellaan eri yksiköiden ja palvelutehtävien (somatiikka, mielenterveyspalvelut, riippuvuuspalvelut) työnkuvia ja asiakaskuntaa sekä niissä tarvittavaa osaamista.

Monimutkaisissa, kompleksisissa asiakastilanteissa sekä erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden kohdalla sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden merkitys korostuu. Sosiaalityöntekijän asiantuntemusta tarvitaan sellaisissa yksiköissä ja asiakastilanteissa, joissa yksittäisillä interventioilla ei voida vaikutta pitkäaikaisiin ja vaikeisiin ongelmiin, vaan tarvitaan pitkäjänteistä sosiaalityötä, jossa luodaan, palautetaan ja ylläpidetään ihmisen omaehtoisen selviytymisen, hyvän elämänlaadun ja elämänhallinnan edellytyksiä. Sosiaalityöllä varmistetaan myös kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien asiakkaiden pärjäämistä, pyritään ehkäisemään syrjäytymistä, tukemaan myönteisiä elämänvalintoja sekä osallisuutta. Sosiaalityön näkökulma on yhteisöllinen, yhteiskunnallinen ja rakenteellinen. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024, 66–67)

Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014, 16§) sosiaaliohjauksella tarkoitetaan yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Sosiaaliohjaajan työkenttää olisivat tilanteet, joissa asiakkaita avustetaan palveluihin hakeutumisessa ja arkielämän sujumisessa sekä tuetaan ja motivoidaan itsenäiseen suoriutumiseen. Sosiaaliohjauksessa oleellista on tunnistaa asiakkaan elämäntilanne, voimavarat sekä toimintamahdollisuudet sekä niiden tavoitteellinen tukeminen. Sosiaaliohjaus kytkeytyy yksilöiden, perheiden, ryhmien ja yhteisöjen kanssa tehtävään vuorovaikutustyöhön. (Ks. Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 16§; Sosiaalihuoltolain soveltamisopas

2024, 68) Tilanteissa, joissa työ painottuu ohjaukseen ja neuvontaan, asiakkaan psykososiaaliseen tukeen sekä esimerkiksi palvelu- ja etuusjärjestelmän tuntemiseen, työtä voisi menestyksekkäästi hoitaa myös sosiaaliohjaaja.

Tehtävärakennetta ja työnkuvia on tarpeen työstää yhdessä työntekijöiden ja työryhmän kanssa. Oleellista on varmistaa, että mahdollisten terveydenhuollon sosiaaliohjaajilla on väylä konsultoida sosiaalityöntekijää haastavissa asiakastilanteissa, joissa tarvitaan sosiaalityön asiantuntemusta. Näitä tilanteita ovat esimerkiksi erityisen tuen tarpeessa olevat asiakkaat ja lapsen suojeluun liittyvät tilanteet. Lisäksi on varmistettava toimiva yhteys sosiaalihuollon muihin palveluihin ja tarvittaviin viranomaisiin.

Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen nähdään oleellisena terveydenhuollon sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen tehtävärakennetta jäsentäessä. Vaikka terveydenhuollossa hoidetaan paljon erityisen tuen tarpeessa olevia potilaita, on kuitenkin tarpeen selkiyttää sitä, etteivät kaikki erikoissairaanhoidon potilaat ole erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä. Potilaan ja asiakkaan oikeuksien toteutuminen ja saumaton palvelupolku edellyttävät erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan tunnistamista terveydenhuollossa. Sen lisäksi, että erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan tunnistaminen edellyttäisi lisäosaamista, erään näkökulman mukaan näiden asiakkaiden tunnistaminen edellyttää, että sosiaalityöntekijä on tiiviinä jäsenenä moniammatillisissa tiimeissä osastoilla ja vastaanotoilla, jottei erityistä tukea tarvitsevan henkilön tunnistaminen jää terveydenhuollon ammattilaiselle. Erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan omatyöntekijänä tulee olla sosiaalityöntekijän pätevyyden omaava sosiaalihuollon ammattihenkilö. (ks. myös Tiihonen ym. 2019, 218). Terveydenhuollon ammattihenkilöiden osaamista tunnistaa sosiaalihuollon tuen tarpeita tulee vahvistaa. Tätä voidaan tukea esimerkiksi Tulevaisuuden sote -keskus -hankkeen sosiaalihuollon tuen tarpeiden tunnistamiseen tuotetuilla työkaluilla: ”Tunnista lapsen sosiaalihuollon tuen tarve ja toimi” ja ”Tunnista sosiaalihuollon tuen tarve ja toimi”. Mikäli terveyssosiaalityössä ryhdyttäisiin tekemään viranomaistyötä, kuten palvelutarpeen arviointia, päätöksiä ja/tai suunnitelmallista sosiaalityötä, tulisi osaamista vahvistaa sosiaalihuollon prosesseihin ja mm. keskeiseen lainsäädäntöön palvelutehtäväkohtaisesti.

Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tehtävänkuvia jäsentäessä voi olla

tarpeen huomioida Kelan mahdollinen rooli ja yhteistyön kehittäminen terveydenhuollon palveluohjauksessa. Kela sairaalassa -projektissa nostettiin esille kehittämisehdotuksena Kelan roolin ja läsnäolon vahvistamista sairaalassa osana asiakkaan palvelupolkua. Asiakkaan kielteisten päätösten määrän vähenemisen, oikea-aikaiset kuntoutukseen ohjautumisen ja helpon konsultointimahdollisuuden nähtiin lisäävän asiakastytyytyväisyyttä, nopeuttavat palveluiden saamista sekä vähentävän todennäköisyyttä asiakkaiden tilanteen kriisiytymiselle. Kelan läsnäolon nähtiin synnyttävän myös taloudellista hyötyä. Yhteistyön tiivistäminen Kelan kanssa edellyttää suunnitelmallista yhteiskehittämistä, johon kaikkien toimijatahojen tulee sitoutua. Kelan etuuksiin liittyvän neuvonnan osalta voitaisiin myös pohtia, tulisiko niihin liittyvän neuvonnan ja ohjauksen ensisijaisesti toteutua Kelan toimesta myös julkiseen valtaan, vastuukysymyksiin ja asiakkaan oikeuksiin liittyvistä syistä. Hallintolain mukaan se viranomainen, jonka toimialaan palvelu kuuluu, vastaa palvelua koskevasta neuvonnasta.

Viranomaistehtävät, päätökset ja palvelutarpeen arviointi terveydenhuollon sosiaalityössä

Asiakkaan yksilöllisen ohjauksen ja neuvonnan toteutuminen sosiaalihuoltolain mukaisella tavalla edellyttää keskustelua julkisen vallan käytöstä sekä vastuukysymyksistä. Mikäli ohjaus ja neuvonta keskittyy palvelutarpeiden tunnistamiseen ja niitä vastaavaan neuvontaan, työskentelyn tulisi mahdollisesti toteutua virkasuhteessa asian hoitamiseksi ja päällekkäisen työn vähentämiseksi. Virkatehtävänä toteutuva terveydenhuollon sosiaalityö varmistaisi mahdollisuuden toteuttaa myös vastuukysymysten ja julkisen vallan käytön näkökulmista kestävää sosiaalihuoltolain mukaista yksilökohtaista ohjausta ja neuvontaa, jonka merkitys on kasvanut palvelujärjestelmien laajetessa ja eriytyessä. (ks. Liukko & Nykänen 2019, 24–25; Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024, 68)

Palveluketjujen sujumisen ja päällekkäisen työn vähentämisen näkökulmasta sosiaalihuoltolain mukaisen palvelutarpeen arvioinnin prosessin linkittyminen terveydenhuollon hoito- ja kuntoutussuunnitelmiin näyttäytyy välttämättömältä. Riippumatta siitä, toteutuuko palvelutarpeen arviointi

jatkossa terveydenhuollossa sosiaalihuollon palveluna vai toteutetaanko sitä terveydenhuollon sosiaalisen tilanteen arviointina, tärkeänä nähdään tehdyn arvioinnin hyödyntäminen sosiaalipalveluissa silloin, kun asiakkaalla on tuen tarpeita. Näyttää siltä, ettei laajojakaan sosiaalisen tilanteen arvioita hyödynnetä sosiaalipalveluissa, vaan asiakkaan siirtyessä sosiaalihuoltoon, palvelutarpeen arviointi aloitetaan usein uudelleen omana prosessina.

Virkasuhteisena tehtävä terveydenhuollon sosiaalityö mahdollistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin sekä viranhaltijapäätöksien tekemisen varhaisessa vaiheessa siten, etteivät erityisesti tilapäistä tukea tarvitsevat asiakkaat ohjautuisi sosiaalihuoltoon, vaan saisivat palvelun sieltä, missä ensisijaisesti asioivat. Tilapäisellä tuella tarkoitetaan tukea, jolla pyritään ehkäisemään pidempiaikaisen tuen tarvetta. Tilapäistä tukea tarvitseville asiakkaille ei välttämättä tarvitse nimetä omatyöntekijää tai tehdä asiakassuunnitelmaa. Toistuvaa tai pitkäaikaista tukea tarvitsevat asiakkaat voitaisiin ohjata sosiaalipalveluihin, jossa heidän tuen tarpeisiin pystyttäisiin vastaamaan terveydenhuollossa tehdyn tai terveydenhuollon sosiaalityöntekijän kanssa yhdessä tehdyn palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti. Toistuvalla tuella tarkoitetaan tukea, joka tavoitteena on asiakkaan itsenäinen selviytyminen ja tuen tarpeiden päättymisen asiakkaan kanssa yhdessä tavoitteeksi asetetun määräajan jälkeen. Pitkäaikaisella tuella puolestaan tarkoitetaan tukea, jonka lähtökohtana on palveluiden yhtenäisyyden ja jatkuvuuden turvaaminen asiakkaan edun mukaisesti. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024, 155).

Terveyssosiaalityön asiantuntijuuden hyödyntäminen perusterveydenhuollossa

Sosiaalityön asiantuntijuuden hyödyntämistä terveydenhuollossa pidetään tärkeänä niin terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiden, terveydenhuollon ammattilaisten (erikoissairaanhoidossa ja perheterveydenhuollossa) kuin sosiaalipalveluista toteuttavan jalkautuvan sosiaalityönkin näkökulmista. Myös sosiaalihuollon mahdollisuuksia konsultoida terveydenhuollon toimijoita ja terveyssosiaalityön asiantuntijoita pidetään merkityksellisenä. Kehittämisen tarpeina näyttäytyivät niin sosiaalihuollon palveluiden

jalkautuminen terveyskeskuksiin, kuin terveyssosiaalityön asiantuntijoiden konsultoinnin kehittäminenkin. Perusterveydenhuollossa tarpeita nähdään niin konsultoinnin, kuin konkreettisille sosiaalihuollon toimipisteiden osalta. Somaattisessa erikoissairaanhoidossa, toiminta- ja työnkyvyn tuen palveluissa sekä mielenterveyden ja riippuvuuksien hoidossa korostuu erityisesti koulutuksellisen yhteistyön, konsultointimahdollisuuden ja työpariuksien hyödyntäminen. Terveyssosiaalityössä nostettiin esille asiantuntijuuden ja osaamisen hyödyntäminen esimerkiksi jalkautumalla asiakastyöhön ja verkostoihin asiakkaan kotipaikkakunnille terveyskeskuksiin ja kotisairaala-toimintaan sekä konsultaatiopoliklinikan toiminnan kautta. Tämän valossa myös nykyisen jalkautuvan sosiaalityön toimintakäytäntöjä tulisi mahdollisesti edelleen kehittää.

Lounaisella palvelualueella toimivan Sauvosaaren sairaalan sosiaaliohjaajan työskentely koetaan tarpeellisenä ja toimivana. Sosiaaliohjaajan työnkuvaan sisältyy mm. kotiutumisen suunnittelua, palvelutarpeen arviointia sekä delegointisäännön mukaiset viranomaispäätökset, joihin kuuluvat esimerkiksi kotihoidon päätökset, tukipalveluiden päätökset ja palveluasumisen päätökset. Työn organisoituessa sosiaalihuoltoon sosiaalityön ammatillinen johtaminen sekä kollegiaalinen ja konsultatiivinen tuki tulee asiakas – ja palveluohjauksen tiimistä. Asiakkaan palveluketjun sujuvuuden kannalta työn organisointi ja yhteistyö ovat näyttäytyneet toimivina, ja sosiaaliohjaajan asiantuntijuutta ja roolia sairaalan moniammatillisessa työtiimissä on hyödynnetty paljon. Virkasuhde sosiaalipalveluihin sekä konkreettinen asiakastyö näyttäytyvät keskeisenä ja välttämättömänä niin työn hyödynnettävyyden, kuin asiakkaan saaman palvelunkin kannalta.

Lopuksi

Selvityksen keskeiseksi kysymykseksi nousee se, toteutetaanko terveyssozialityössä jatkossa sosiaalihuollon asiakasprosesseja ja palveluita. Mikäli hyvinvointialueella katsotaan, että terveydenhuollon sosiaalityön tulisi toteuttaa sosiaalihuollon palveluita, tarkoittaa se laajempaa rakenteellista muutosta, jossa terveyssozialityön paikka organisaatiossa määritellään kokonaan tai osittain uudelleen.

Sosiaalihuollon asiakasprosessien mukainen työskentely mahdollistuu, mikäli terveydenhuollon sosiaalityöntekijät työskentelevät virkasuhteisina sosiaalityöntekijöinä. Mikäli sosiaalihuollon prosesseja ei katsota terveyssozialityössä tarvittavan toteuttaa, mahdollisuutena on kehittää sosiaali- ja terveydenhuollon yhdyspintaa siten, että yhteistyö terveyssozialityön ja sosiaalihuollon välillä on mahdollisimman saumatonta. Tätä yhteistyön kehittämistä olisi ainakin terveyssozialityöntekijän sosiaalisen tilanteen kartoituksen hyödyntäminen palvelutarpeen arvioinnissa, konsultaatiokäytäntöjen kehittäminen asiantuntijuuden jakamiseksi sekä terveyssozialityön mahdolliset sosiaaliohjaajan tehtävät sekä tehtävänjaot sosiaalihuollon ammattilaisten välillä. Myös Kela -yhteistyön kehittäminen on mahdollista riippumatta organisoitumisen tavasta.

Sijoittuminen voi edelleen toteutua terveydenhuollon yksiköihin, tai vaihtoehtoisesti sosiaalipalveluihin, joka käytännössä tarkoittaisi jalkautuvan työn lisäämistä terveydenhuollon yksiköissä. Jotta asiakkaan palvelut järjestyvät asiakkaan ensisijaisessa asiointipaikassa, jalkautuvaa työtä tulisi toteuttaa virkasuhteisena asiakastyönä, jossa sosiaalihuollon ammattilaisen on mahdollista antaa yksilökohtaista ohjausta, neuvontaa sekä käynnistää sosiaalihuollon asiakasprosessi tilanteessa, jossa asiakkaan tuen tarve tunnistetaan. Myös konsultointimahdollisuus nähdään tärkeänä, mutta asiakkaan palvelun sujuvuuden ja päällekkäisen työn vähentämisen näkökulmasta ei riittävänä. Terveydenhuollon toimipisteisiin tulisi syntyneen käsityksen mukaan viedä sosiaalityön osaamista ja konkreettista palvelua sekä alueellisesti että sisällöllisesti laajemmin. Taustalla on tarve vahvistaa asiantuntijuutta sekä saumatonta ja nopeaa palvelua, jossa asiakas saa tuen sieltä, missä ensisi-

jaisesti asioi. Tällä kyettäisiin ennaltaehkäisemään pidempiaikaisia tuen ja asiakkuuksien tarpeita.

Sosiaalihuollon viranomaispäätösten tekemistä määrittää lainsäädännön sekä palvelussuhteen ohella palvelutehtävä ja toimipaikka, työntekijän koulutus sekä hyvinvointialueen hallinto- ja delegointisäännöt. Lisäksi tulee varmistaa sosiaalihuollon ammatillinen johtaminen. Sosiaalihuollon virkatehtäviä määritettäessä tulee huomioida toimintayksikön keskeinen palvelutehtävä, asiakaskunta sekä työn luonne: eri palvelutehtävässä, osastolla tai poliklinikalla tulee tarpeelliseksi pohtia huolella, mitä olisivat ne keskeiset viranomaistehtävät ja päätökset, joita sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan tulisi voida tehdä työn sujuvoittamiseksi ja asiakkaan tuen tarpeisiin vastaimiseksi. Virkatehtäviä määritettäessä tulee huomioida myös sosiaalihuollon ammattilaisen koulutustausta sekä dokumentointiin, järjestelmien käyttöön sekä asiakasturvallisuuteen liittyvät seikat niin osaamisen, kuin käyttöoikeuksienkin näkökulmasta. Organisaation delegointisääntö linjaa sitä, mitä tehtäviä ja päätöksiä työntekijöille eri tehtävissä määritellään.

Tehtävärakenteen osalta näyttää niin ikään tarpeelliselta tarkastella terveydenhuollon yksiköiden palvelutehtävää, asiakaskuntaa sekä sosiaalityöntekijöiden tämänhetkisiä työtehtäviä. Vaikuttaa siltä, että sosiaalityö eri yksiköissä, osastoilla ja poliklinikoilla on eriytynyttä ja kontekstisidonnaista. Tehtävänjakoa tarkastellessa tulee huomioida, että vaikka tällä hetkellä terveydenhuollon toimialalla sosiaalityön tehtävät ovat määritelty sosiaalityöntekijän tehtäviksi, myös sosiaaliohjaaja voi toteuttaa palvelutarpeen arviointeja sekä tehdä tarvittavia palvelupäätöksiä, mikäli kyseessä ei ole erityistä tukea tarvitseva henkilö.

Tarkempi tehtäväjako- ja resurssimäärittely tulee toteuttaa palvelutehtävä- ja toimipistekohtaisesti yhdessä työntekijöiden kanssa. Sosiaaliohjaajille on paikkansa varsinkin niissä yksiköissä, joissa työ painottuu vahvasti ohjaukseen ja neuvontaan erilaisissa etuus- ja palvelujärjestelmään sekä yksilön arkeen ja toimintakykyyn liittyvissä kysymyksissä.

Somatiikalla toimivien terveyssozialityöntekijöiden organsioituminen toteutuu tällä hetkellä erikoissairaanhoidon ja kuntoutuksen toimialueelle eri yksiköihin. Hajautettu ja eriytynyt organisoituminen ei vaikuta tukevan toimipisteiden keskinäistä yhteistyötä tai yhtenäisiä toimintakäytäntöjä.

Myöskään ammatillinen johtaminen ei kaikilta osin toteudu.

Riippuvuus- ja päihdepalveluissa työ kytkeytyy jo valmiiksi vahvasti sosiaali-
huollon yhdyspinnalle ja sosiaalihuoltolain mukaisesti myös sosiaalipalve-
luihin, jolloin sosiaalityön viitekehyksen ja osaamisen tulee olla vahvat.
Päihdepalveluiden asiakkaat ovat usein heikoimmassa ja haavoittuvassa
asemassa olevia, erityisen tuen tarpeisia henkilöitä, jolloin sosiaalihuollon
reunaehdoilla työskentelystä tulee vastata laillistettu sosiaalityöntekijä.
Ammatillisen johtamisen, yhteneväisten työkäytänteiden sekä työntekijöiden
kollegiaalisen tuen varmistamiseksi riippuvuuspalveluiden osalta organi-
soitumista voitaisiin suoraviivaistaa siten, että kaikki päihdepalveluiden
työntekijät toimisivat samassa tiimissä, vaikka sijoittuminen toteutuisikin
eri toimipisteisiin. Päihdepalveluiden saatavuutta ja asiantuntijuutta olisi
tarpeen varmistaa hyvinvointialueella laajemminkin eri sosiaali- ja terveyden-
huollon toimipisteisiin.

Myös mielenterveyspalveluiden ja psykiatrian yksiköissä työtä tehdään
vaativissa asiakastilanteissa ja usein asiakkaat voivat olla myös erityistä
tukea tarvitsevia henkilöitä. Sosiaaliohjaukselle näyttää olevan paikkansa
myös mielenterveydenpalveluissa erityisesti niissä tilanteissa, kun asiakkaan
kanssa tehtävä työ sisältää ohjausta, neuvontaa ja asiakkaan tukemista
arjessa. Mielenterveydenpalveluissa toimivat sosiaalityöntekijät ovat sijoit-
tuneet organisaatiossa hyvin hajanaisesti, joten linjaustarpeena näyttäytyy
sosiaalihuollon asiantuntijuuden keskittäminen yhden esihenkilön johdetta-
vaksi. Keskittämisellä voitaisiin varmistaa sosiaalityön ammatillinen johta-
minen, työn koordinointi ja esimerkiksi kollegiaalisen tuki.

Sosiaalihuollon asiantuntijuuden ja profession vahvistaminen nähdään
tärkeänä terveydenhuollossa niissä tilanteissa, joissa asiakkaan tilanne
kytkeytyy sosiaalihuollon tuen tarpeisiin, sosiaalisiin ilmiöihin, yhteisöihin
tai yhteiskuntaan. Sosiaalityön asiantuntijuuden ja asiakasprosessien vahvis-
tumisen edellytyksenä on sosiaalityön vahva ammatillinen johtaminen,
toimialasta riippumatta.

Lähteet

Aamupaloja sosiaalityöstä webinaari 21.9.2023. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Osoitteessa <https://www.youtube.com/watch?v=CFbmdC6VE6g&list=PLK8o-PzVvj9ycZWD7WblCrQkHQpcSyxjJx&index=3&t=12s>

Ahonen, Sanna 2020: Terveysosiaalityö erikoissairaanhoidossa. Tutkimus HUS Sisun aikuissomatiikan sosiaalityöstä. Osoitteessa https://www.socca.fi/files/8901/Erikoissairaanhoidon_terveysosiaalityo_SA.pdf

Hallintolaki 434/2003 osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434#O2L7P45>

Hallituksen esitys 241/2020: Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi: 7.2 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä. Osoitteessa <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2020/20200241#idm46111183943504>

Isokuortti, Nanne & Pasanen, Kaisa & Tukiala, Anna-Kaisa 2016: Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen selvitys ja ehdotus tarkoituksenmukaisista tehtävärakenteista. Helsingin kaupunki, sosiaali ja terveysvirasto 2016. Osoitteessa <https://ahjojulkaisu.hel.fi/3353556E-6A20-C195-8CCB-62B992600000.pdf>

Kaleva 2.10.2023: Terveysosiaalityö siirtyy sote-keskuksiin ja yhteisiin palveluihin – Pohteella ja ammattijärjestöllä täysin eri näkemykset muutoksen vaikutuksista. Osoitteessa <https://www.kaleva.fi/terveysosiaalityo-siirtyy-sote-keskuksiin-ja-yhte/5926169>. Luettu 28.6.2024

Kaleva 25.6.2024: Pohde halusi tehostaa sosiaalityötä, mutta psykiatrisessa päivystyksessä kävi päin-vastoin – Pohteen mukaan kyse on välivaiheesta”. Osoitteessa <https://www.kaleva.fi/pohde-halusi-tehostaa-sosiaalityota-mutta-psykiatr/11021370>. Luettu 28.6.2024

Kela 1.7.2024. Osoitteessa <https://www.kela.fi/ajankohtaista/sairaalan-sosiaalityonteki-ja-voi-nyt-saada-tietoa-potilaansa-etuuksista-lain-perusteella>

Keskikylä, Sanna 2020: Terveysosiaalityön selvitys Päijät-Hämeessä. Selvitystyön

raportti ja kehittämissuunnitelma. Verson työpapereita 2 /2020. Sosiaalialan osaamiskeskus Verso -liikelaitos. Osoitteessa https://paijat-sote.fi/wp-content/uploads/2021/04/terveysosiaalityon_selvitys_2020.pdf

Käypä hoito -suositukset. Osoitteessa www.kaypahoito.fi

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992. Osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä 307/2024. Osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230703>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta 307/2024. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2024/20240307>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021. Osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210612#Pidm46111190587744>

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015. osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150817>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999. Osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990621>

Lastensuojelulaki 417/2007. Osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P3>

Liukko, Eeva & Nykänen, Eeva 2019: Sosiaalityön tulevaisuus. Sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:47. Osoitteessa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4091-8>

Pekkarinen, Anna & Kuusela, Minna 2024: Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen selvitys. Pirkanmaan hyvinvointialue. Osoitteessa <https://pirha.cloudnc.fi/download/noname/%7B9313fef7-c6d4-47d4-979b-cae7b474e0db%7D/52043>

Pohde 17.6.2024: Pohteella halutaan sujuvoittaa ohjautumista sosiaalipalveluihin ja kehittää sosiaalityötä osana terveydenhuoltoa. <https://pohde.fi/ajankohtaista/uutiset/pohteella-halutaan-sujuvoittaa-ohjautumista-sosiaalipalveluihin-ja-kehittaa-sosiaali-tyota-osana-terveydenhuoltoa/>. Luettu 28.6.2024

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2024: <https://ekollega.fi/fi/vasa2>

Savolainen Tuija (toim.) 2017: Terveys­sosiaalityön nimikkeistö. Kuntaliitto 2017. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2017/1856-terveys­sosiaalityon-nimikkeisto-no-menklatur-socialarbete-inom-halsovarden>

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisterit JulkiTerhikki/Julki-Suosikki. Valvira. osoitteessa <https://julkiterhikki.valvira.fi/> (luettu 10.6.2024)

Sosiaali- ja terveysministeriö 2024. Kestävän kasvun ohjelma. Osoitteessa <https://stm.fi/kestavan-kasvun-ohjelma>

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2024:3. Osoitteessa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7155-4>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Osoitteessa <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301#L4P36-2>

Sosiaaliohjaus terveys­sosiaalityössä -pilotin loppuraportti 2023. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue. Tulevaisuuden sote­keskus- hanke & Terveys­sosiaalityö ja -ohjaus vastuuyksikkö 2023. Osoitteessa <https://innokyla.fi/sites/default/files/2023-11/Sosi-aaliohjaus%20terveys­sosiaality%C3%B6ss%C3%A4%20pilotin%20loppuraportti%2008112023.pdf>

Sosiaalityön määritelmä 2004. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet. osoitteessa <https://www.sosnet.fi/FI/Sosnet/Sosiaalityon-maaritelma>

Terveydenhuoltolaki 1326/2010. Osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326#L2P13>

Terveys­sosiaalityö Länsi-Pohjan keskussaira­alassa osana keskitettyjä kuntoutus­palve-luita Lapin hyvinvointialueella. Aamupaloja sosiaalityöstä -webinaarisarja 21.9.2023. Osoitteessa <https://www.youtube.com/watch?v=CFbmdC6VE6g&list=PLK8oPzVvj9y-cZWD7WblCrQkHQpcSyxjJx&index=2&t=11s>

Tiihonen, Eija & Raikisto, Kaisu-Leena & Ritsilä Anu 2019: Monialainen palvelutarpeen arviointi terveys­sosiaalityössä, 198–223. Teoksessa Zechner, Minna (toim.) 2019: Näkökulmia palvelutarpeen arviointiin. Seinäjoen ammatikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 144. Seinäjoki 2019. Osoitteessa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/226365/B144_lowres.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tuomisto, Sonja & Miettinen, Sari 2023: Kelan ja erikoissairaanhoidon välisen yhteistyön kehittäminen. Monimenetelmällinen tutkimus. Kelan tutkimus. Työpapereita 177 /2023. Osoitteessa <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023062056998>

Yliruka, Laura & Heinonen, Janika & Satka, Mirja & Metteri, Anna & Alatalo, tuija 2019: Terveys­sosiaalityö näkyväksi. terveys­sosiaalityön tarve, interventiot ja ajankäyttö. Soccan työpapereita 2019:1. Osoitteessa https://www.socca.fi/files/8555/Terveys­sosiaa-lityo_nakyvaksi_-terveys­sosiaalityon_tarve_interventiot_ja_ajankaytto_-raportti.pdf

Liite 3: Sosiaalityöntekijän tehtäväkuva vammaispalveluissa

I TAUSTATIEDOT
Tehtävän nimi Vammaispalvelun sosiaalityöntekijä
Koulutus Ylempi korkeakoulututkinto, pääaine sosiaalityö, laillistetty sosiaalityöntekijä
Työyksikkö Vammaispalvelut
II YLEISKUVAUS TEHTÄVÄSTÄ
Tehtävän tarkoitus Vammaisten palveluiden sosiaalityön tarkoitus on rakentaa vammaisen henkilön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus sovittamalla tarvittaessa yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa. Vammaispalvelun sosiaalityössä seurataan koko-naisuuden toteutumista ja vaikuttavuutta. Työssä pyritään vahvistamaan vammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta ja omaehtoista toimintaa, jotta henkilö pystyisi elämään vammasta huolimatta tavanomaista elämää.
Keskeiset tehtäväkokonaisuudet (max. 5)   - Asiakaskohtainen ja perhekohtainen vammaissosiaalityö: yksilöllisiin tarpeisiin vastaavien lakisääteisten sosiaalihuollon erityispalveluiden järjestäminen (VPL, EHO) lain edellyttämällä tavalla huomioiden palvelutakuu.   - Viranomais tehtävät; palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelmat, päätökset ja päätöksien toimeenpano sis. palveluiden järjestämisen tavat (oma toiminta, ostopalvelut sekä palveluseteli)   - Monialainen ja ammatillinen yhteistyö sekä palveluiden yhteensovittaminen toimiviksi palvelukokonaisuuksiksi huomioiden monitarpelsten vammaisten henkilöiden yksilölliset palvelutarpeet   - Kehittämis- ja asiantuntijatehtävät sekä verkostoyhteistyö; Lapin hyvinvointialueen vammaispalveluiden asiantuntija paikallisissa, alueellisissa ja valtakunnallisissa verkostoissa sekä kehittämisrakenteissa ja rakenteellinen sosiaalityö   - Valvonta; palveluiden toimivuuden ja laadun valvonta (yksilötaso)
Tehtävään sisältyvän vaativuuden osatekijät   - Edellyttää laaja-alaista tietopohjaa ja ymmärrystä yleisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien toimijoiden lakisääteisistä tehtävistä kuten sosiaali- ja terveydenhuollon, perusopetusta etc. koskevasta lainsäädännöstä ja lakisääteisistä tehtävistä sekä niiden toimeenpanosta.   - Edellyttää laaja-alaista tietopohjaa ja ymmärrystä erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvan vammaispalvelulain ja erityishuoltolain toimeenpanosta ja sisällöistä. Valtaosa tehtävistä on ns. subjektiivisia oikeuksia, jolla taataan yksilön perustuslailliset oikeudet.   - Edellyttää substanssilainsäädännön lisäksi vahvaa tietopohjaa lain tulkinnasta sekä ajantasaisesta oikeuskäytännöstä sekä kansanvälisistä sopimuksista kuten YK vammaissopimus.   - Yksilö ja perhekohtainen kriisi ja psykososiaalinen työ. Osa asiakkaista on erityisen haavoittuvassa tilanteissa olevia, joiden palvelutarve voi äkillisesti muuttua ja asiakkaan tarvitsemien välttämättömien palvelun jatkuvuus tulee kyetä turvamaan joka tilanteessa. Edellyttää sosiaalityöntekijältä kykyä ratkoa ongelmia/haasteita ja tehdä itsenäiseen harkintaan perustuvia päätöksiä myös äkillisissä tilanteissa nopeasti.   - Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot edellyttävät osaamista kommunikoida eri kommunikaatitavoilla huomioiden asiakkaiden erilaiset kommunikaatitavat   - Merkittävä harkinta (valta ja vastuu). Asiakkaiden päätökset ovat pääsääntöisesti voimassa toistaiseksi ja niiden yhteiskunnalliset, taloudelliset sekä vaikutuksen yksilön elämään ovat merkittävät. Elämänmitaisten sosiaalihuollon erityispalveluiden järjestäminen edellyttää sosiaalityöntekijältä suurta harkintaa ja vastuuta sekä ymmärrystä tehtävien päätöksien vaikutuksista. Palveluiden järjestämisen kustannukset ovat merkittäviä ja pitkäkestoisia.   - Tiukka palvelutakuu. Työhön sisältyy lakisääteiset määräajat.   - Erityishuoltolain mukaiset rajoittamistoimenpiteitä koskevat päätökset ja niitä koskevat lausunnot.   - Edunvalvonnan (järjestöjen) näkökulma on vahva (psykkinen kuormittavuus)
Vaativuustekijät (kts. "TVA-ohje")   1. Osaaminen   Taidot vaativa taso ☐ erittäin vaativa taso ☐ erityistehtävä ☒ Harkinta vaativa taso ☐ erittäin vaativa taso ☐ erityistehtävä ☒   2. Työn vaikutukset ja vastuu   Vaikutukset vaativa taso ☐ erittäin vaativa taso ☐ erityistehtävä ☒ Vastuu vaativa taso ☐ erittäin vaativa taso ☒ erityistehtävä ☐   3. Yhteistyötaidot ja vuorovaikutus   Ihmissuhdetaidot vaativa taso ☐ erittäin vaativa taso ☐ erityistehtävä ☒ Vuorovaikutustaidot vaativa taso ☐ erittäin vaativa taso ☐ erityistehtävä ☒

3. Työolosuhteet (tavanomaisesta poikkeavat fyysiset ja psyykkiset työolosuhdetekijät, joita ei voida työsuojelutoimenpitein poistaa) Fyysinen kuormitus EI ☐ KYLLÄ ☒ Psyykkinen kuormitus EI ☐ KYLLÄ ☒
Tehtäväkuvaus on laadittu / päivitetty
Aika ja paikka .....
Allekirjoitukset .....

Liite 4: Sosiaalityöntekijän tehtäväkuva ikääntyneiden asiakas- ja palveluohjauksessa

I TAUSTATIEDOT
Tehtävän nimi
Sosiaalityöntekijä
Koulutus
Yhteiskuntatieteiden maisteri / Valtiotieteiden maisteri
Työyksikkö/työpaikka (fyysisen työympäristön kuvaus)
Ikääntyneiden asiakas- ja palveluohjaus
II YLEISKUVAUS TEHTÄVÄSTÄ
Tehtävän tarkoitus
Vastata ikääntyneiden (65 vuotta täyttäneiden) sosiaalityön tarpeisiin osana asiakas- ja palveluohjausyksikön toimintaa yhdessä muiden ammattilaisten kanssa työtä ohjaavien lakien, asetusten ja Lapin hyvinvointialueen ohjeiden mukaisesti.
Toimia erityistä tukea tarvitsevien ikääntyneiden omatyöntekijänä
Keskeiset tehtäväkokonaisuudet (max. 5)
- Ikääntyneiden ja heidän omaistensa toimintakyvyn ja arjen tukeminen sosiaalityön keinoin   - Toimii omatyöntekijänä erityistä tukea tarvitseville ikäihmisille ja tarvittaessa konsultoitavana työntekijänä kotihoidon ja asumispalveluiden asiakkailla.   - Vastaa erityistä tukea tarvitsevan ikääntyneen arviointiprosessista, päätöksenteosta ja asiakkuudesta yhteistyössä moniammatillisen verkoston kanssa   - Toimii työparina muille ammattihenkilöille palvelutarpeen arvioinnissa sosiaalihuoltolain ja vanhuspalvelulain mukaista palvelutarpeen arviointia laadittaessa.   - Vastaa sosiaalihuoltolain mukainen gerontologisen sosiaalityön asiakastyöstä, joka on yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen tuen tarpeen arviointiin pohjautuvaa kokonaisvaltaista asiakas- ja asiantuntija-työtä. Asiakastyön yhteensovittaminen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa. Vastaa arviointien toteutumisesta moniammatillisesti kaikilla toimintakyvyn osa-alueilla (fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja kognitiivinen) sekä tukea ja auttaa vaikeissa elämäntilanteissa.   - Vanhuspalvelulain 25 § tai sosiaalihuoltolain 35 § mukaisten yhteydenottojen ja huoli-ilmoitusten vastaanottaminen ja käsittely.
Tehtävään sisältyvät lisä vastuut
Vaativuustekijät (kts. "TVA-ohje")
1. Osaaminen
Taidot
vaativa taso ☒ erittäin vaativa taso ☐ erityistehtävä ☐
Harkinta vaativa taso ☐ erittäin vaativa taso ☒ erityistehtävä ☐
2. Työn vaikutukset ja vastuu
Vaikutukset
vaativa taso ☐ erittäin vaativa taso ☒ erityistehtävä ☐
Vastuu
vaativa taso ☒ erittäin vaativa taso ☐ erityistehtävä ☐
3. Yhteistyötaidot ja vuorovaikutus
Ihmissuhtedaidot
vaativa taso ☐ erittäin vaativa taso ☒ erityistehtävä ☐
Vuorovaikutustaidot
vaativa taso ☐ erittäin vaativa taso ☒ erityistehtävä ☐
3. Työolosuhteet (tavanomaisesta poikkeavat fyysiset ja psyykkiset työolosuhdetekijät, joita ei voida työsuojelutoimenpitein poistaa)
Fyysinen kuormitus
Ei ☐ KYLLÄ ☒
Psyykinen kuormitus
Ei ☐ KYLLÄ ☒
Tehtävänkuvaus on laadittu / päivitetty 28.4.2023
Aika ja paikka .....
Allekirjoitukset .....

Liite 5: Palveluohjaajan tehtäväkuva ikääntyneiden asiakas- ja palveluohjauksessa

I TAUSTATIEDOT
Tehtävän nimi
Ikääntyneiden palveluohjaaja
Koulutus
Laillistettu sosionomi tai geronomin AMK-tutkinto
Työyksikkö/työpaikka (fyysisen työympäristön kuvaus)
Ikääntyneiden asiakas- ja palveluohjausyksikkö Asiakkaiden koti
II YLEISKUVAUS TEHTÄVÄSTÄ
Tehtävän tarkoitus
Ikääntyneiden ja heidän läheistensä palveluneuvonta, ohjaus, toimintakyvyn ja palvelutarpeen arviointi ja palveluiden järjestäminen osana asiakas- ja palveluohjausyksikön toimintaa yhdessä muiden ammattilaisten kanssa työtä ohjaavien lakien, asetusten ja Lapin hyvinvointialueen ohjeiden mukaisesti. Tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämänhallintaa ja toimintakykyä.
Toimii muiden kuin erityisen tuen tarpeessa olevien ikääntyneiden omatyöntekijänä.
Keskeiset tehtäväkokonaisuudet (max. 5)
- Ikääntyneiden ja heidän omaistensa toimintakyvyn ja arjen tukeminen palveluohjauksen keinoin.   - Ikääntyneiden palveluohjaus sisältää ikääntyneiden ja heidän läheistensä neuvontaa, ohjausta ja tukemista palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa.   - Toimii omatyöntekijänä muille kuin erityistä tukea tarvitseville ikäihmisille.   - Vastaa muiden kuin erityistä tukea tarvitsevan ikääntyneen palvelutarpeen arviointiprosessista, päätöksenteosta tai sen valmistelusta ja asiakkuudesta yhteistyössä moniammatillisen verkoston kanssa.   - Toimii työparina muille ammattihenkilöille palvelutarpeen arvioinnissa sosiaalihuoltolain ja vanhuspalvelulain mukaista palvelutarpeen arviointia laadittaessa.   - Vanhuspalvelulain 25 § tai sosiaalihuoltolain 35 § mukaisten yhteydenottojen ja huoli-ilmoitusten vastaanottaminen ja käsittely.
Tehtävään sisältyvät lisä vastuut
Vaativuustekijät (kts. "TVA-ohje")
1. Osaaminen
Taidot
vaativa taso ☒ erittäin vaativa taso ☐ erityistehtävä ☐
Harkinta vaativa taso ☐ erittäin vaativa taso ☒ erityistehtävä ☐
2. Työn vaikutukset ja vastuu
Vaikutukset
vaativa taso ☐ erittäin vaativa taso ☒ erityistehtävä ☐
Vastuu
vaativa taso ☒ erittäin vaativa taso ☐ erityistehtävä ☐
3. Yhteistyötaidot ja vuorovaikutus
Ihmissuhtedaidot
vaativa taso ☐ erittäin vaativa taso ☒ erityistehtävä ☐
Vuorovaikutustaidot
vaativa taso ☐ erittäin vaativa taso ☒ erityistehtävä ☐
3. Työolosuhteet (tavanomaisesta poikkeavat fyysiset ja psyykkiset työolosuhdetekijät, joita ei voida työsuojelutoimenpitein poistaa)
Fyysinen kuormitus
Ei ☐ KYLLÄ ☒
Psyykinen kuormitus
Ei ☐ KYLLÄ ☒
Tehtävänkuvaus on laadittu / päivitetty 28.4.2023
Aika ja paikka .....
Allekirjoitukset .....

Liite 6: Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tehtävät mielenterveyspalveluissa sosiaalityöntekijöiden määrittelemänä

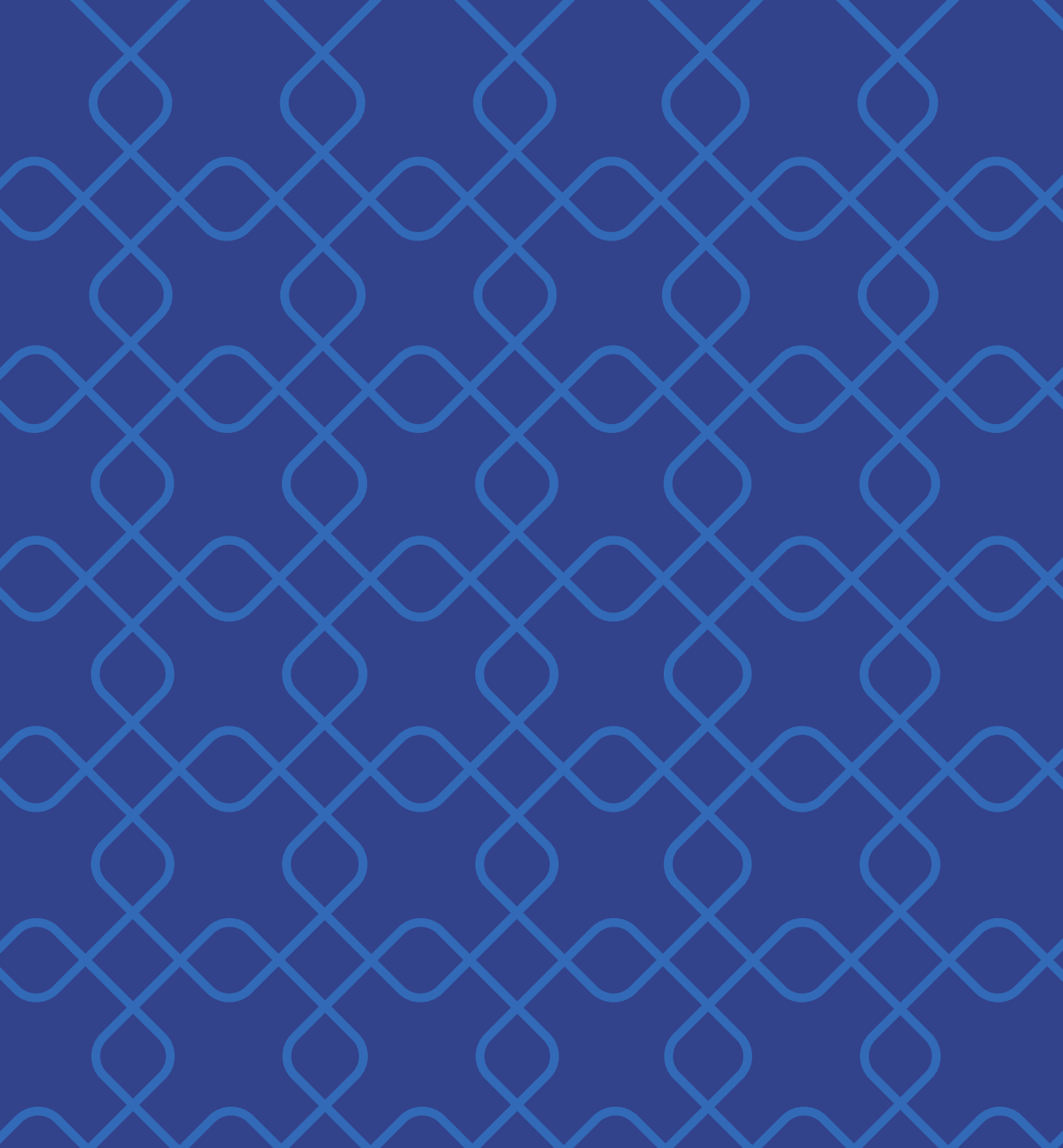
Sosiaalityöntekijän keskeisimmät tehtävät mielenterveyspalveluissa	Sosiaaliohjaajan tehtävät voisivat olla mielenterveyspalveluissa
- Sosiaalinen kartoitus, potilaan elämäntilanteen ja tuen tarpeen kuvaus oman tehtävän hoitamiseksi ja tueksi muille toimijoille - Asiakkaan ohjaus, neuvonta ja avustaminen tukimuotojen suhteen - Asiakkaan avustaminen hakemusten ja valitusten teossa (oikeuskeinot) - Moniammatillisissa työryhmissä toimiminen sosiaalialan asiantuntemuksen edustajana - Yhteistyö asiakkaan sosiaalisen verkoston kanssa - Psykososiaalinen tuki - Asiantuntemus sairaudesta tai vammasta sekä niiden vaikutuksista toimintakykyyn (ml. riippuvuudet) - Lausunnot - Akuuteissa tilanteissa potilaan asioiden hoitaminen - Terveystieteiden ja sosiaalihuollon linkkinä toimiminen - Kuntoutuksen suunnittelu ja arviointi - Vaativa vuorovaikutus ja puheeksi otto - Laaja sosiaalisen tilanteen arviointi - Lastensuojeluilmoitus, SHL:n mukaiset ilmoitukset - Hoito- ja palvelusuunnitelman laatimiseen osallistuminen - Kriisityö - Terapiatyö - Vastuu verkostotyöstä	- Asiakkaan ohjaus, neuvonta ja avustaminen vakuutusasioissa - Hoitoonohjaustyöskentely - Työ- ja toimintakyky prosessien koordinointi - Kuntoutumisen suunnittelu työhön palautumisen tueksi ammatillisen kuntoutuksen keinoin - Asunnottomuuden ehkäisy - Asiakkaan avustaminen hakemusten ja valitusten teossa

Liite 7: Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tehtävät somaattisessa erikoissairaanhoidossa sosiaalityöntekijöiden määrittelemänä

Sosiaalityöntekijän tehtävät somaattisessa erikoissairaanhoidossa	Sosiaaliohjaajan tehtävät voisivat olla somaattisessa erikoissairaanhoidossa
- Sosiaalinen kartoitus, potilaan elämäntilanteen ja tuen tarpeen kuvaus oman tehtävän hoitamiseksi ja tueksi muille toimijoille - Asiakkaan ohjaus, neuvonta ja avustaminen vakuutusasioissa - Asiakkaan ohjaus, neuvonta ja avustaminen tukimuotojen suhteen - Asiakkaan avustaminen hakemusten ja valitusten teossa (oikeuskeinot) - Moniammatillisissa työryhmissä toimiminen sosiaalialan asiantuntemuksen edustajana - Moniammatillinen yhteistyö eri viranomaisten, viranomaisverkostojen ja muiden toimijoiden kanssa - Yhteistyö asiakkaan sosiaalisen verkoston kanssa - Psykososiaalinen tuki - Asiantuntemus sairaudesta tai vammasta sekä niiden vaikutuksista toimintakykyyn (ml. riippuvuudet) - Kriisityö - Turistisosiaalityö (LKS) - Käypä hoito -suositusten mukaiset tehtävät - Akuuteissa tilanteissa potilaan asioiden hoitaminen - Terveystieteiden ja sosiaalihuollon linkkinä toimiminen - Kotiutuksen suunnittelu - Vaativa vuorovaikutus ja puheeksi otto - Sillanrakentaja ja suomentaja eri toimijoiden välillä - Laaja sosiaalisen tilanteen arviointi - Lastensuojeluilmoitus - SHL:n mukainen ilmoitus tai hakemus	- Sosiaalinen kartoitus, potilaan elämäntilanteen ja tuen tarpeen kuvaus oman tehtävän hoitamiseksi ja tueksi muille toimijoille - Asiakkaan ohjaus, neuvonta ja avustaminen vakuutusasioissa - Asiakkaan ohjaus, neuvonta ja avustaminen tukimuotojen suhteen - Asiakkaan avustaminen hakemusten ja valitusten teossa (oikeuskeinot) - Moniammatillisissa työryhmissä toimiminen sosiaalialan asiantuntemuksen edustajana - Moniammatillinen yhteistyö eri viranomaisten, viranomaisverkostojen ja muiden toimijoiden kanssa - Itsenäinen vastuu asiakasprosessista - Akuutti kriisityö - Akuuteissa tilanteissa potilaan asioiden hoitaminen - Terveystieteiden ja sosiaalihuollon linkkinä toimiminen - Turistisosiaalityö - Suppea sosiaalisen tilanteen arviointi - Lastensuojeluilmoitus - SHL:n mukainen ilmoitus tai hakemus

Liite 8: Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tehtävät riippuvuuspalveluissa sosiaalityöntekijöiden määrittelemänä

Sosiaalityöntekijän tehtävät riippuvuuspalveluissa	Sosiaaliohjaajan tehtävät voisivat olla riippuvuuspalveluissa
- Asiakkaan ohjaus, neuvonta ja avustaminen tukimuotojen suhteen - Moniammatillisissa työryhmissä toimiminen sosiaalialan asiantuntemuksen edustajana - Moniammatillinen yhteistyö eri viranomaisten, viranomaisverkostojen ja muiden toimijoiden kanssa - Yhteistyö asiakkaan sosiaalisen verkoston kanssa - Rakenteellinen sosiaalityö - Päihdeterapia, riippuvuuden hoito - Psykososiaalinen tuki - Muutostyöskentely - Asiantuntemus sairaudesta tai vammasta sekä niiden vaikutuksista toimintakykyyn (ml. riippuvuudet) - Päihdearviot - Hoitoonohjaustyöskentely - Yhdyskuntapalvelutunnit - Itsenäinen vastuu asiakasprosessista - Labralähteet - Lausunnot - Akuutti kriisityö - Terveystenhuollon ja sosiaalihuollon linkkinä toiminen - Työ- ja toimintakyky -prosessien koordinointi - Kuntoutumisen suunnittelu työhön palaamisen tueksi ammatillisen kuntoutuksen keinoin. - Terapiatyö - Asunnottomuuden ehkäisy - Vastuu verkostotyöstä - Kuntoutuksen suunnittelu ja arviointi - Vaativa vuorovaikutus ja puheeksi otto - Sillanrakentaja ja suomentaja eri toimijoiden välillä - Suppea sosiaalisen tilanteen arviointi - Kotikäynti - Riskin arviointi - Lastensuojeluilmoitus, Shl:n ilmoitus tai hakemus - Kuntoutussuunnitelman laatiminen (osallistuminen)	- Asiakkaan ohjaus, neuvonta ja avustaminen tukimuotojen suhteen - Moniammatillinen yhteistyö eri viranomaisten, viranomaisverkostojen ja muiden toimijoiden kanssa - Yhteistyö asiakkaan sosiaalisen verkoston kanssa - Psykososiaalinen tuki - Muutostyöskentely

**Euroopan unionin
rahoittama**
NextGenerationEU

